

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Reģionālās
attīstības fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

DIGITALIZĒJAMO MATERIĀLU (AUTORTIESĪBU) ESOŠĀS SITUĀCIJAS IZPĒTES ZIŅOJUMS

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

ATKLĀTS KONKURSS "KONSULTANTU ATBALSTS PROJEKTA "KULTŪRAS MANTOJUMA SATURA
DIGITALIZĀCIJA (1.KĀRTA)" REALIZĀCIJĀ", ID. NR. LNB/2016/51

EIROPAS REĢIONĀLĀ ATTĪSTĪBAS FONDA PROJEKTS "KULTŪRAS MANTOJUMA SATURA DIGITALIZĀCIJA
(1.KĀRTA)"

VERSĪJA 0.2

2018. GADA 1.FEBRUĀRĪ

RĪGA

Šo dokumentu ir izstrādājusi SIA "Corporate Consulting" (sadarbībā ar SIA "Ernst & Young Baltic") saskaņā ar 2017. gada 3. februāra vispārīgās vienošanās Nr.1.1-17.4.1/1 "Par konsultantu atbalstu projekta „Kultūras mantojuma satura digitalizācija (1.kārta)” realizācijā”, kas noslēgta atklāta konkursa "Konsultantu atbalsts projekta „Kultūras mantojuma satura digitalizācija (1.kārta)” realizācijā” ID nr. LNB/2016/51 rezultātā, ietvaros 2017. gada 13. septembrī (2. oktobrī) noslēgto līgumu Nr. 1.1-17.4.1/. "Par digitalizējamo materiālu (autortiesību) esošās situācijas izpētes ziņojuma izstrādi”.

Pieļaujama dokumentā iekļautās informācijas citēšana un izmantošana atvasinātu darbu veidošanai, iekļaujot atsauci uz šo dokumentu.

Kontaktpersonas:

Vairis Lejiņš

SIA "Corporate Consulting"

Pērnavas iela 43A-9

Rīga, LV-1009

Tālrunis: (+371) 67 84 77 62

Fakss: (+371) 67 84 77 61

E-pasts: Vairis.Lejins@cconsulting.lv

Izmaiņu lapa

Datums	Versija	Apraksts
28.12.2017	0.1	Ziņojuma struktūra iesniegta Pasūtītājam
01.02.2018	0.2	Ziņojuma projekts iesniegts Pasūtītājam

SATURA RĀDĪTĀJS

1	Ievads	6
1.1	Dokumenta sagatavošanas mērķis.....	6
1.2	Dokumenta mērķauditorija	8
1.3	Pieņēmumi un ierobežojumi.....	8
1.4	Termini un saīsinājumi	9
1.5	Dokumenta saistība ar citiem dokumentiem.....	12
1.6	Dokumenta pārskats.....	12
1.7	Darba izpildes metodoloģijas apraksts.....	13
2	Latvijas normatīvā regulējuma izpēte autortiesību jomā	14
2.1	Latvijas nacionālais regulējums.....	14
2.2	Ārējais regulējums	16
2.2.1	Galvenie starptautiskie nolīgumi autortiesību jomā	16
2.2.2	Galvenās ES direktīvas autortiesību jomā.....	18
2.2.3	Būtiskākie normatīvo aktu projekti autortiesību jomā	20
2.2.4	Datu aizsardzība ES	21
2.3	Tiesību veidi	22
2.3.1	Reproducēšanas tiesības	22
2.3.2	Publiskošanas tiesības	23
2.3.3	Tiesību iegūšanas veidi	24
2.4	Izņēmumi no tiesībām.....	25
2.4.1	Ārējais regulējums	25
2.4.2	Latvijas nacionālais regulējums.....	28
2.5	Problemātika.....	31
2.5.1	Vispārējās problēmas	31
2.5.2	Reproducēšanas problemātika	34
2.5.3	Publiskošanas problemātika	35
2.5.4	Pie darba devēja radītu darbu problemātika.....	36
2.5.5	Audiovizuālo darbu izmantošanas problemātika	38
2.5.6	Kolektīvā pārvaldījuma problemātika.....	41
3	Atmiņas institūciju rīcībā esošo materiālu reproducēšanas un publiskošanas prakse	42
3.1	Kultūras mantojuma materiāli un Atmiņas institūcijas.....	42

3.2	Mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas.....	43
3.3	Reproducēšanas un Publiskošanas prakse	46
3.3.1	Institūciju pieredze kultūras mantojuma materiālu Reproducēšanā un Publiskošanā	46
3.3.2	Institūciju prakse darbu nodošanas/ izmantošanas līgumu slēgšanā	66
3.3.3	Institūciju IS uzkrāto datu struktūra par autoriem, autortiesībām un blakustiesībām	73
4	Secinājumi	77
	Pielikumi.....	81

1 IEVADS

1.1 Dokumenta sagatavošanas mērķis

Digitālās tehnoloģijas ir būtiski mainījušas veidu, kādā sabiedrība piekļūst radošajam saturam un kādā tas tiek radīts un izplatīts. Ar autortiesībām cieši saistītas nozares (piemēram, plašsaziņas līdzekļi, grāmatu izdevēji, skaņu ierakstīšanas uzņēmumi, televīzijas apraide) nodrošina vairāk kā 7 miljonus darbavietu Eiropas Savienībā. Tādēļ jo īpaši būtiski, lai šajā nozarē strādājošie to varētu darīt vidē, kas ir gatava jauniem izaicinājumiem. Tomēr vēl šobrīd lielākā daļa autortiesību normu nav mainījušās kopš 2001. gada, tāpēc daži aspekti nav piemēroti saistībā ar digitālā vienotā tirgus izveidi Eiropas Savienībā. Tieši šī iemesla dēļ Komisija iekļāva Eiropas Savienības autortiesību modernizāciju digitālā vienotā tirgus stratēģijā¹.

Eiropas Padomes dalībvalstis 2006. gadā parakstīja "Vispārējo konvenciju par kultūras mantojuma vērtību sabiedrībai"², ar kuru ir apņēmušās paplašināt digitālu tehnoloģiju izmantojumu, lai uzlabotu piekļuvi kultūras mantojumam un tā nodrošinātajiem papildus ieguvumiem. Eiropas Padome ar šo vēlējas novērst šķēršļus, kas kavē piekļuvi informācijai par kultūras mantojumu, īpaši veicinot tā pieejamību izglītības vajadzībām un vienlaikus aizsargājot tiesības uz intelektuālo īpašumu.

Bibliotēkās, izglītības iestādēs un muzejos, kā arī arhīvos un iestādēs, kuru funkcijās ietilpst filmu vai skaņu ierakstu saglabāšana, kā arī sabiedrisko raidorganizāciju arhīvos (turpmāk – Atmiņas institūcijās) glabājas liels apjoms autordarbu, kuri būtu interesanti sabiedrībai, taču piekļuve tiem ir apgrūtināta vai pat neiespējama dažādu apstākļu dēļ.

Daļa no šiem darbiem (elektroniskās grāmatas, digitāli publicētie laikraksti, žurnāli un informācijas materiāli, tīmeklī publicētie audiovizuālie materiāli, tīmekļa lapas, sociālo mediju profili, digitāli manuskripti, e-pasta vēstules u.c. materiāli) jau pēdējos gados ir radīti ciparu (digitālā) formātā.

Taču daudz senāk radītie darbi nekad nav tikuši ne fotografēti, ne skenēti, ne pārkopēti, ne digitalizēti jebkādā citā veidā. Lai atvieglotu piekļuvi bagātajam kultūras mantojumam, pagātnē radītos autordarbus un blakustiesību objektus nepieciešams vispirms Reproducēt ciparu formātā (digitalizēt):

- 1) fiziskos objektus (arhitektūras, tēlniecības darbus, dizaina darbus, pilsēt būvniecības darbus, ainavu objektus u.c.) pirmreizēji fiksēt (nofotografēt);

¹ Eiropas Komisija - Paziņojums preseī. Komisija veic pirmos pasākumus, lai paplašinātu piekļuvi tiešsaistes saturam, un iepazīstina ar savu redzējumu, kā modernizēt ES autortiesību noteikumus. Briselē, 2015. gada 9. Decembrī. ES autortiesību noteikumu pielāgošana digitālajam laikmetam. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6261_lv.htm

² Likums "Par Eiropas Padomes Vispārējo konvenciju par kultūras mantojuma vērtību sabiedrībai." Pieņemts: 02.03.2006. Publicēts: "Latvijas Vēstnesis", 44 (3412), 16.03.2006. Pieejams: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=130436>

- 2) uz papīra uzrakstītos, uzzīmētos vai drukātos darbus (grāmatas, zīmējumus, glezniecības vai grafikas darbus, muzikālo darbu notis, scenārijus, horeogrāfisko darbu fiksācijas, literāros projektus, skices plānus, risinājumus u.c.) Reproducēt ciparu formātā (ieskenēt);
- 3) audio vai audiovizuālā formātā analogi izveidotos darbus (fonogrammās ietvertos muzikālos un literāros darbus, audiovizuālos darbus – filmas un raidījumus) saglabāt elektroniskā veidā (Reproducēt uz digitāla datu nesēja).

Pēc tam gan digitāli radītos darbus, gan pagātnē radītos digitalizētos darbus nepieciešams Publiskot - padarīt pieejamus sabiedrībai tādējādi, lai tiem var piekļūt individuāli izraudzītā vietā un individuāli izraudzītā laikā (internetā).

Tomēr šāda darbu (un blakustiesību objektu) Reproducēšana un Publiskošana ir pieļaujama tikai ar autora atļauju, jo tās ir autora (un blakustiesību īpašnieka) ekskluzīvas tiesības (izņemot atsevišķus izņēmumus, kas ir noteikti Autortiesību likumā) .

Tādēļ ir jāmeklē ceļi, kā Reproducēt un padarīt pieejamus sabiedrībai darbus, neradot pārāk lielu administratīvo slogu šī darba veicējiem, bet tomēr neaizskarot autoru un blakustiesību subjektu tiesības.

Tas būtu izdarāms, izveidojot jaunu normatīvo regulējumu:

- 1) kas paplašinātu izņēmumus autoru tiesībām attiecībā uz viņu radīto darbu Reproducēšanu Atmiņas iestādēs; kas ļautu visām Atmiņas institūcijām Reproducēt ciparu formātā visus pagātnē radītos darbus, tai skaitā - arī tos darbus, kuri publicēti ārpus Latvijas un kuri ir pieejami arī komerciālā apritē;
- 2) izveidojot jaunu normatīvo regulējumu, kas paplašinātu kolektīvā pārvaldījuma organizāciju pilnvaras pārstāvēt visus attiecīgā repertuāra darbu autorus (paplašināta kolektīvā licencēšana) attiecībā uz viņu radīto darbu Publiskošanu; kas atļautu gan digitāli radītos darbus, gan pagātnē radītos digitalizētos darbus, padarīt pieejamus visai sabiedrībai individuāli izraudzītā vietā un laikā.

Projekta beigās būtu jāizveido viena kopīga platforma, kurā ikviens sabiedrības loceklis varētu piekļūt Latvijas kultūras mantojumam:

- 1) bez atļaujas prasīšanas un bez atlīdzības maksāšanas, ja darbs jau sākotnēji netiek aizsargāts ar Autortiesību likumu, vai izmantojums atbilst izņēmumam vai ierobežojumam, vai tiesību aizsardzības termiņš ir beidzies, vai darbs atbilst Nenosakāma autortiesību subjekta darba (turpmāk - Bāreņu darba) statusam;
- 2) nodrošinot vienkāršu mehānismu, kā veikt attiecīgu samaksu, ja Publiskošana veicama tikai maksājot taisnīgu atlīdzību tiesību īpašniekam.

Tai pašā laikā ir situācijas, kad normatīvais regulējums ir pareizi (lietderīgi) izstrādāts, taču, iespējams, formulējumu sarežģītības vai vispārējās neizpratnes dēļ netiek pareizi (lietderīgi) izmantots.

Līdzsvara nodrošināšanas nepieciešamība

Katrai autortiesību sistēmai ir jāsabalansē divas sabiedrību interesējošas tiesības: tiesības, kas pienākas autortiesību īpašniekiem un organizētās sabiedrības saprātīga pieprasījuma tiesības.³ Abas šīs autortiesību prasības ir labi definētas Cilvēktiesību Deklarācijas⁴ 27. pantā. Organizētās sabiedrības tiesības izlasāmas 1. rindkopā un autortiesību īpašnieku tiesības – 2. rindkopā.

Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas⁵ 10. pants apstiprina šo pieņēmumu. Pirmā šī panta daļa nodibina vārda brīvību, bet otrā daļa pieļauj zināmus ierobežojumus. Demokrātiskajai sabiedrībai nepieciešamos ierobežojumus, kas vajadzīgi, lai aizsargātu valsts drošības, teritoriālās vienotības vai sabiedriskās drošības intereses, ir daudzkārt definējusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa. No otras puses raugoties – arī autortiesības respektē vārda brīvības nosacījumus, nosakot, ka tās aizsargā vienīgi informācijas izpausmes veidu, bet ne pašu informāciju.⁶

1.2 Dokumenta mērķauditorija

Dokumenta mērķauditorija ir Eiropas reģionālās attīstības fonda projekta "Kultūras mantojuma satura digitalizācija (1. kārtā)" partneri – Latvijas Nacionālā bibliotēka, Kultūras informācijas sistēmu centrs, Latvijas Nacionālais arhīvs un Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, un citas saistītās institūcijas (skat. nodaļas 3.1. un 3.2.), kā arī projekta realizācijā iesaistītie satura digitalizācijas pakalpojumu piegādātāji.

1.3 Pieņēmumi un ierobežojumi

Dokumenta sagatavošana veikta, ņemot vērā šādus pieņēmumus un ierobežojumus:

- darbs veikts, pieņemot, ka Eiropas reģionālās attīstības fonda projektā "Kultūras mantojuma satura digitalizācija (1. kārtā)" iesaistīto sadarbības partneru u.c. saistīto institūciju (skat. nodaļas 3.1. un 3.2.) sniegtā informācija, kā arī citu darba uzdevumu ietvaros saņemtā informācija ir patiesa. Sniegtās informācijas patiesuma pārbaude netika veikta;

³ Stewart, M. S. International Copyright and Neighbouring Rights. 1983, p. 5.

⁴ Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, ANO Ģenerālā Asambleja pieņēmusi 10.12.48, pasludināta 1948. gada 10. decembrī. Latviešu valodā oficiāli nav publicēta. Latvija to atzinusi par sev saistošu ar 1990. gada 4. maija deklarāciju Par Latvijas Republikas pievienošanās starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos. Spēkā no 24.03.1992. Pieejama: <http://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/tiesibu-akti/ano-dokumenti/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija>

⁵ Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, Starpt. org.: Eiropas Padome (EP) Pieņemts: 04.11.1950.

Publicēts: "Latvijas Vēstnesis", 143/144 (858/859), 13.06.1997. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/649>.

⁶ Cohen Jehorm, H. Copyright and Freedom of Expression, Abuse of rights and Standart Chicanery. European Intellectually Property Review, Sweet & Maxwell limited, 2004, Issue 7, p. 275.

- saskaņā ar darba uzdevuma nosacījumiem, darba ietvaros netika veikta digitalizējamo materiālu sarakstos iekļautājo objektu izmantošanas tiesību izvērtēšana katrai materiāla vienībai individuāli;
- saskaņā ar darba uzdevuma nosacījumiem, darba ietvaros netiek sniegti ieteikumi izmaiņām normatīvajā regulējumā un / vai normatīvā regulējuma piemērošanas praksē;
- Šī darba saturs un darbā izteiktie ieteikumi nav uzskatāmi par juridiska rakstura konsultāciju.

1.4 Termini un saīsinājumi

Tabula Nr. 1. Termini un saīsinājumi

Termiņš, saīsinājums	Skaidrojums
AKKA/LAA	Autortiesību un komunikācijas konsultāciju aģentūra / Latvijas Autoru apvienība
Atmiņas institūcija	Bibliotēkas, izglītības iestādes, muzeji, arhīvi, iestādes, kuru funkcijās ietilpst filmu vai skaņu ierakstu saglabāšana, un sabiedrisko raidorganizāciju arhīvi
Bāreņu darbs	Nenosakāma autortiesību subjekta darbs
Digitālais objekts	Kultūrvēsturiskā mantojuma materiāls, kuram digitalizācijas procesā ir radīta digitāla kopija vai arī tas ir digitāli radīts, unikāls, jauns objekts – informācijas viensoms, kas sastāv no: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Digitālā objekta datnēm (failiem), kas veido Digitālā objekta pamatsaturu; ▪ metadatiem jeb objekta apraksta, kas sniedz informāciju par Digitālo objektu. Digitālā objekta metadati tiek veidoti objektu aprakstīšanas sistēmā
Digitālā fiksēšana	Originālā objekta digitāla pirmreizēja izveidošana
Dokumentu un materiālu reproducēšana	Originālā dokumenta vai materiāla digitālās kopijas izgatavošana
Digitālā bibliotēka	Latvijas Nacionālās bibliotēkas satura pārvaldības informācijas sistēma, dom.lnb.lv
Diva.lv	Digitalizētie video un audio
ES	Eiropas Savienība
ID	Identifikators
Institūcija	Kultūras mantojuma satura digitalizācijas projektā iesaistīta kultūras nozares organizācija, kultūras atmiņas iestāde, bibliotēka, arhīvs, muzejs, kultūras funkciju centrs utml.
IS	Informācijas sistēma
KAIS	Latvijas Nacionālā arhīva Kinofotofonodokumentu arhīva informācijas sistēma
Katalogs	Strukturizēts digitālo kultūras mantojuma objektu saraksts, kas dod iespēju meklēt konkrētus Digitālos objektus datnēs, mapēs, kolekcijās
KISC	Kultūras informācijas sistēmu centrs, Kultūras ministra pakļautībā esoša tiešās pārvaldes iestāde
KM	Latvijas Republikas Kultūras ministrija

Termins, saīsinājums	Skaidrojums
Kolekcija	Saturiski vai pēc citas loģiskas pazīmes apvienotu Digitālo objektu kopums
LaIPA	Latvijas Izpildītāju un producentu apvienība
LaPAA	Latvijas Profesionālo aktieru apvienība
LKPA	Latvijas Kinoproducentu asociācija
LKS	Latvijas Kinematogrāfistu asociācija
LNA	Latvijas Nacionālais arhīvs
LNB	Latvijas Nacionālā bibliotēka
LNKC	Latvijas Nacionālais kultūras centrs
LNMM	Latvijas Nacionālais mākslas muzejs
LNOB	Latvijas Nacionālā opera un balets
LR	Latvijas Radio
LTV	Latvijas Televīzija
MTKPO	Mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija
MK	Ministru kabinets
MUPUS	Rakstniecības un mūzikas muzeja Muzeja priekšmetu uzskaites sistēma
NKC	Nacionālais Kino centrs
NMKK	Nacionālā muzeju krājuma kopkatalogs
Pasūtītājs	Eiropas reģionālās attīstības fonda projekta "Kultūras mantojuma satura digitalizācija (1. kārtā)" pasūtītājs Latvijas Nacionālā bibliotēka. Sadarbības partneri - Latvijas Nacionālais arhīvs, Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija un Kultūras informācijas sistēmu centrs
Projekts	Eiropas reģionālās attīstības fonda projekta "Kultūras mantojuma satura digitalizācija (1. kārtā)" ietvaros veiktā Digitalizējamo materiālu (autortiesību) esošās situācijas izpēte
Publiskot	Padarīt pieejamus sabiedrībai tādējādi, lai tiem var piekļūt individuāli izraudzītā vietā un individuāli izraudzītā laikā
Reproducēt	Izgatavot darba vai blakustiesību objekta kopiju ar jebkuriem līdzekļiem jebkādā formā
RIXC	Jauno mediju kultūras centrs RIXC
RMM	Rakstniecības un mūzikas muzejs
TRIPS	Līgums par ar tirdzniecību saistītajām intelektuālā īpašuma tiesībām
VAKPR	Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu reģistrs
VKPAI	Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija
WIPO	Pasaules intelektuālā īpašuma organizācija (World Intellectual Property Organization)
WCT	Pasaules intelektuālā īpašuma organizācijas līgums par autortiesībām

Termins, saīsinājums	Skaidrojums
WPPT	Pasaules intelektuālā īpašuma organizācijas līgums par izpildījumu un fonogrammām

Tabula Nr. 2. Analogo objektu un Digitālo objektu terminu sasaiste

Origināldokuments (materiāls), analogais objekts	Digitālais objekts vai digitālā kopija
Papīra dokumenti (teksta materiāli: žurnāli, avīzes, periodiskie izdevumi, grāmatas, notis, rokraksti, arhīva dokumentu lietas, valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu lietas)	<ul style="list-style-type: none"> ■ Teksta digitālie objekti
Attēli (pergamenti, kartes, plakāti, rasējumi, zīmējumi, gleznas, ilustrācijas, fotopozitīvi, fotonegatīvi)	<ul style="list-style-type: none"> ■ Attēlu digitālie objekti
Kinodokumenti (filmlentes)	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kino digitālie objekti
Video materiāli (Attēli un skaņas) Betacam, VHS, miniDV, DVD)	<ul style="list-style-type: none"> ■ Video digitālie objekti
Audio materiāli (skaņas materiāli: Audio lentes, kasetes, plates, CD)	<ul style="list-style-type: none"> ■ Audio digitālie objekti
Muzeju priekšmeti (fiziski objekti: dabas, lietiskie, tēlojošie)	<ul style="list-style-type: none"> ■ Priekšmetu digitālie objekti ■ Priekšmetu 3D objekti
Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu lietas (fiziski būvniecības objekti, ēkas, infrastruktūra)	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pieminekļu digitālie objekti ■ Pieminekļu 3D objekti
Jaunrade (kultūrvēsturisko norišu digitālā fiksēšana), līdz šim nav digitāli fiksētas	<ul style="list-style-type: none"> ■ Teksta digitālie objekti ■ Attēlu digitālie objekti ■ Video digitālie objekti ■ Audio digitālie objekti
Nemateriālā kultūras mantojuma vērtības, elementi – (a) ir pieejami dažādos analogo objektu veidos (b) līdz šim nav digitāli fiksēti	<ul style="list-style-type: none"> ■ Teksta digitālie objekti ■ Attēlu digitālie objekti ■ Video digitālie objekti ■ Audio digitālie objekti
Vēsturiski digitāli radītie objekti (WEB lapas, digitālās mākslas objekti, utml.)	<ul style="list-style-type: none"> ■ Teksta digitālie objekti ■ Attēlu digitālie objekti ■ Video digitālie objekti ■ Audio digitālie objekti ■ Digitālās animācijas objekti

1.5 Dokumenta saistība ar citiem dokumentiem

Tabula Nr. 3. Dokumenta saistība ar citiem dokumentiem

Nr. p.k.	Dokumenta nosaukums	Datums
1.	MK rīkojums Nr.401. Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014.–2020. gadam "Radošā Latvija" ⁷ .	29.07.2014
2.	Kultūras mantojuma satura digitalizācijas koncepcija.	19.03.2015
3.	MK noteikumi Nr. 151 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 2.2.1. specifiskā atbalsta mērķa "Nodrošināt publisko datu atkalizmantošanas pieaugumu un efektīvu publiskās pārvaldes un privātā sektora mijiedarbību" 2.2.1.2. pasākuma "Kultūras mantojuma digitalizācija" īstenošanas noteikumi" ⁸ .	08.03.2016
4.	Projekta "Kultūras mantojuma satura digitalizācija (1. kārtā)" detalizētais apraksts.	02.12.2016
5.	Kultūras mantojuma digitalizācijas, ilglaicīgas saglabāšanas un pieejamības nodrošināšanas plāns 2016.-2020. gadam.	23.11.2016

1.6 Dokumenta pārskats

Dokuments strukturēts šādās nodaļās:

- Ievads

Nodaļā definēti autortiesību esošās situācijas izpētes darba uzdevuma mērķi un uzdevuma izpildes pamatojums, kā arī sniegts ieskats uzdevuma izpildes metodoloģijā un attēloti šī dokumenta sagatavošanā izmantotie pieņēmumi, ierobežojumi, dokumenti un definīcijas.

- Latvijas normatīvā regulējuma izpēte autortiesību jomā

Nodaļā sniegta Latvijas un atbilstošā Eiropas Savienības (turpmāk – ES) normatīvā regulējuma pārskats autortiesību un blakustiesību jomā, kas sagatavots, veicot šī normatīvā regulējuma analīzi. Normatīvā regulējuma analīze veikta ar mērķi identificēt iespējamus šķēršļus Latvijas kultūrvēsturiskā mantojuma digitalizācijas (Reproducēšanas) un izplatīšanas (Publiskošanas) nodrošināšanai.

- Atmiņas institūciju rīcībā esošo materiālu Reproducēšanas un Publiskošanas prakse

Nodaļā sniegts Projektā iesaistīto Institūciju autortiesību un blakustiesību pārvaldības prakses analīzes rezultātu pārskats. Institūciju autortiesību un blakustiesību pārvaldības prakses analīze veikta ar mērķi

⁷ MK rīkojums Nr.401. Par kultūrpolitikas pamatnostādņēm 2014.-2020.gadam "Radošā Latvija". Pieņemts: 29.07.2014. Publicēts: "Latvijas Vēstnesis" 150 (5210), 01.08.2014. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/267970-par-kulturpolitikas-pamatnostadnem-2014-2020-gadam-radosa-latvija>

⁸ MK noteikumi Nr. 151 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 2.2.1. specifiskā atbalsta mērķa "Nodrošināt publisko datu atkalizmantošanas pieaugumu un efektīvu publiskās pārvaldes un privātā sektora mijiedarbību" 2.2.1.2. pasākuma "Kultūras mantojuma digitalizācija" īstenošanas noteikumi". Pieņemts: 08.03.2016. Publicēts: "Latvijas Vēstnesis" 58 (5630), 23.03.2016. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/281110-darbibas-programmas-izaugsme-un-nodarbinatiba-2-2-1-specifiska-atbalsta-merka-nodrosinat-publisko-datu-atkalizmantosanas>

identificēt ierobežojumus, ar kuriem Institūcijas saskaras ikdienas darbībā, lai nodrošinātu to krājumā pieejamā kultūrvēsturiskā mantojuma digitalizācijas (Reproducēšanas) un izplatīšanas (Publiskošanas) iespējas.

- Secinājumi

Nodaļā apkopoti Latvijas un atbilstošā ES normatīvā regulējuma un Projektā iesaistīto Institūciju autortiesību un blakustiesību pārvaldības prakses analīzes rezultātā identificētie šķēršļi Latvijas kultūrvēsturiskā mantojuma digitalizācijai (Reproducēšanai) un izplatīšanai (Publiskošanai).

- Pielikumi

1.7 Darba izpildes metodoloģijas apraksts

Lai nodrošinātu autortiesību esošās situācijas izpēti, darbs tika veikts šādos posmos:

1. Latvijas normatīvā regulējuma izpēte un analīze autortiesību jomā, t.sk. nepilnību identificēšana autortiesību normatīvajā regulējumā.
2. Informācijas pieprasīšana Latvijas Nacionālajai bibliotēkai (turpmāk – LNB), Kultūras informācijas sistēmu centram (turpmāk – KISC), Latvijas Nacionālajam arhīvam (turpmāk – LNA), Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijai (turpmāk - VKPAI) un citām Projektā iesaistītajām Institūcijām un sniegtās informācijas analīze par:
 - Institūciju noslēgtajiem līgumiem, kuri saistīti ar autortiesību ievērošanu;
 - iestāžu informācijas sistēmās (turpmāk – IS) uzkrāto ar autoriem un autortiesībām saistīto informāciju.
3. LNB, KISC, LNA, VKPAI un citu Projektā iesaistīto pušu rīcībā esošo (analogo un digitāli radīto) materiālu izpēte, lai apzinātu LNB, KISC, LNA, VKPAI un citu Projektā iesaistīto Institūciju rīcībā esošos materiālu veidus un sagatavotu materiālu veidu un to apjomu kopsavilkumu.
4. Intervijas ar LNB, KISC, LNA, VKPAI un citu Projektā iesaistīto Institūciju pārstāvjiem un darba grupas diskusija, lai:
 - identificētu Institūciju praksi normatīvā regulējuma piemērošanā un kultūras mantojuma materiāli Reproducēšanā un Publiskošanā;
 - apzinātu LNB, KISC, LNA, VKPAI un citu Projektā iesaistīto Institūciju viedokli autortiesību aizsardzības jomā.
5. Darba rezultātu apkopošana un ziņojuma sagatavošana, t.sk.
 - secinājumu izstrāde;
 - nodevuma „Digitalizējamo materiālu esošās situācijas izpētes ziņojums” sagatavošana.

2 LATVIJAS NORMATĪVĀ REGULĒJUMA IZPĒTE AUTORTIESĪBU JOMĀ

2.1 Latvijas nacionālais regulējums

Pētījuma ietvaros tika analizēti šādi Latvijas nacionālie tiesību akti (alfabēta secībā):

1. Arhīvu likums⁹.
2. Autortiesību kolektīvā pārvaldījuma likums¹⁰.
3. Autortiesību likums¹¹.
4. Bibliotēku likums¹².
5. Civillikums. Otrā daļa. Mantojuma tiesības¹³.
6. Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības¹⁴.
7. Darba likums¹⁵.
8. Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums¹⁶.
9. Filmu likums¹⁷.
10. Latvijas Nacionālā arhīva darbības noteikumi¹⁸.
11. Likums "Par kultūras pieminekļu aizsardzību"¹⁹.
12. Likums "Par Latvijas Nacionālo bibliotēku"²⁰.

⁹ Arhīvu likums. Pieņemts: 11.02.2010. Publicēts: "Latvijas Vēstnesis", 35 (4227), 03.03.2010. Pieejams: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=205971>

¹⁰ Autortiesību kolektīvā pārvaldījuma likums. Pieņemts: 18.05.2017. Publicēts: "Latvijas Vēstnesis", 106 (5933), 31.05.2017. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=291146>

¹¹ Autortiesību likums. Pieņemts: 06.04.2000. Publicēts: "Latvijas Vēstnesis", 148/150 (2059/2061), 27.04.2000. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=5138>

¹² Bibliotēku likums. Pieņemts: 21.05.1998. Publicēts: "Latvijas Vēstnesis", 167/169 (1228/1230), 09.06.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=48567>

¹³ Civillikums. OTRĀ DAĻA. Mantojuma tiesības. Pieņemts: 28.01.1937. Publicēts: "Valdības Vēstnesis", 42, 22.02.1937. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=90222>

¹⁴ Civillikums. CETURTĀ DAĻA. Saistību tiesības. Pieņemts: 28.01.1937. Publicēts: "Valdības Vēstnesis", 46, 26.02.1937. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=90220>

¹⁵ Darba likums. Pieņemts: 20.06.2001. Publicēts: "Latvijas Vēstnesis", 105 (2492), 06.07.2001., "Ziņotājs", 15, 09.08.2001. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=26019>

¹⁶ Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums. Pieņemts: 12.07.2010. Publicēts: "Latvijas Vēstnesis", 118 (4310), 28.07.2010. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=214039>

¹⁷ Filmu likums. Pieņemts: 17.06.2010. Publicēts: "Latvijas Vēstnesis", 101 (4293), 29.06.2010. Pieejams: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=212399>

¹⁸ Latvijas Nacionālā arhīva darbības noteikumi. MK 2012.gada 6.novembra noteikumi Nr.747. Publicēti: "Latvijas Vēstnesis", 177 (4780), 08.11.2012. Pieejami: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=252612>

¹⁹ Likums "Par kultūras pieminekļu aizsardzību". Pieņemts: 12.02.1992. Publicēts: "Ziņotājs", 10, 05.03.1992. Pieejams: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=72551>

²⁰ Likums "Par Latvijas Nacionālo bibliotēku". Pieņemts: 16.12.1992. Publicēts: "Ziņotājs", 1/2, 14.01.1993. Pieejams: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=62905>

13. Muzeju likums²¹.
14. Obligāto eksemplāru likums²².
15. Likums „Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem”²³.
16. Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un aizsardzības likums²⁴.
17. Latvijas PSR civill kodekss (nav spēkā)²⁵.
18. LPSR Darba likumu kodekss (nav spēkā)²⁶.
19. Judikatūra - Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 31. janvāra SPRIEDUMS Lietā Nr. C30171108 SKC-69/2017²⁷.
20. MK 2006. gada 21. novembra noteikumi Nr. 956 “Noteikumi par Nacionālo muzeju krājumu”²⁸.
21. MK 2011. gada 28. jūnija noteikumi Nr. 495 “Noteikumi par metodiku, kādā Nacionālais kino centrs aprēķina maksu par filmu izmantošanu, kuru autortiesības vai blakustiesības pieder vai piekrīt valstij”²⁹.

Tiesību aktu analīze kontekstā ar ārējā normatīvā regulējuma prasībām iekļauta turpmākajās nodaļās.

²¹ Muzeju likums. Pieņemts: 15.12.2005. Publicēts: “Latvijas Vēstnesis”, 1 (3369), 03.01.2006. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=124955> un Grozījumi Muzeju likumā. Pieņemts: 08.06.2017. Publicēts: “Latvijas Vēstnesis”, 124 (5951), 22.06.2017. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291736-grozijumi-muzeju-likuma>

²² Obligāto eksemplāru likums. Pieņemts: 18.05.2006. Publicēts: “Latvijas Vēstnesis”, 87 (3455), 06.06.2006. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=136682&mode=DOC>

²³ Likums „Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem”. Pieņemts: 13.01.1994. Publicēts: “Latvijas Vēstnesis”, 11 (142), 26.01.1994., “Ziņotājs”, 3, 10.02.1994. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57840>

²⁴ Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un aizsardzības likums. Pieņemts: 29.05.2003. Publicēts: “Latvijas Vēstnesis”, 87 (2852), 11.06.2003.. Pieejams: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=76001>

²⁵ Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Civill kodekss. Pieņemts 27.12.1963, stājās spēkā 01.06.1964. Publicēts: LPSR AP un Valdības Ziņotājs. 1964. Nr. 1. Oficiālais teksts ar pielikumiem, kuros ievietoti pa pantiem sistematizēti materiāli. LPSR Tieslietu ministrija. Rīga: Avots, 1988. Nav spēkā.

²⁶ LPSR Darba likumu kodekss. Oficiālais teksts ar pielikumiem, kuros ievietoti pa pantiem sistematizēti materiāli. Latvijas Tieslietu ministrija, Rīga: 1989.

²⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 31. janvāra SPRIEDUMS Lietā Nr. C30171108 SKC-69/2017 Latvijas valsts Latvijas Republikas Kultūras ministrijas personā prasībā pret AS „Rīgas Kinostudija” par autortiesību atzīšanu, darbu izmantošanas aizliegšanu un zaudējumu atlīdzības piedziņu un trešo personu biedrības „Latvijas Kinematogrāfistu savienība” un vairāku fizisko personu prasībā pret Latvijas valsti Latvijas Republikas Kultūras ministrijas personā un AS „Rīgas Kinostudija” par autortiesību atzīšanu un atlīdzības piedziņu, sakarā ar kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 22.aprīļa spriedumu.

²⁸ MK 2006. gada 21.novembra noteikumi Nr. 956 “Noteikumi par Nacionālo muzeju krājumu”. Pieņemts: 21.11.2006. Publicēts: <https://likumi.lv/doc.php?id=148769> un MK 2017. gada 19. decembra noteikumi Nr. 775 Grozījumi MK 2006. gada 21. novembra noteikumos Nr. 956 “Noteikumi par Nacionālo muzeju krājumu” Pieņemts: 19.12.2017. Publicēts: <https://www.vestnesis.lv/op/2017/254.24>

²⁹ MK 2011.gada 28.jūnija noteikumi Nr.495 “Noteikumi par metodiku, kādā Nacionālais kino centrs aprēķina maksu par filmu izmantošanu, kuru autortiesības vai blakustiesības pieder vai piekrīt valstij”. Pieņemts: 28.06.2011. Publicēts: “Latvijas Vēstnesis”, 100 (4498), 30.06.2011. Pieejams: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=232357>

2.2 Ārējais regulējums

2.2.1 Galvenie starptautiskie nolīgumi autortiesību jomā

Nodaļā isi raksturotas starptautisko tiesību normas, kas regulē autordarbu izmantošanu Reprodukcēšanai un Publiskošanai. Saskaņā ar likuma "Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem"³⁰ 13. pantā noteikto "ja starptautiskajā līgumā, kuru Saeima ir apstiprinājusi, paredzēti citādi noteikumi nekā Latvijas Republikas likumdošanas aktos, tiek piemēroti starptautiskā līguma noteikumi".

Bernes konvencija

Pirmais nozīmīgākais starptautiskais normatīvais akts autortiesību jomā ir Bernes konvencija "Par literatūras un mākslas darbu aizsardzību" (turpmāk – Bernes konvencija)³¹, kura tika parakstīta Bernē 1886. gada 9. septembrī. Bernes konvencija ir vecākā un būtiskākā konvencija par autortiesību aizsardzību, jo dod autoriem visaptverošas tiesības un nodrošina augstu autora tiesību aizsardzības līmeni. Tā nodrošina, ka katra valsts iekļauj konvencijas normas savos likumos. Izņēmumi ir pieļaujami tikai atsevišķos gadījumos, kuros tas ir īpaši norādīts. Bernes konvencija ir vairākas reizes revidēta un papildināta: Briselē – 1940. gadā, Stokholmā – 1967. gadā un Parīzē – 1971. gadā.

Romas konvencija

Starptautiskā konvencija par izpildītāju, fonogrammu producentu un raidorganizāciju tiesību aizsardzību, kas tika noslēgta Romā 1961. gadā (turpmāk – Romas konvencija)³², tāpat kā Bernes konvencija ir balstīta uz principu, ka aizsardzība tiek nodrošināta tādā līmenī, kāds noteikts attiecīgās dalībvalsts iekšējās tiesību normās, tomēr uzliekot par pienākumu nodrošināt obligāto minimumu. Romas konvencija nekad nav tikusi pārskatīta, kaut arī zināms, ka tajā ir vairāki trūkumi (Piemēram – raidorganizāciju tiesības atļaut vai aizliegt savu televīzijas programmu demonstrāciju publikai vietās, kas pieejamas par ieejas maksu. Mūsdienās tādu vietu vairs nav, bet tās, acīmredzot, plaši eksistēja pagājušā gadsimta sešdesmitajos gados. Mūsdienās televīzijas raidījumi (futbola, hokeja spēles, mūzikas raidījumi u.c.) ļoti plaši tiek publiskoti bāros un kafējnicās apmeklētāju piesaistīšanai, taču šāds izmantojams nav iekļauts Romas konvencijas aizsardzības jomā.).

³⁰ Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem. Pieņemts: 13.01.1994. Publicēts: "Latvijas Vēstnesis", 11 (142), 26.01.1994., "Ziņotājs", 3, 10.02.1994. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57840>

³¹ Konvencija Par literatūras un mākslas darbu aizsardzību. Parakstīta Bernē 1886. gada 9. septembrī. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 21.02.2003, Nr. 29. Latvija savu līdzdalību konvencijai atjaunojusi 1995. gada 18. aprīlī ar MK rīkojumu Nr. 197. Par Latvijas Republikas klātbūtnes atjaunošanu Bernes konvencijā "Par literatūras un mākslas darbu aizsardzību". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 26.04.1995, Nr. 64; Latvijas Vēstnesis, 21.02.2003, Nr. 29. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/5>

³² Konvencija Par izpildītāju, fonogrammu producentu un raidorganizāciju tiesību aizsardzību [International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organisations]. Parakstīta: Romā 1961. gada 26. oktobrī. Publicēta: United Nations, Treaty Series, 496. sējums 43. lpp. Latvija pievienojusies ar 1998. gada 12. marta likumu. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 31.03.1998, Nr. 84/85; Ziņotājs, 1998, Nr. 8. Spēkā ar 1998. gada 1. oktobrī. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=51244>

TRIPS līgums

Līgums par ar tirdzniecību saistītajām intelektuālā īpašuma tiesībām (turpmāk – TRIPS līgums)³³ ir daļa no kopējā līguma, ar kuru dibināta Pasaules Tirdzniecības organizācija, ko noslēdza 1994. gada 15. aprīlī pēc Ģenerālā līguma par tirdzniecību un tarifiem Urugvajas raunda beigām. Šis līgums palīdz aizsargāt patentu, autoru tiesības un tirdzniecības noslēpumus. Autortiesību jomā līguma 2. (1) pants nosaka, ka neviens līguma nosacījums neierobežo pastāvošās saistības, ko dalībvalstis ir uzņēmušās viena pret otru saskaņā ar Bernes konvenciju vai Romas konvenciju.

WIPO līgumi

WIPO organizācijā 1996. gada decembrī Ženēvā tika noslēgti divi līgumi, kas modernizēja autortiesību un dažu blakustiesību aizsardzību jauno tehnoloģiju laikmetā: WIPO Līgums par autortiesībām (WCT)³⁴ un WIPO Līgums par izpildījumu un fonogrammām (WPPT)³⁵. To mērķis bija atvieglot tirdzniecības attīstību elektroniskajos pakalpojumos, kas piedāvā pieeju autortiesību darbiem vai ar blakustiesībām aizsargātiem materiāliem. WCT un WPPT pirmo reizi starptautiskā līmenī tika noteikts, ka autoriem, izpildītājiem un producentiem ir ekskluzīvas tiesības atļaut padarīt darbus pieejamus sabiedrībai tādā veidā, ka sabiedrības locekļi var tos izmantot jebkurā vietā un laikā pēc katra individuālas izvēles.

1996. gada decembrī Ženēvā tika pieņemts WIPO līgums par autortiesībām (WCT)³⁶. Tā mērķis bija atvieglot tirdzniecības attīstību elektroniskajos pakalpojumos, kas piedāvā pieeju autortiesību darbiem vai ar blakustiesībām aizsargātiem materiāliem. Arī šis starptautiskais līgums noteica, ka ir nepieciešams saglabāt līdzsvaru starp autoru tiesībām un plašākas sabiedrības interesēm, īpaši izglītības un pētniecības jomā, kā arī attiecībā uz informācijas pieejamību, kā tas atspoguļots Bernes konvencijā.³⁷ Šis

³³ Līgums par ar tirdzniecību saistītajām intelektuālā īpašuma tiesībām [Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights]. (TRIPS līgums) Pielikums 1C Marakešas līgumam par Pasaules Tirdzniecības organizācijas izveidošanu, kas parakstīts 1994. gada 15. aprīlī Marakešā, Marokā. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 1998. gada 30. dec., Nr. 388/399. Latvijā spēkā no 1999. gada 10. februāra. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=51135>

³⁴ Vispasaules intelektuālā īpašuma organizācijas (WIPO) Līgums par autortiesībām. Apstiprināts diplomātiskajā konferencē 1996. gada 20. decembrī, Ženēvā. Stājies spēkā 2002. gada 6. martā. Publicēts: Oficiālais Vēstnesis, L 089, 11.04.2000, 8.–14. lpp. Latvija pievienojusies ar likumu Par Vispasaules intelektuālā īpašuma organizācijas (WIPO) līgumu par autortiesībām 2000. gada 3. februārī. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 2000. gada 17. febr., Nr. 53/54; Ziņotājs, 2000, Nr. 5. Pieejams: Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1268>

³⁵ Vispasaules intelektuālā īpašuma organizācijas (WIPO) Līgums par izpildījumu un fonogrammām. Apstiprināts diplomātiskajā konferencē 1996. gada 20. decembrī, Ženēvā. Publicēts: Oficiālais Vēstnesis, L 089, 11.04.2000, 15.–23. lpp. Stājies spēkā 2002. gada 6. martā. Latvija pievienojusies ar likumu Par Vispasaules intelektuālā īpašuma organizācijas (WIPO) līgumu par izpildījumu un fonogrammām 2000. gada 3. februārī. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 2000. gada 17. febr., Nr. 53/54; Ziņotājs, 2000, Nr. 5. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/1335-par-vispasaules-intelektuala-ipasuma-organizācijas-wipo-līgumu-par-izpildījumu-un-fonogrammām>

³⁶ Vispasaules intelektuālā īpašuma organizācijas (WIPO) Līgums par autortiesībām [WIPO Copyright Treaty]. Apstiprināts diplomātiskajā konferencē 1996. gada 20. decembrī, Ženēvā. Stājies spēkā 2002. gada 6. martā. Publicēts: OV, L 089, 11.04.2000, 8.–14. lpp. Latvijā publicēts: LV, 2000. gada 17. februārī, Nr. 53/54.

³⁷ WCT, preambula.

līgums Latvijai ir saistošs kopš 2000. gada 3. februāra, kad tika pieņemts likums³⁸ par pievienošanos WCT.

WCT 8. pants nosaka, ka autoriem ir ekskluzīvas tiesības padarīt savus darbus pieejamus sabiedrībai tādā veidā, ka sabiedrības locekļi var tos izmantot jebkurā vietā un laikā pēc katra individuālas izvēles (tas nozīmē – globālajā tīmeklī jeb internetā). Tomēr 10. pants paredz, ka līguma dalībvalstis var savos normatīvos aktos paredzēt ierobežojumus vai izņēmumus īpašos gadījumos, kad tie netraucē darba normālu izmantošanu un nepamatoti nekaitē autora likumīgajām interesēm.

WPPT nosaka to pašu attiecībā uz fonogrammu producentiem un izpildītājiem: 10. pants paredz izpildītājiem, bet 14. pants – fonogrammu producentiem, ekskluzīvas tiesības padarīt sabiedrībai pieejamu izpildījumu un fonogrammu tādā veidā, ka sabiedrības locekļi var to izmantot jebkurā vietā un laikā pēc katra individuālas izvēles (internetā). Taču 16. pants atļauj līguma dalībvalstīm ierobežojumus vai izņēmumus ar nosacījumu, ja tie netraucēs izpildījuma vai fonogrammas normālu izmantošanu un nepamatoti nekaitēs izpildītāja vai fonogrammu producenta likumīgajām interesēm.

Vienlaikus ar šiem parakstītajiem līgumiem WIPO tika aizsākts darbs arī pie WIPO Raidorganizāciju līguma. Diemžēl šis līgums līdz šim brīdim vēl nav parakstīts, tādā veidā „diskriminējot” raidorganizācijas un nenodrošinot tām piemērotu aizsardzību tādā pašā līmenī kā autoriem, izpildītājiem un fonogrammu producentiem.

Pekinas līgums

Pekinas līgums par audiovizuālo izpildījumu³⁹ (turpmāk – Pekinas līgums) tika pieņemts 2012. gada 24. jūnijā. Tajā aplūkotas izpildītāju intelektuālā īpašuma tiesības audiovizuālajos darbos. Līgums nav vēl spēkā, jo tam pievienojušās tikai 19 valstis. Pekinas līgums (10. pants) paredz, ka izpildītājiem audiovizuālajos darbos tāpat ir tiesības padarīt sabiedrībai pieejamu izpildījumu tādā veidā, ka sabiedrības locekļi var to izmantot jebkurā vietā un laikā pēc katra individuālas izvēles (internetā). Tālāk 13. pants atļauj līguma dalībvalstīm izpildītājiem noteikt ierobežojumus vai izņēmumus ar nosacījumu, ja tie netraucēs izpildījuma normālu izmantošanu un nepamatoti nekaitēs izpildītāja likumīgajām interesēm.

2.2.2 Galvenās ES direktīvas autortiesību jomā

Lai gan Eiropas valstis ir pievienojušās galvenajiem autortiesību un blakustiesību aizsardzības līgumiem, to starpā tik un tā pastāv atšķirības. Šo atšķirību iemesls ir tas, ka Eiropas Kopienu veido valstis, kuras

³⁸ Latvija pievienojusies ar likumu Par Vispasaules intelektuālā īpašuma organizācijas (WIPO) līgumu par autortiesībām. Publicēts: LV, 2000. gada 17. februārī, Nr. 53/54; Ziņotājs, 2000, Nr. 5, spēkā ar 2000. gada 17. februāri. Likuma 2. pants: “Likums stājas spēkā tā izsludināšanas dienā. Līdz ar likumu izsludināms Līgums un Pielikums angļu valodā un to tulkojums latviešu valodā.”

³⁹ Beijing Treaty on Audiovisual Performances, adopted by the Diplomatic Conference on June 24, 2012. Pieejams: http://www.wipo.int/treaties/en/ip/beijing/summary_beijing.html. Latvijā vēl nav spēkā.

pieder gan pie kontinentālo, gan arī pie anglosakšu tiesību loka un kurās tādēļ intelektuālā īpašuma regulēšanas mehānismi ir krasi atšķirīgi.

Tāpēc kopienas līmenī harmonizācija ir notikusi minimāli, galvenokārt, tādās jomās, kurās normatīvais regulējums ir radīts samērā nesen (piemēram, saistībā ar mūsdienu tehnoloģiju izmantošanu). Iepriekš minēto iemeslu dēļ valstīm bija jāievieš savos tiesību aktos virkne direktīvu – datorprogrammu, nomas un patapinājuma tiesību, kabeļtīklu un satelītu, aizsardzības termiņu, datu bāzu un autortiesību informācijas sabiedrībā saskaņošanai.

Saskaņā ar līgumu "Par Eiropas Savienības darbību"⁴⁰ ES pieņemtās direktīvas tām dalībvalstīm, kurām tās adresētas, uzliek saistības attiecībā uz sasniedzamo rezultātu, bet ļauj šo valstu iestādēm noteikt to īstenošanas formas un metodes (288. pants). Tas nozīmē, ka ES dalībvalstīm, tai skaitā Latvijai, ir jāveido savi likumi tādā veidā, lai tajos tiktu iekļautas direktīvu prasības (291. pants). Taču likuma teksta redakcija var nebūt identiska direktīvas tekstam, ir tikai jāievēro direktīvas gars un sasniedzamais mērķis.

Autortiesību direktīva

2001. gadā pieņemtās Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2001/29/EK (2001. gada 22. maijs) par dažu autortiesību un blakustiesību aspektu saskaņošanu informācijas sabiedrībā (turpmāk – Autortiesību direktīva)⁴¹ uzdevums bija ieviest dzīvē WCT un WPPT noteikumus. Galvenais jauninājums šajā direktīvā ir tā saukto "tiesību uz pieprasījuma" (*on-demand rights*) kā atsevišķa darba izmantošanas veida atzīšana.

Direktīva nosaka, ka, lai autori vai izpildītāji varētu turpināt savu radošo un māksliniecisko darbību, viņiem jāsaņem atbilstīga atlīdzība par viņu darbu izmantošanu, bet producentiem tā jāsaņem, lai varētu finansēt šo darbību.

Tomēr Direktīvas galvenā doma izteikta tās ievadā (32. punktā), kur noteikts, ka direktīvā ietvertais autortiesību ierobežojumu saraksts nav paplašināms un dalībvalstīm nav ļauts noteikt jebkādu citus ierobežojumus.

Bāreņu darbu direktīva

Attīstoties tehnoloģijām un līdz ar to arī iespējamībai sniegt sabiedrībai plašāku pieeju bagātajam kultūras mantojumam, tika konstatēts, ka dažādās ES valstīs dažādi cīnās ar problēmām identificēt pagātnē veidoto autordarbu tiesību piederību. Šādi darbi, kuru autorus bija grūti vai pat neiespējami

⁴⁰ Līguma par Eiropas Savienību un Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētās versijas . Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 30.03.2010, C 83/1. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2010:083:FULL&from=LV>

⁴¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/29/EK (2001. gada 22. maijs) par dažu autortiesību un blakustiesību aspektu saskaņošanu informācijas sabiedrībā (Autortiesību direktīva). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0029:LV:HTML>

noteikt vai atrast, tika saukti par „Bāreņu darbiem”. Katra valsts šo jautājumu traktēja atšķirīgi, tādējādi radot šķēršļus šo darbu izmantošanai pārrobežu piekļuvē. Tādēļ 2012. gadā tika pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra direktīva 2012/28/ES par dažiem atļautiem nenosakāmu autortiesību subjektu darbu izmantošanas veidiem (turpmāk – Bāreņu darbu direktīva)⁴², kas novērsa iespēju atšķirīgi izvērtēt Bāreņu darbus un nodrošināja “Bāreņu darbu” statusa savstarpēju atzīšanu.

Kolektīvā pārvaldījuma direktīva

ES dalībvalstis apzinājās, ka mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijām (turpmāk – MTKPO) ir jāveicina kultūras izpausmju daudzveidība, gan dodot mazākajiem un mazāk populāriem repertuāriem iespēju iekļūt tirgū, gan nodrošinot sociālus, kultūras vai izglītības pakalpojumus to tiesību subjektu un sabiedrības interesēs. Tāpēc 2014. gadā tika pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/26/ES (2014. gada 26. februāris) par autortiesību un blakustiesību kolektīvo pārvaldījumu un muzikālo darbu tiesību lietošanai tiešsaistē daudzteritoriālo licencēšanu iekšējā tirgū (turpmāk – Kolektīvā pārvaldījuma direktīva)⁴³.

Nomas un patapinājuma direktīva

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/115/EK (2006. gada 12. decembris) Par nomas tiesībām un patapinājuma tiesībām, un dažām blakustiesībām intelektuālā īpašuma jomā (turpmāk – Nomas un patapinājums direktīva)⁴⁴ nosaka, kas ir publiskais patapinājums un kā valstis drīkst atkāpties no publiskā patapinājuma ekskluzīvām tiesībām, nosakot taisnīgas atlīdzības maksājumus (6. pants).

2.2.3 Būtiskākie normatīvo aktu projekti autortiesību jomā

Istenojot digitālā vienotā tirgus (*Digital Single Market*) stratēģiju⁴⁵, Eiropas Komisija ir:

- izteikusi priekšlikumu, kas ļaus visiem Eiropas iedzīvotājiem arī ceļojumu laikā piekļūt savam tiešsaistes saturam (regulas formā);
- izstrādājusi rīcības plānu ES autortiesību noteikumu modernizēšanai (direktīvas formā).

⁴² Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra direktīvas 2012/28/ES par dažiem atļautiem nenosakāmu autortiesību subjektu darbu izmantošanas veidiem; Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis L 299/5, 27.10.2012. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012L0028&from=LV>

⁴³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 26. februāra direktīvas 2014/26/ES par autortiesību un blakustiesību kolektīvo pārvaldījumu un muzikālo darbu lietošanai tiešsaistē daudzteritoriālo licencēšanu iekšējā tirgū. 20.3.2014. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis L 84/72. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0026&from=LV>

⁴⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/115/EK (2006. gada 12. decembris) Par nomas tiesībām un patapinājuma tiesībām, un dažām blakustiesībām intelektuālā īpašuma jomā (kodificēta versija). Publicēta: 27.12.2006, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 376/28. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0115&from=EN>

⁴⁵ Eiropas Komisija - Paziņojums preseī. Eiropas digitālais vienotais tirgus: Komisija izklāsta 16 iniciatīvas tā realizēšanai. Briselē, 2015. gada 6. maijā. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4919_lv.htm

Iniciatīvu mērķis ir nodrošināt, lai Eiropas iedzīvotāji var piekļūt plašam likumīgi piedāvātam saturam, vienlaikus nodrošinot, ka autori un citi tiesību turētāji tiek labāk aizsargāti un saņem taisnīgu atlīdzību. Arī tādas svarīgas nozares kā izglītība, kultūra, pētniecība un inovācijas gūs labumu no modernāka un eiropeiskāka regulējuma. Komisija ir sagatavojusi divus dokumentus:

1. Direktīvu par autortiesībām digitālā tirgū⁴⁶, kuras mērķis ir nodrošināt plašāku pārrobežu piekļuvi tiešsaistes saturam, lielākas iespējas izmantot ar autortiesībām aizsargāto statusu izglītības, pētniecības un kultūras mantojuma jomā, kā arī labāk funkcionējošu un taisnīgāku tiešsaistes satura tirgu. Jaunais direktīvas projekts par autortiesībām digitālajā vienotajā tirgū paredz noteikt jaunus izņēmumus, kas ļautu ar autortiesībām aizsargātus darbus noteiktos apstākļos izmantot, nesaņemot iepriekšēju atļauju no tiesību turētājiem.
2. Regulu par tiešsaistes satura pakalpojumu pārnesamību, lai ļautu ES iedzīvotājiem ceļot, izmantojot digitālo saturu, ko viņi ir iegādājušies vai abonē savā dzīvesvietā⁴⁷. Patlaban ES ceļojošiem Eiropas iedzīvotājiem var nebūt iespējas piekļūt tādiem tiešsaistes pakalpojumiem, kas nodrošina filmas, sporta pārraides, mūziku, e-grāmatas vai spēles un par kuriem viņi ir samaksājuši savā mītnes valstī. Šobrīd ierosinātā regula par tiešsaistes satura pakalpojumu pārnesamību risina šos ierobežojumus, lai ļautu ES iedzīvotājiem ceļot, izmantojot digitālo saturu, ko viņi ir iegādājušies vai abonē savā dzīvesvietā.

2.2.4 Datu aizsardzība ES

Kultūras mantojuma Reproducēšanas un izplatīšanas nodrošināšanai ir nepieciešams uzkrāt un apstrādāt lielu apjomu fizisko personu datu – autoru un izpildītāju vārdus, uzvārdus, dzimšanas un miršanas datus, kā arī darbības jomu.

Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula)⁴⁸ stingri nosaka, kādās situācijās datu apstrāde tiek uzskatīta par likumīgu. Viens no likumīgas apstrādes pamatojumiem var būt nepieciešamības izpildīt uzdevumu, ko datu pārzinis veic sabiedrības interesēs (6. (1.1) pants). Regula atļauj dalībvalstīm ieviest konkrētākus noteikumus, lai šīs regulas noteikumu piemērošanu pielāgotu attiecībā uz šo kritēriju, nosakot precīzāk konkrētas prasības apstrādei un citus pasākumus, ar ko nodrošina likumīgu un

⁴⁶ Priekšlikums: Eiropas parlamenta un padomes direktīva „Par autortiesībām digitālajā vienotajā tirgū”. Briselē, 14.9.2016.
Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52016PC0593>

⁴⁷ Eiropas Komisija - Paziņojums preseī. Komisija veic pirmos pasākumus, lai paplašinātu piekļuvi tiešsaistes saturam, un iepazīstina ar savu redzējumu, kā modernizēt ES autortiesību noteikumus. Briselē, 2015. gada 9. decembrī

⁴⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula).
Publicēta: 04.05.2016. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis L 119/1. Pieejama: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=LV>

godprātīgu datu apstrādi. Šo apstrādes pamatu var noteikt ar dalībvalsts tiesību aktiem, kas piemērojami pārzinim (6. (2) pants).

2.3 Tiesību veidi

2.3.1 Reproducēšanas tiesības

Ārējais regulējums

Bernes konvencija nosaka, ka literatūras un mākslas darbu autoriem ir ekskluzīvas tiesības atļaut reproducēt šos darbus jebkurā veidā un formā (9. (1) pants).

Romas konvencija nosaka, ka Reproducēšana ir vienas vai vairāku attiecīgā darba kopiju izgatavošana (3. (e) pants), un Reproducēšanas tiesības pieder izpildītājiem (7. pants), fonogrammu producentiem (10. pants) un raidorganizācijām (13. pants).

Saskaņā ar TRIPS līgumu izpildītājiem, raidorganizācijām un fonogrammu producentiem ir Reproducēšanas tiesības. Aizsardzības pamats saskaņā ar TRIPS ir nacionālais režīms (3. (1) pants), pamatojoties uz tādiem pašiem noteikumiem kā Romas konvencijā.

WCT nosaka, ka līgumslēdzējas valstis ievēro Bernes konvencijas 1. – 21. pantu, tas nozīmē, ka literatūras un mākslas darbu autoriem ir ekskluzīvas tiesības atļaut reproducēt šos darbus jebkurā veidā un formā. Saskaņā ar WCT tiek aizsargātas arī datu bāzes (datu vai citu materiālu apkopojumi jebkurā formā, kuri atlasē vai saturā sakārtojuma ziņā uzskatāmi par intelektuāliem jaunrades darbiem).

WPPT attiecībā uz izpildītājiem un fonogrammu producentiem nosaka, ka Reproducēšanas tiesības ir izpildītājiem (7. pants) un fonogrammu producentiem (1. pants).

Autortiesību direktīva (2. pants) nosaka, ka dalībvalstīm ir jāpiešķir ekskluzīvas tiesības atļaut vai aizliegt tiešu vai netiešu, īslaicīgu vai pastāvīgu Reproducēšanu ar jebkādiem līdzekļiem un jebkādā formā, pilnībā vai daļēji:

- a) autoriem — attiecībā uz viņu darbiem;
- b) izpildītājiem — attiecībā uz viņu sniegto priekšnesumu fiksēšanu;
- c) skaņu ierakstu producentiem — attiecībā uz viņu ierakstītajiem skaņu ierakstiem;
- d) filmu pirmo fiksāciju producentiem — attiecībā uz viņu uzņemto filmu oriģināliem un kopijām;
- e) raidorganizācijām.

Latvijas regulējums

Autortiesību likums nosaka, ka Reproducēšana ir darba vai blakustiesību objekta kopijas izgatavošana ar jebkuriem līdzekļiem jebkādā formā (1. (17) pants).

Turklāt Autortiesību likums par Reproducēšanu uzskata arī divdimensiju kopijas izgatavošanu no trīsdimensiju objekta, kas nozīmē – fizisku objektu fotografēšana tiek uzskatīta par Reproducēšanu un ir jāinterpretē tāpat kā Reproducēšana. Tomēr šādas Reproducēšanas rezultātā rodas jauns tiesību objekts – fotogrāfija, kurai ir divi tiesību īpašnieki – fiziskā objekta tiesību īpašnieks (arhitekts vai skulptors) un fotogrāfijas tiesību īpašnieks (fotogrāfs).

Turpretim, ja darbs tiek tikai reprogrāfiski Reproducēts (ieskenēts vai nokopēts fotokopēšanas ceļā), jauns tiesību īpašnieks nerodas.

Gan autoriem, gan visiem blakustiesību subjektiem ar likumu ir piešķirtas tiesības tieši vai netieši, īslaicīgi vai pastāvīgi Reproducēt savu darbu (15. pants) vai blakustiesību objektu (izpildījumu) (48. pants), skaņu ierakstu (51. pants), filmu (50. pants) vai raidījumu (53. pants).

Saskaņā ar Bibliotēku likumu bibliotēkai ir tiesības Reproducēt izdevumu kopijas, ievērojot Autortiesību likuma prasības (16. pants).

Obligāto eksemplāru likums nosaka, ka visi obligātie eksemplāri piegādājami LNB, kas daļu no saņemtajiem obligātajiem eksemplāriem nodod citām bibliotēkām (4. pants). Likums skaidro, ka obligātais eksemplārs ir publiskai izmantošanai paredzēts iespieddarba, elektroniska izdevuma vai nekonvencionālās jeb "pelēkās literatūras" eksemplārs, kuru saņem LNB. Bez tam, LNB ir tiesības un pienākums saglabāt Latvijā radītas tiešsaistes publikācijas vienu kopiju.

Obligāto eksemplāru likuma pielikumā ir uzskaitīti iespieddarbu, elektronisku izdevumu, kā arī nekonvencionālās jeb "pelēkās literatūras" veidi, kuru obligātie eksemplāri piegādājami LNB.

Likums "Par Latvijas Nacionālo bibliotēku" nosaka, ka ikviena juridiskā un fiziskā persona ir tiesīga bez maksas izmantot LNB krājumu, datu bāzes un IS un saņemt pilnīgu informāciju par tiem atbilstoši bibliotēkas lietošanas noteikumiem (5. pants).

2.3.2 Publiskošanas tiesības

Ārējais regulējums

TRIPS līgums piešķir izpildītājiem un raidorganizācijām Reproducēšanas un Publiskošanas tiesības (14. pants), bet nepiešķir šādas tiesības fonogrammu producentiem.

WCT nosaka, ka literāro un mākslas darbu autoriem ir ekskluzīvas tiesības atļaut komunikēt ar publiku raidot savus darbus pa vadiem vai ēterā, kā arī padarīt šos darbus pieejamus sabiedrībai tādā veidā, ka sabiedrības locekļi var tos izmantot jebkurā vietā un laikā pēc katra individuālas izvēles (8. pants).

Attiecībā uz izpildītājiem un fonogrammu producentiem WPPT nosaka, ka izpildītājiem un fonogrammu producentiem ir tiesības padarīt izpildījumu (10. pants) un fonogrammas (14. pants) pieejamas sabiedrībai.

Autortiesību direktīvā noteikts, ka autoriem un blakustiesību subjektiem jāpiešķir ekskluzīvas tiesības atļaut vai aizliegt savu darbu, izpildījumu, skaņu ierakstu, filmu un raidījumu Publiskošanu, izmantojot vadus vai neizmantojot tos, t.sk. savu darbu Publiskošanu tā, lai sabiedrības locekļi tiem var piekļūt no pašu izvēlētas vietas pašu izvēlētā laikā.

Latvijas regulējums

Autortiesību likums vienlaikus precīzi nedefinē tiesības darbu Publiskot tā, lai sabiedrības locekļi tiem var piekļūt no pašu izvēlētas vietas pašu izvēlētā laikā.

Tikai likuma 1. (14) pantā ir definēts, ka Publiskošana ir jebkura darbība, ar kuru tieši vai ar attiecīgas tehniskas ierīces palīdzību darbs, izpildījums, fonogramma vai raidījums tiek padarīts pieejams sabiedrībai.

Tālāk saskaņā ar 15. pantā noteikumiem autoram ir izņēmuma tiesības padarīt darbu pieejamu sabiedrībai pa vadiem vai citādā veidā tādējādi, ka tam var piekļūt individuāli izraudzītā vietā un individuāli izraudzītā laikā. Tas pats attiecas arī uz blakustiesību subjektiem tālākajos pantos: izpildītājiem – 48. pantā, fonogrammu producentiem – 51. pantā, filmu producentiem - 50. pantā un raidorganizācijām – 53. pantā.

2.3.3 Tiesību iegūšanas veidi

Tiesības izmantot darbus var iegūt uz līguma vai likuma pamata.

Ja likums nosaka, ka kāda darba izmantošana ir atļauta konkrētā situācijā vai konkrētām lietotāju grupām, to sauc par tiesību izņēmumu vai ierobežojumu. Šādos gadījumos atļauja tiesību subjektiem nav jāprasa.

Visos citos gadījumos ir jāprasa atļauja pašiem tiesību subjektiem vai tiesību pārņēmējiem, vai MTKPO, noslēdzot par to līgumu.

Tiesības var iegūt no pašiem tiesību subjektiem:

- 1) No visiem autoriem, kuri nav pilnvarojusi MTKPO Autortiesību un komunikēšanas konsultāciju aģentūra / Latvijas Autoru apvienība (turpmāk - AKKA/LAA) pārvaldīt viņu darbu izmantošanu;

- 2) No visiem aktieriem, kuri nav pilnvarojuši MTKPO Latvijas Profesionālo aktieru apvienība (turpmāk – LaPAA) pārvaldīt viņu izpildījumu izmantošanu;
- 3) No visiem izpildītājiem un fonogrammu producentiem, kuru fonogrammas nav veidotas komerciālam mērķim.

Tiesības var iegūt no tiesību pārņēmējiem:

Var būt situācijas, kad tiesību subjekti ir nodevuši savas tiesības uz Reproducēšanu un Publiskošanu citām personām (izdevniecībām, raidorganizācijām, filmu producentiem utt.). Tad atļauja jāprasa no šīm personām.

Tiesības var iegūt no MTKPO⁴⁹:

- 1) no AKKA/LAA: visi darbi, kuru autori pilnvarojuši AKKA/LAA pārvaldīt viņu darbu izmantošanu (literārie darbi, muzikālie darbi, Rīgas Kinostudijas filmu autori u.c.);
- 2) no Latvijas Izpildītāju un producentu apvienības (turpmāk – LaIPA): visi izpildītāji (dziedātāji, muzikanti) un visi fonogrammu producenti (skaņu ierakstu studijas), kuru fonogrammas veidotas komerciālam mērķim (skaņu ieraksti nopērkami veikalos vai tiem var piekļūt internetā);
- 3) no LaPAA: visi Latvijas teātru un amatieru teātru aktieri, kuri pilnvarojuši LaPAA pārvaldīt viņu izpildījuma izmantošanu (teātra izrādēs, filmās, radio uzvedumos u.c.).

MTKPO „LATREPRO”, Latvijas Kinoproducentu asociācija (turpmāk – LKPA) un „Atbalss” nevar sniegt atļauju izmantot darbu vai blakustiesību objektu Reproducēšanai vai Publiskošanai, jo nav saņēmušas atbilstošu atļauju no Latvijas Republikas Kultūras ministrijas (turpmāk – KM). Savukārt biedrība „Māksla. Autortiesības. Kultūrizglītība.” vēl nav uzsākusi reālu darbību.

2.4 Izņēmumi no tiesībām

2.4.1 Ārējais regulējums

Bernes konvencija pieļauj izņēmumus Reproducēšanas tiesībām dalībvalstu tiesību aktos ar noteikumu, ka Reproducēšana netraucēs normālu darba izmantošanu un nepamatoti neierobežos autora likumīgās tiesības (9. (2) pants).

Taču Bernes konvencija nenosaka nosacījumus par darbu Publiskošanas tiesībām.

Romas konvencija pieļauj, ka dalībvalstis savā likumdošanā var paredzēt izņēmumus konvencijas noteiktās aizsardzības īstenošanai attiecībā uz:

- 1) personīgu izmantošanu;

⁴⁹KM. Kolektīvā pārvaldījuma organizācijas. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/kultura/autortiesibas/nozares-organizacijas/kolektiva-parvaldijuma-organizacijas>

- 2) īsu fragmentu izmantošanu jaunāko ziņu atspoguļošanai;
- 3) raidorganizācijas veiktu īslaicīgai izmantošanai paredzētu ierakstu, kas veikts ar pašas līdzekļiem un paredzēts pašas raidījumam;
- 4) ierakstiem, kuru izmantošana paredzēta tikai mācību vai zinātniskiem nolūkiem (15. pants).

TRIPS līgums nosaka, ka izpildītājiem, fonogrammu producentiem un raidorganizācijām dalībvalsts var noteikt zināmus izņēmumus no tiesībām, ciktāl to atļauj Romas konvencija (14. pants).

WCT nosaka, ka līgumslēdzējas valstis var savos normatīvos aktos paredzēt ierobežojumus vai izņēmumus attiecībā uz tiesībām, kuras literāro un mākslas darbu autoriem noteiktas ar šo līgumu (10. pants).

Attiecībā uz izpildītājiem un fonogrammu producentiem WPPT nosaka, ka līgumslēdzējas valstis savos normatīvos aktos var noteikt tāda paša veida ierobežojumus vai izņēmumus attiecībā uz izpildītāju un fonogrammu producentu tiesībām, kādus tās savos normatīvos aktos ir noteikušas literāro un mākslas darbu autoru tiesību aizsardzībai (16. pants).

Autortiesību direktīva atļauj dalībvalstīm noteikt vairākus ierobežojumus Reprodukcēšanas tiesībām, piemēram:

- 1) īpaša Reprodukcēšana, ko veic publiskās bibliotēkas, izglītības iestādes vai muzeji, vai arhīvi, un no kuras negūst tiešu vai netiešu ekonomisku vai komerciālu labumu;
- 2) Kolekcijās esošu darbu un citu tiesību objektu izmantošanai zinātniska pētījuma vai privāta pētījuma nolūkā, ļaujot atsevišķiem sabiedrības locekļiem ar tiem iepazīties izziņojot vai Publiskojot tos īpašās, šim nolūkam paredzētās vietās Atmiņas institūciju telpās.

Ierobežojumu saraksts ir izsmejošs, un tas neietver sevī tiesības darbus Reproducēt digitālā formātā un padarīt tos pieejamus sabiedrībai.

Direktīvas ievadā ir konkrēti noteikts, ka dalībvalstis var paredzēt izņēmumu vai ierobežojumu dažu bezpeļņas iestāžu labā, piemēram, publisko bibliotēku un tamlīdzīgu iestāžu, kā arī arhīvu labā. Tomēr šie izņēmumi būtu jāattiecina tikai uz dažiem īpašiem gadījumiem, uz kuriem attiecas Reprodukcēšanas tiesības, bet ne Publiskošanas tiesības (tiešsaistes piegādi).

Autortiesību direktīva atļauj dalībvalstīm noteikt arī vairākus ierobežojumus Publiskošanas tiesībām, piemēram:

- 1) Kolekcijās esošu darbu un citu tiesību objektu, uz ko neattiecas pirkšanas vai licencēšanas noteikumi, izmantošanai zinātniska pētījuma vai privāta pētījuma nolūkā, ļaujot atsevišķiem sabiedrības locekļiem ar tiem iepazīties izziņojot vai Publiskojot tos īpašās, šim nolūkam paredzētās vietās publisko bibliotēku, izglītības iestāžu, muzeju, vai arhīvu, telpās;

- 2) izmantošanai dažos citos mazāk svarīgos gadījumos, ja izņēmumi vai ierobežojumi jau pastāv saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem, ar noteikumu, ka tie attiecas tikai uz analogu izmantošanu un neietekmē preču un pakalpojumu brīvu apriti ES, neskarot citus izņēmumus un ierobežojumus, kas specifiski noteikti Autortiesību direktīvā.

Arī šo ierobežojumu saraksts ir izsmeļošs.

Autortiesību direktīvas ievada 55. punktā noteikts, ka tehnoloģiju attīstība atvieglos darbu izplatīšanu dažādos tīklos, līdz ar to tiesību subjektiem vajadzēs labāk identificēt savu darbu vai citus tiesību objektus un sniegt informāciju par darba izmantošanas nosacījumiem, lai atvieglotu ar tiem saistīto tiesību pārvaldību. Tiek rosināts to darīt, lietojot marķējumus, kas saprotami norādītu uz viņu atļauju, izvietojot darbus vai citus tiesību objektus tīklos.

Autortiesību direktīva neaizliedz valstīm ieviest noteikumus par kolektīvo licencēšanu (*extended collective licensing*). Tādi jau ir ieviesti Skandināvijas valstīs, kā arī Francijā, Vācijā un Lielbritānijā.

Latvijā šāds noteikums nepastāv, taču ir noteikta obligātā kolektīvā pārvaldījuma sistēma, kas pārsniedz ārējo normatīvo aktu prasības (to obligāti ir jāievieš tikai retranslācijas un tālākpārdošanas darbībās saskaņā ar tālākpārdošanas⁵⁰ un satelītu⁵¹ direktīvām).

Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas „Par autortiesībām digitālajā vienotajā tirgū” (Digitālās direktīvas) projekts paredz, ka tuvākā nākotnē (pēc direktīvas pieņemšanas) visu ES valstu atmiņas iestādēm būs atļauts izgatavot jebkādu to Kolekcijās pastāvīgi atrodošos darbu vai citu tiesību objektu kopijas jebkādā formā vai datnesī ar vienīgo mērķi šādus darbus vai citus tiesību objektus saglabāt un tādā apmērā, kā šādai saglabāšanai nepieciešams.

Šādi jauni ierobežojumi Reprodukcēšanas tiesībām būs pieejami tikai ar nosacījumu, ka tos piemēros tikai dažos īpašos gadījumos, kas nav pretrunā ar darba vai cita tiesību objekta parasto izmantošanu un nepamatoti neskar tiesību subjekta likumīgās intereses.

Tiek paredzēts arī, ka tiesību subjektiem būs jāļauj izmantot minētais ierobežojums, neuzliekot nekādus tehnoloģiskus aizsardzības līdzekļus, ja attiecīgajam labuma guvējam attiecīgais aizsargātais darbs vai tiesību objekts ir likumīgi pieejams.

Digitālās direktīvas projekts paredz arī, ka MTKPO varēs izdot atmiņas iestādei nekomerciālos nolūkos vienkāršu licenci par to, ka iestādes Kolekcijā pastāvīgi atrodošos vairs netirgotus darbus (komerciālā

⁵⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/84/EK (2001. gada 27. septembris) par tālākpārdošanas tiesībām par labu mākslas oriģināldarba autoram. Oficiālais Vēstnesis L 272 , 13/10/2001 Lpp. 0032 - 0036. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32001L0084&from=LV>

⁵¹ Padomes Direktīva 93/83/EEK (1993. gada 27. septembris) par dažu noteikumu saskaņošanu attiecībā uz autortiesībām un blakustiesībām, kas piemērojamas satelītu apraidei un kabeļu retranslācijai. Oficiālais Vēstnesis L 248 , 06/10/1993 Lpp. 0015 – 0021. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:31993L0083&from=LV>

apritē nepieejamus) atļauts gan Reproducēt ciparu formātā (digitalizēt), gan arī padarīt pieejamus sabiedrībai.

Pie kam direktīva atļaus šādu vienkāršu licenci attiecināt ne tikai uz tās biedriem, bet arī uz visiem tās pašas kategorijas tiesību īpašniekiem (kurus MTKPO nepārstāv), ar noteikumu, ka:

- 1) MTKPO, balstoties uz tiesību īpašnieku pilnvarojumu, attiecībā uz attiecīgās kategorijas darbiem un ar licenci piešķirtajām tiesībām kopumā reprezentē tiesību īpašniekus;
- 2) visiem tiesību īpašniekiem attiecībā uz licences noteikumiem ir garantēta vienlīdzīga attieksme;
- 3) ikviens tiesību turētājs jebkurā brīdī varēs iebilst pret to, ka viņa darbu uzskata par vairs netirgotu, un iebilst pret savu darbu iekļaušanu minētajā licencē.

Darbu par vairs netirgotu (ārpus komerciālās aprites) uzskatīs, kad tas vairs nebūs atrodams parastajā tirdzniecības apritē un nav saprātīgi gaidīt, ka tas kļūs pieejams.

2.4.2 Latvijas nacionālais regulējums

Izmantošana Atmiņas institūcijās

Latvijas Autortiesību likuma 23. pants nosaka darbu izmantošanu bibliotēku, arhīvu un muzeju vajadzībām. Panta 1. daļa nosaka, ka bibliotēkai, arhīvam vai muzejam atļauts bez tieša vai netieša komerciāla nolūka Reproducēt to krājumā esošu darbu, lai to saglabātu, kā arī lai aizstātu attiecīgās vai citas bibliotēkas, arhīva vai muzeja krājumā esošu darbu, kas sabojāts vai kļuvis nelietoājams, ar nosacījumu, ka nav iespējams kopiju iegūt citā pieņemamā veidā un Reproducēšana tiek atkārtota atsevišķos un savstarpēji nesaistītos gadījumos. Taču Reproducēt ciparu formātā atļauts tikai tādus darbus, kuri publicēti Latvijā un nav pieejami komerciālā apritē, ciktāl vienošanās ar autoru nenosaka citādi.

Turklāt šajā pat likuma pantā ir konkrēti uzskaitītas institūcijas, kuras drīkst veikt šādu Reproducēšanu, tās ir bibliotēkas, arhīvi un muzeji, bet citas institūcijas, kurās arī glabājas bagāts kultūras mantojums, to darīt nedrīkst. Nedrīkst arī digitalizēt jeb Reproducēt ciparu formātā tos darbus, kuri ir komerciālā apritē jeb pēc kuriem ir tirgus pieprasījums.

Bāreņu darbu izmantošana

Autortiesību likums definē, kas ir tā sauktie Bāreņu darbi – tie ir nenosakāmu autortiesību subjektu darbi, kas atrodas bibliotēku, izglītības iestāžu, muzeju, arhīvu vai sabiedrisko raidorganizāciju krājumos.

Bāreņu darbu direktīva⁵² uzskaita institūcijas, uz kurām attiecas tā sauktais – Bāreņu darbu izmantojums.

Tās ir:

- 1) publiski pieejamas bibliotēkas;
- 2) izglītības iestādes;
- 3) muzeji;
- 4) arhīvi;
- 5) filmu vai audioierakstu mantojuma iestādes;
- 6) sabiedriskās raidorganizācijas.

Autortiesību likums institūcijas, uz kurām attiecas Bāreņu darbu izmantojums, definē šādā apjomā:

- 1) bibliotēkas;
- 2) izglītības iestādes;
- 3) muzeji;
- 4) arhīvi;
- 5) iestādes, kuru funkcijās ietilpst filmu vai skaņu ierakstu saglabāšana;
- 6) sabiedriskās raidorganizācijas.

Bāreņu darbu direktīva uzskaita darbu veidus, kas var iegūt Bāreņu darba statusu. Tie ir:

- 1) darbi, kas ir publicēti kā grāmatas, žurnāli, laikraksti vai citādi rakstveida materiāli un iekļauti publiski pieejamu bibliotēku, izglītības iestāžu vai muzeju Kolekcijās, kā arī arhīvu vai arī filmu vai audioierakstu mantojuma iestāžu Kolekcijās;
- 2) kinematogrāfijas vai audiovizuālie darbi un fonogrammas, kas ir iekļautas bibliotēku, izglītības iestāžu, muzeju, mantojuma iestāžu Kolekcijās;
- 3) kinematogrāfijas vai audiovizuālie darbi un fonogrammas, ko sabiedriskās raidorganizācijas ir radījušas līdz 2002. gada 31. decembrim.

Autortiesību likums nosaka, ka Bāreņu darbi var būt:

- 1) darbi, kas publicēti kā grāmatas, žurnāli, laikraksti vai citi rakstveida materiāli;
- 2) audiovizuāli darbi, tai skaitā kinematogrāfiski darbi un to fiksācijas;
- 3) fonogrammas;
- 4) darbi un blakustiesību objekti, kas iekļauti šajā daļā minētajos darbos un blakustiesību objektos.

Likums nosaka, ka Atmiņas institūcijām to krājumos iekļautus Bāreņu darbus bez autortiesību un blakustiesību subjektu piekrišanas atļauts:

⁵² Direktīva 2012/28/ES par dažiem atļautiem nenosakāmu autortiesību subjektu darbu izmantošanas veidiem. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0028&from=LV>

- 1) Reproducēt, ciparu formātā, indeksēt, katalogizēt, saglabāt vai restaurēt;
- 2) padarīt pieejamus sabiedrībai pa vadiem vai citādā veidā tādējādi, ka tiem var piekļūt individuāli izraudzītā vietā un laikā.

Autortiesību likums arī stingri uzskaita, kādā veidā jāveic tiesību subjektu rūpīga meklēšana. Tos jāmeklē:

- 1) ar lielāko rūpību un labā ticībā, izmantojot likumā minētos informācijas avotus;
- 2) pirms uzsākta izmantošana;
- 3) tajā ES dalībvalstī, kurā darbs publicēts vai pārraidīts pirmo reizi.

Bāreņu darbi var būt arī sabiedrisko raidorganizāciju arhīvos iekļautie līdz 2002. gada 31. decembrim radītie audiovizuālie darbi (tai skaitā – filmas), kā arī literārie un mākslas darbi, fonogrammas un filmas, kas iekļauti šajos audiovizuālajos darbos.

Sabiedrisko raidorganizāciju arhīvos esošo darbu izmantojums

Sabiedriskās raidorganizācijas – Latvijas Televīzija (turpmāk – LTV) un Latvijas Radio (turpmāk – LR) – jau kopš 2004. gada (kad stājās spēkā Autortiesību likums) drīkst izmantot savus arhīvus, kas radīti līdz 1993. gadam, neprasot par to atļauju, bet nepieciešamības gadījumā, samaksājot taisnīgu atlīdzību. Šo atļauju vēl vairāk papildina Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums, kas nosaka, ka sabiedriskās raidorganizācijas ir tiesīgas izmantot sava arhīva materiālus jebkurā iespējamā veidā raidīšanas nolūkos, kā arī ikvienā citā veidā atbilstoši Autortiesību likumam.

Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu autoru tiesību ierobežojums

Kā pareizi norāda likums "Par kultūras pieminekļu aizsardzību", valsts aizsargājamie kultūras pieminekļi Latvijas Republikā var būt gan valsts vai pašvaldību, gan citu personu īpašumā. Tomēr likums nosaka tikai materiālā nesēja piederību (ēka, skulptūra u.tml.), bet nevar noteikt autortiesību piederību, tā katrā gadījumā jānoskaidro atsevišķi.

VKPAI uzdevums ir apzināt un apsekot valsts aizsargājamās kultūras pieminekļus, kas ietver arī to fiksāciju. Tātad – ar likumu ir atļauts VKPAI pieminekļus fotografēt, tai skaitā digitālā formātā.

Likums nosaka arī to, ka VKPAI uzdevums ir valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu iekļaušana valsts IS Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu reģistrā, neierobežojot iekļaušanas veidu un apjomu. Līdz ar to var interpretēt šo normu tādā veidā, ka VKPAI ir tiesības iekļaut šajā reģistrā arī valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu fiksācijas (reprodukcijas) digitālā formātā. Tomēr likums neatļauj šīs fiksācijas padarīt pieejamas sabiedrībai internetā.

Ņemot vērā, ka liela daļa valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu ir veci, likums nosaka, ka tie pieder valstij, un ar šo kultūras pieminekļu fiksāciju un Publiskošanu problēmu nav, jo autora tiesību aizsardzība sen beigusies. Tomēr var būt saglabājušās tiesības šo senlietu fotogrāfiem, zīmētājiem un aprakstītājiem.

Nošu ierobežojums

Autortiesību direktīva atļauj paredzēt izņēmumus vai ierobežojumus Reprodukcēšanas tiesībām uz papīra vai līdzīga materiāla, ko veic, izmantojot jebkuru fotografēšanas metodi vai citu procesu ar līdzīgu iedarbību, izņemot nošu rakstus, ar noteikumu, ka tiesību subjekti saņem taisnīgu atlīdzību (2. (a) pants).⁵³

Atbilstoši Autortiesību direktīvas prasībām arī Latvija savā Autortiesību likumā ir noteikusi, ka notis nav atļauts kopēt jeb reprogrāfiski Reproducēt personiskai lietošanai, kā to atļauj cita veida darbiem Autortiesību likuma 35. pants.

Tas nozīmē, ka notis drīkst kopēt tikai tad, ja ir saņemta atļauja no paša komponista, no mūzikas izdevniecības vai no AKKA/LAA. Tās ir līgumattiecības, kas nav noteiktas likumā, bet ir jāatrunā katrā noslēgtajā līgumā vai izsniegtajā licencē.

AKKA/LAA izsniedz licences un prasa atlīdzību par nošu publicēšanu⁵⁴.

Ja izpildītāji izmanto irētas notis, tad līgumā parasti ir ietverts arī nosacījums par maksājumu veikšanu par raidīšanu. Nošu īri veic, piemēram, veikals Musica Baltica⁵⁵.

2.5 Problemātika

2.5.1 Vispārējās problēmas

Neatļautu datu izmantošana

Lai gan Autortiesību likums piešķir autoram ekskluzīvas tiesības darbu Reproducēt jebkādā veidā, kā arī padarīt to pieejamu sabiedrībai (15. pants), un ir aizliegts izmantot darbus, ja nav saņemta autortiesību subjekta atļauja (40. pants), tomēr realitātē autoru darbi tiek padarīti pieejami internetā bez atļaujas prasīšanas un bez atlīdzības maksāšanas.

⁵³ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/29/EK (2001. gada 22. maijs) par dažu autortiesību un blakustiesību aspektu saskaņošanu informācijas sabiedrībā (Autortiesību direktīva). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0029:LV:HTML>

⁵⁴ AKKA/LAA. TARIFI MUZIKĀLU DARBU REPRODUKĒŠANAI UN PUBLICĒŠANAI. Pieejams: www.akka-laa.lv/files/muzikalu_darbu_reproducesana.pdf

⁵⁵ Musica Baltica. Veikals. Niošu īre. Pieejams: <http://www.musicabaltica.lv/lv/veikals/nosu-ire/>

Autori, kā arī blakustiesību subjektiem – izpildītājiem, filmu un fonogrammu producentiem un raidorganizācijām – ir tiesības saņemt atlīdzību par savu radīto objektu izmantošanu.

Kā liecina 2017. gadā veiktais pētījums, Latvijas iedzīvotāji tikai nesen ir sākuši apgūt mūzikas straumēšanas iespējas, bet liela daļa joprojām uzskata, ka klausīties mūziku nelegālos avotos ir pieņemami. Respondenti nav pārliecināti par mūzikas lejuplādes likumību internetā – 60 % aptaujāto par likumīgu uzskata vismaz vienu no nelikumīgajām darbībām. Vairāk kā puse Latvijas iedzīvotāju (52 %) joprojām uzskata, ka failu (mūzikas, filmu, TV seriālu) lejupielāde internetā ir normāla un pieņemama rīcība. Tikmēr 43 % respondentu nelikumīgu lejupielādi uzskata par tiesisku darbību. 21 % respondentu atklāj, ka skatās filmas vai TV seriālus, izmantojot nelegālas tiešsaistes video platformas, lai gan vairākums (79 %) apzinās, ka tā ir nelikumīga darbība⁵⁶.

Arī 22 % Eiropas iedzīvotāju uzskata, ka nelikumīgas lejupielādes ir pieļaujamas, ja viņu valstī tam nav pieejama likumīga alternatīva⁵⁷.

Ierobežojums uz darbiem, kas radīti pirms 1993. gada

Sabiedriskās raidorganizācijas – LTV un LR – jau kopš 2004. gada (kad stājās spēkā Autortiesību likums) drīkst izmantot savus arhīvus, kas radīti līdz 1993. gadam, neprasot par to atļauju, bet nepieciešamības gadījumā samaksājot taisnīgu atlīdzību. Šo atļauju vēl vairāk papildina Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums, kas nosaka, ka sabiedriskās raidorganizācijas ir tiesīgas izmantot sava arhīva materiālus jebkurā iespējamā veidā raidīšanas nolūkos, kā arī ikvienā citā veidā atbilstoši Autortiesību likumam.

Šādu ierobežojumu vajadzētu ielikt arī citos speciālajos likumos attiecībā uz citām Atmiņas institūcijām.

Licences līguma forma

Darbu izmantošanai ir jāprasa atļauja. Saskaņā ar Civillikumu atļaujai ne vienmēr jābūt rakstiskai, t.i. pietiek ar mutisku līgumu, lai iegūtu darba izmantošanas tiesības, izņemot gadījumus, kad likums nosaka obligātu rakstisku formu. Ja darbu Reprodukcēšanas vai Publiskošanas (internetā) tiesības neiegūst no MTKPO, tad iegūšana var notikt arī mutiski, taču tad strīdus gadījumā to būs grūtāk pierādīt.

Tomēr Autortiesību likums neprecīzi nosaka licences līguma formu, kļūdaini nosakot licences līguma veidus, kas slēdzami rakstveidā, ietverot arī darba Publiskošanu, bet nepaskaidrojot, ka tas attiecas tikai uz atļaujām, ko licences līguma formā dod MTKPO.

⁵⁶ Pētījumu kompānijas Kantar TNS veiktais pētījums par mūzikas klausīšanās ieradumiem. Pieejams:

<https://www.diena.lv/raksts/kd/muzika/mobilo-iericu-lietosana-mainijusi-muzikas-paterina-ieradumus-latvija-14180573>

⁵⁷ The European citizens and intellectual property: perception, awareness and behaviour. Report. Office for Harmonization in the Internal Market. 13.lpp. Pieejams: <https://euipo.europa.eu/ohimportal/documents/11370/80606/IP+perception+study>

Autora personiskās tiesības atsaukt darbu no izmantošanas

Autoram ir neierobežotas sava darba atsaukšanas tiesības, t.i., autors jebkurā brīdī drīkst pieprasīt, lai darba izmantošana tiek pārtraukta. Šāds nosacījums pēc būtības iznīcina jebkuras līgumsaistības, kas noslēgtas ar autoru par viņa darbu izmantošanu, tai skaitā – Reproducēšanu vai Publiskošanu. Autoram ir pienākums segt tikai tiešos zaudējumus, kas radušies izmantotajam darba izmantošanas pārtraukšanas dēļ.

Šīs tiesības varētu ierobežot, piemēram, attiecībā uz audiovizuāliem darbiem, arhitektūras darbiem, datorprogrammām un darba attiecībās radītiem darbiem.

Bernes konvencija nosaka personiskās tiesības tikai šādā apjomā – neatkarīgi no autora mantiskajām tiesībām un pat pēc šo tiesību pārejas autoram ir tiesības pieprasīt, lai viņš tiktu atzīts par darba autoru, un iebilst pret jebkādu šā darba sagrozīšanu, izkropļošanu vai citādu pārveidošanu, kā arī pret jebkādu citādu darba autora tiesību aizskaršanu, kura var kaitēt autora godam vai reputācijai.

Tomēr neprecīzā tulkojuma dēļ Latvijas Autortiesību likumā ir daudz plašāks personisko tiesību loks, nekā to prasa noteikt starptautiskās saistības.

Tiesības izmantot darbu pēc aizsardzības termiņa beigām

Autortiesību likums nosaka autoru un blakustiesību subjektu tiesību aizsardzības termiņus:

- 1) autoram - 70 gadus pēc autora nāves;
- 2) izpildītājam - 50 gadus pēc pirmā izpildījuma;
- 3) filmas producentam - 50 gadus pēc tam, kad izdarīta fiksācija;
- 4) fonogrammas producentam - 50 gadus pēc tam, kad izdarīta fiksācija;
- 5) raidorganizācijai - 50 gadus pēc raidījuma pirmās pārraides.

Ir atrunāti arī atsevišķi gadījumi, kad termiņš var tikt pagarināts, piemēram, autoriem, kuru darbi Latvijā bija aizliegti vai kuru izmantošana no 1940. gada jūnija līdz 1990. gada maijam bija ierobežota, no autortiesību noilguma termiņa tiek atskaitīti aizlieguma vai ierobežojuma gadi. Šādu aizlieguma pastāvēšanu gan var atzīt tikai ar tiesas nolēmumu.

Šie nosacījumi var radīt zināmu neskaidrību par autora atļaujas iegūšanas nepieciešamību tad, kad ir pagājuši 70 gadi pēc autora nāves.

2.5.2 Reproducēšanas problemātika

Komerčiālā apritē esošu darbu digitalizācijas aizliegums

Būtiski tiek ierobežota iespējamā digitalizācija, jo Reproducēt ciparu formātā atļauts tikai tādus darbus, kuri publicēti Latvijā un nav pieejami komerčiālā apritē.

Autortiesību direktīva nenosaka šādu aizliegumu Reproducēšanai ciparu formātā. Līdz ar to secināms, ka ir iespējams Autortiesību likumā šo aizliegumu svītrot. Turklāt praksē ir grūti konstatēt, vai darbs ir vai nav pieejams komerčiālā apritē.

Praksē grūti piemērojams Bāreņu darbu regulējums

Bāreņu darbu regulējumam netiek pakļautas fotogrāfijas un vizuālie darbi, ja tie nav iekļauti citos darbos. Tas rada problēmas izmantot arhīvos un muzejos atrodošās fotogrāfijas, kuras tur ievietotas pagātnē bez tiesību īpašnieku noskaidrošanas. Fotogrāfijas varētu būt radījuši paši atmiņas iestāžu darbinieki, tās var būt vienkārši atnestas un uzdāvinātas vai kā savādāk nokļuvušas krātuvē bez dokumentiem.

Tāpat Autortiesību likumā iekļautie nosacījumi Bāreņu darbu meklēšanai praksē ir ierobežojoši un prasa ievērojamus iestāžu resursus.

Šaurs traktējums Atmiņas institūcijām attiecībā uz darbu Reproducēšanu

Autortiesību likuma 23. pants „Darbu izmantošana bibliotēku, arhīvu un muzeju vajadzībām” neaptver visas kultūras jomas institūcijas. Tas ietver bibliotēkas, arhīvus un muzejus. Autortiesību direktīva, savukārt, uzskaita šādas Atmiņas institūcijas: publiskās bibliotēkas, izglītības iestādes muzeji un arhīvi.

Savukārt, nodaļā par Bāreņu darbiem Autortiesību likums definē Atmiņas institūcijas, uz kurām attiecas Bāreņu darbu izmantojums, šādā apjomā:

- 1) bibliotēkas;
- 2) izglītības iestādes;
- 3) muzeji;
- 4) arhīvi;
- 5) iestādes, kuru funkcijās ietilpst filmu vai skaņu ierakstu saglabāšana;
- 6) sabiedriskās raidorganizācijas.

*Bāreņu darbu direktīva*⁵⁸ uzskaita šādas institūcijas, uz kurām attiecas tā sauktais Bāreņu darbu izmantojums:

⁵⁸ Direktīva 2012/28/ES par dažiem atļautiem nenosakāmu autortiesību subjektu darbu izmantošanas veidiem. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0028&from=LV>

- 1) publiski pieejamas bibliotēkas;
- 2) izglītības iestādes;
- 3) muzeji;
- 4) arhīvi;
- 5) filmu vai audioierakstu mantojuma iestādes;
- 6) sabiedriskās raidorganizācijas.

Līdz ar to secināms, ka iespējams Autortiesību likuma 23. pantā iekļauto uzskaitījumu papildināt.

2.5.3 Publiskošanas problemātika

Publiskošanas terminoloģijas neatbilstība

Ir pretrunas terminos, kas lietoti Autortiesību likumā, un tajos, kas lietoti konvenciju un direktīvu tulkojumos. Atšķiras terminu "izziņošana un "Publiskošana" tulkojumi. Lai saskaņotu ar direktīvās, starptautiskajos līgumos un Eiropas Savienības Tiesas nolēmumos lietoto terminoloģiju, būtu nepieciešams veikt grozījumus vai nu tulkojumos, vai Autortiesību likumā.

Latvijas Autortiesību likums skaidro terminu „Publiskošana” – tas ir jebkura darbība, ar kuru tieši vai ar attiecīgas tehniskas ierīces palīdzību darbs, izpildījums, fonogramma vai raidījums tiek padarīts pieejams sabiedrībai.

Šeit ir neatbilstība ar terminiem starptautisko un ES tiesību aktu tulkojumos, kur šāda darbība tiek uzskatīta par „izziņošanu”. Savukārt, tas ir pretrunā ar Autortiesību likumā lietoto jēdzienu „izziņošana”, kas ir viena no autora personiskajām tiesībām, tā ir darbība, ar kuras palīdzību darbs pirmo reizi kļūst pieejams sabiedrībai neatkarīgi no šīs darbības veida.

Autortiesību direktīvas tulkojumā ir iztulkots, ka „*communication to the public*” ir „izziņošana”, bet „*making available*” ir „Publiskošana”. Attiecinot šos terminus uz Autortiesību likumu, sanāk nepareiza šo jēdzienu izpratne.

Šauri izņēmumi Publiskošanas tiesībām

Autortiesību likumā nav paredzēti tādi tiesību ierobežojumi, lai atmiņas iestādes varētu padarīt sabiedrībai pieejamus (Publiskot) darbus, kas netiek komerciāli izmantoti, ja autors nav devis nepārprotamu atļauju.

Autortiesību direktīva atļauj valstīm noteikt izņēmumu Publiskošanas tiesībām mazsvarīgos gadījumos, ar nosacījumu, ka šādos gadījumos likumā ir jau noteikts izņēmums vai ierobežojums (piemēram, Reprodukcēšana). Tomēr direktīva atļauj šādus izņēmumus tikai attiecībā uz analogu izmantošanu.

Autoram ir ekskluzīvas (izņēmuma) tiesības atļaut vai aizliegt savu darbu Reproducēšanu, tai skaitā ciparu formātā (digitalizēšanu), kā arī šo darbu Publiskošanu (padarīšanu pieejamu) sabiedrībai digitālā veidā. Gan starptautiskie, gan ES, gan nacionālie tiesību akti pieļauj izņēmumus Reproducēšanas tiesībai, taču Publiskošanas tiesībai ierobežojumi nav paredzēti.

2.5.4 Pie darba devēja radītu darbu problemātika

Darba devēja uzdevumā vai pēc pasūtījuma veidoti darbi

Autortiesību likums nosaka, ka darba līgumā jāieraksta autora tiesību pāreja no darbinieka uz darba devēju. Ja šāda pāreja netiek ierakstīta, tad visas tiesības uz darba laikā radītajiem autordarbiem (projektiem, plāniem, aprakstiem, analizēm, apskatiem u.tml.) paliek darbiniekam. Tas pats attiecas arī uz visiem darbiem, kas veidoti pēc pasūtījuma (autorlīguma, uzņēmumu līguma u.tml. ietvaros). Visas tiesības, kuras autors nav nodevis darba devējam vai pasūtītājam, paliek darbiniekam, un viņš tās var izmantot pēc saviem ieskatiem.

Atmiņas institūcijās ir daudz dažādu materiālu (projektu, aprakstu, skīču u.tml.), kurus vai nu pagātnē veidojuši to darbinieki, vai tie ir vienkārši uzdāvināti iestādei bez jebkādas tiesību nodošanas. Piemēram, VKPAI ir daudz pētnieku iesniegtu materiālu, kuru izmantošanas tiesības nav zināmas, tās nav definētas nevienā materiālu nodošanas aktā vai līgumā.

Šobrīd arī Atmiņas institūcijās nav izstrādāti vienoti kritēriji, kādu dokumentāciju un atļauju nepieciešams iegūt no darbinieka vai izpildītāja, kurš rada kultūras mantojumu. Joprojām ne visu Institūciju darbinieki, ierēdņi, pieaicinātie fotogrāfi, aprakstu sagatavotāji u.c. nodod darba devējam vai pasūtītājam tiesības izmantot viņu radītos darbus (objektu fotogrāfijas, materiālu apraksti u.tml.).

Darba likums nosaka, ka darba līgums ir slēdzams rakstveidā. Līdz ar to arī noteikts, ka autortiesību pāreja no darbinieka uz darba devēju jānoformē rakstveidā. Šajā gadījumā mutisks līgums nav pietiekošs.

Pagātnē darba devēja uzdevumā veidotie darbi

Sabiedrisko raidorganizāciju arhīvos, kā arī citu Atmiņas institūciju krātuvēs glabājas daudz ļoti vērtīga kultūras mantojuma, kas fiksēts pagātnē, bet nav zaudējis aktualitāti mūsdienās. Šo materiālu veidotāji parasti ir bijuši attiecīgās Institūcijas darbinieki. Diemžēl tiesību pārejas neizpratnes dēļ bieži tiek likti šķēršļi šo arhīvos esošo materiālu izmantošanai.

LPSR Darba likumu kodekss 18. un 19. pantā noteica, ka darba līgumu var noslēgt kā mutvārdos, tā rakstveidā, un par darba līgumu uzskatāma uzņēmuma administrācijas pavēle (rīkojums), kas jāpaziņo darbiniekam pret parakstu.

Audiovizuālā darba (kinofilmas vai televīzijas filmas) autori bija nosaukti Civillikuma 510. pantā un tie bija: scenārija autors, komponists, režisors inscenētājs, galvenais operators, mākslinieks inscenētājs un citi autori, kuru darbi ir filmas sastāvdaļa. Šīs personas parasti dalījās divās grupās – režisors inscenētājs, galvenais operators un mākslinieks inscenētājs parasti bija darba attiecībās ar televīziju vai kinostudiju, bet scenārija autors un komponists parasti bija pieaicināti no malas tikai šī viena konkrētā darba radīšanai. Papildus audiovizuālajos darbos jeb filmās piedalījās izpildītāji – aktieri, dziedātāji un citas režisora pieaicinātas personas.

Personas, kuras nebija darba attiecībās ar uzņēmumu, savas tiesības pēc būtības nodeva, parakstot Honorāra izmaksas uzskaites lapu (kas tika rakstīta krievu valodā un saucās "Ежедневная ведомость"). Ar audiovizuālā darba aktieriem tika slēgti atsevišķi līgumi par izpildījuma veikšanu un atlīdzības (honorāra) izmaksu. Šī atlīdzība bija noteikta likmes veidā, jo katram aktierim bija noteikta likme, kura bija jāsamaksā par piedalīšanos filmā vai raidījumā, vienošanās elements nepastāvēja.

Personas, kas bija darba attiecībās ar uzņēmumu, pieņēma un atlaida no darba ar direktora pavēli, un šie darbinieki mutiski piekrita savu tiesību nodošanai, jo, stājoties darbā, viennozīmīgi saprata, ka samaksa darba algas veidā ir vienreizēja un galīga par viņa radītā darba izveidi un izmantošanu. Padomju varas gados nevienam darbiniekam, kas veidoja filmas vai raidījumus, vai citus autortiesību objektus (fotogrāfijas, aprakstus u.tml.) nenāca prātā, ka viņš kādreiz nākotnē vēl saņems jebkādu atlīdzību.

Šobrīd Darba likuma 40. pants nosaka, ka darba līgums slēdzams rakstveidā, un līdz ar to darba līgumā būtu jāiekļauj arī Autortiesību likuma 12. pantā noteiktā prasība, ka autora mantiskās tiesības atbilstoši rakstiskam līgumam jānodod darba devējam. LPSR Darba likumu kodeksā šādas prasības nebija, tādēļ mutiska vienošanās par tiesību pāreju atzīstama par spēkā esošu. Jāpiebilst, ka arī personas, kas bija darba attiecībās ar uzņēmumu, nereti papildus algai saņēma arī honorāru, tāpat kā "ārštata autori", parakstot honorāra izmaksas uzskaites lapu un saņemot atlīdzību. Tāda rīcība bija atbilstoša tā laika praksei un tiesību izpratnei, kā arī atbilda tajā laikā spēkā esošajām tiesību normām.

Tomēr, pat uzskatot, ka tiesības tika nodotas uzņēmumam tā laika izpratnes veidā, tad šī tiesību pāreja nevarēja saturēt atļauju darba izmantošanai tādā veidā, kurš līguma noslēgšanas brīdī vēl nebija izdomāts (satelīti, kabeļtikli, internets utt.). Bez tam, darbi, kuru autori nav nodevuši tiesības uzņēmuma (producentam), varētu būt tādu autoru darbi, kuri nav bijuši nekāda veida attiecībās ar šo uzņēmumu, piemēram, audiovizuālā darbā fiksētas gleznas, fotogrāfijas vai teātra izrādes scenārija autors.

Lai gan šobrīd Autortiesību likuma 53. panta 3. daļā ir noteikts, ka raidorganizācijai ir tiesības raidīt un publiskot vecos audiovizuālos darbus un fonogrammas, kas atrodas tās arhīvā, maksājot atlīdzību autortiesību un blakustiesību subjektiem atbilstoši MTKPO noteiktajam atlīdzības lielumam, nav saprotams, kā šī panta prasību īstenot. Nav skaidrs, vai un cik būtu jāmaksā par to autoru darbiem, kuri

pagātnē ir bijuši raidorganizācijas darbinieki un ir saņēmuši darba algu un honorārus par darbu veidošanu un nodošanu raidorganizācijas rīcībā.

Tas pats attiecas arī uz citās Atmiņas institūcijās pagātnē strādājušajiem darbiniekiem – fotogrāfiem, skiču zīmētājiem, materiālu aprakstītājiem u.c. Tomēr citos likumos nav specifisku atrunu par tiesībām izmantot pagātnē veidoto materiālu izmantošanu.

Arhīvu krājumos atrodošies nezināmie darbi

Arhīvu likums nosaka, ka arhīvs veic arhīva dokumentu uzkrāšanu, saglabāšanu un nodrošina to pieejamību. Tomēr problemātiku rada fakts, ka daudzi materiāli ir nodoti arhīvam bez tiesību pārejas, nav zināmi arī to autori.

Daļa no šiem materiāliem ir darbinieku veidoti, bet daļa – nezināmu personu veidoti. Tāpat daļa no šiem materiāliem ir fotogrāfijas un vizuālie darbi, kas nepakļaujas Bāreņu darbu regulējumam.

Līdz ar to šo darbu izmantošana ir problemātiska. Tādēļ nepieciešams rast iespēju, kā, nepārkāpjot Autortiesību direktīvas nosacījumus, izveidot izņēmumu attiecībā uz šādu materiālu izmantošanu.

2.5.5 Audiovizuālo darbu izmantošanas problemātika

Filmas, raidījuma un audiovizuāla definīciju neatbilstība

Autortiesību likumā, Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā un Filmu likumā paralēli tiek definētas filmas, raidījumi, audiovizuāli darbi un to autori. Autortiesību likumā filma ir definēta kā audiovizuāls darbs, savukārt Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā televīzijas raidījums ir definēts kā audiovizuāls darbs, taču filma un raidījums ir blakustiesību objekti, kamēr audiovizuāls darbs ir autortiesību objekts. Šāda neatbilstība būtu jānovērš.

Bernes konvencija nedefinē audiovizuālu darbu, bet nosaka, ka viens no literatūras un mākslas darbu veidiem ir darbi, kas izteikti kinematogrāfijai analogiskā veidā.

Nomas un patapinājuma direktīva⁵⁹ definē jēdzienu „filma” – kinematogrāfisku vai audiovizuālu darbu, vai kustīgu attēlus ar skaņas pavadījumu vai bez tā.

To atkārtoti arī Latvijas Autortiesību likums, nosakot, ka filma ir audiovizuāls vai kinematogrāfisks darbs vai kustīgi attēli ar skaņu pavadījumu vai bez tā.

⁵⁹ Eiropas parlamenta un padomes direktīva 2006/115/EK (2006. gada 12. decembris) par nomas tiesībām un patapinājuma tiesībām, un dažām blakustiesībām intelektuālā īpašuma jomā (kodificēta versija). Publicēta: 27.12.2006, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 376/28. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0115&from=EN>

Atzīšana par filmu autoriem

Autortiesību likumā par audiovizuālā darba autoriem tiek atzīti režisors, scenārija autors, dialogu autors, attiecīgajam audiovizuālajam darbam radīta muzikāla darba (ar tekstu vai bez tā) autors, kā arī citas personas, kas radošās darbības rezultātā devušas savu ieguldījumu darba tapšanā.

Taču Filmu likumā par filmas radošo komandu tiek atzīti režisors, scenārija autors, komponists, filmas mākslinieks, animācijas mākslinieks, operators. Lai gan definējumi nav pretrunā, tie tomēr nav identiski, tādēļ strīdus gadījumā varētu radīt problēmu.

Šeit jāpiebilst, ka filmu producenti nereti ierobežojoši izmanto likumos noteikto audiovizuālo darbu (filmu) autoru uzskaitījumu, jo nevēlas sarežģīt tiesību ieguves procesu. Līdz ar to ne visi autori, kas devuši savu ieguldījumu darba tapšanā, tiek iekļauti filmas autoru sarakstā un filmas izmantošanas procesā nesaņem atlīdzību.

Filmu producentu raidtiesību iztrūkums

Filmu producentiem Autortiesību likumā nav piešķirtas raidīšanas tiesības, lai gan retranslācijas tiesības ir piešķirtas. Nav tehniski iespējama programmas retranslācija, ja nav notikusi tās sākotnējā raidīšana, jo saskaņā ar Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā noteikto regulējumu:

- 1) raidīšana ir programmu izplatīšana publiskai uztveršanai;
- 2) retranslācija ir raidītās programmas uztveršana un tūlītēja izplatīšana Latvijā publiskā elektronisko sakaru tīklā, neizdarot programmā vai raidījuma saturā nekādus grozījumus.

Tiesības uz valsts uzņēmuma "Rīgas Kinostudija" uzņemtajām filmām

Lai gan valsts uzņēmums "Rīgas Kinostudija" tika likvidēts un tā īpašumi privatizēti, tomēr netika noteikta tajā uzņemto filmu tiesību piederība. 1964. gada Civillikuma noteikta norma noteica, ka autortiesības uz radio un televīzijas pārraidēm pieder radio un televīzijas organizācijām, kas tās pārraida, bet autortiesības uz kinofilmu vai televīzijas filmu pieder uzņēmumam, kas to uzņēmis (510. pants). Šis regulējums pēc būtības atbilst Civillikuma regulējumam, bet Civillikuma pieņemšanas laikā (27.12.1963.) vēl nebija pazīstams jēdziens "blakustiesības", kas Latvijas tiesību sistēmā tika ieviests tikai 1993. gada 15. maijā, kad tika pieņemts likums Par autortiesībām un blakustiesībām. Līdz tam likumdevējs visas nerūpnieciskās intelektuālā īpašuma tiesības sauca par autora tiesībām, šajā jēdzienā ietverot arī blakustiesības, tajā skaitā – filmu producentu un raidorganizāciju blakustiesības.

Šobrīd nodibinātā a/s "Rīgas kinostudija" nav atzīstama par valsts uzņēmuma "Rīgas Kinostudija" autoru nodoto tiesību un uzņēmuma uzņemto filmu blakustiesību pārņēmēju, jo privatizācijas procesā ir pārtrūkusi tiesību pārejas ķēde.

Saskaņā ar Civillikumu manta, kas paliek pēc juridisku personu izbeigšanās, pielīdzināma bezmantinieku mantai un piekrīt valstij.

Tomēr ar Augstākās tiesas (turpmāk – AT) spriedumu ir atzīts, ka blakustiesības nepieder nevienai personai, jo tiesību transformācijas periodā valsts nebija noteikti pārņēmusi šīs tiesības. AT norāda, ka likumdevējs pauda noteiktu gribu jautājumā par, tā ieskatā, valstij piekritīgām filmām regulēt ar atsevišķu normatīvo aktu, taču to nav izdarījis līdz šodienai.

Attiecībā uz filmu autoriem, kuru radošās darbības rezultātā filmas tapa, AT secināja, ka viņu autortiesības pastāv uz likuma pamata un tās nav atkārtoti jāapstiprina ar tiesas spriedumu. Ja filmu autoru tiesības tiek aizskartas, tad par konkrētajiem aizskārumiem katram autoram ir tiesības vērsties tiesā.

AT spriedumā norādīts, ka Latvijai, atgūstot neatkarību, notika tiesību sistēmas transformācija. Līdz ar to, lai valsts uzņēmuma „Rīgas kinostudija” autortiesības turpinātu pastāvēt neatkarīgās Latvijas Republikas tiesību sistēmā, Latvijas likumdevējam vajadzēja tās noteikti pārņemt. Taču likumdevējs jautājumu par padomju periodā radītajām filmām nav pieņēmis līdz pat šim brīdim.

Tādēļ būtu nepieciešams likumā noteikt šo filmu tiesību pārņemšanu valstij. Tad Nacionālais kino centrs (turpmāk - NKC) varēs turpināt restaurēt, reklamēt un izplatīt vecās filmas, kā arī izmantotāji (kinoteātri, raidorganizācijas) varēs tiesiski iegūt licences šo filmu demonstrēšanai un pārraidīšanai (kā tas tika darīts pirms AT sprieduma stāšanās spēkā).

NKC tiesība rīkoties tikai ar valstij piederošām filmām

Kamēr nav pieņemts regulējums par pagātnē uzņemto filmu tiesību piederību, NKC nav skaidrības, vai tas drīkst turpmāk rīkoties ar šīm filmām.

Filmu likums nosaka, ka NKC izsniedz licences tādu filmu izmantošanai, kuru autortiesības vai blakustiesības pieder vai piekrīt valstij. Ministru kabinets (turpmāk – MK) ir noteicis samaksu par šādu filmu izmantošanu. Taču šobrīd NKC pieder to filmu blakustiesības, kuras tas ir producējis (finansējis), bet nepieder blakustiesības uz pagātnē uzņemtajām filmām jo saskaņā ar jaunāko judikatūru, to blakustiesības neeksistē, tātad tās vairs nepieder valstij.

Izvērtējot padomju laika civiltiesisko regulējumu un tiesību doktrīnas atziņas, AT secināja, ka „juridisku personu autortiesības” Latvijas PSR civillikodeksā tika uzskatītas par īpašām tiesībām, kas atšķiras no autoru tiesībām mūsdienu izpratnē. Analizējot, vai šīs īpašās tiesības ir turpinājušas pastāvēt arī pēc likuma „Par autortiesībām un blakustiesībām” stāšanās spēkā 1993. gada 15. maijā, tiesa konstatēja, ka šāda tiesību institūta Latvijas Republikas tiesībās nav un tas arī nav pārņemts grozītā veidā.

Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums nosaka, ka sabiedriskā pasūtījuma ietvaros LTV ir pienākums ir veikt ierakstus, lai nodrošinātu kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu, kā arī izplatīt šo kultūras mantojumu.

MK pat ir izstrādājis metodiku, kādā NKC aprēķina maksu par filmu izmantošanu, kuru autortiesības vai blakustiesības pieder vai piekrīt valstij. Taču šobrīd ir apgrūtināta valsts uzņēmuma "Rīgas Kinostudijas" filmu izplatīšana, jo saskaņā ar likumu un AT spriedumu, tiesības uz filmām vairs nepiekrīt valstij, līdz ar to NKC vairs nav tiesīgs izsniegt licences filmu jebkādi izmantošanai.

Līdz ar to secināms, ka arī Reproducēšanas un Publiskošanas procesā blakustiesības nevarēs iegūt no NKC, ja netiks veikti attiecīgie grozījumi tiesību aktos.

2.5.6 Kolektīvā pārvaldījuma problemātika

Iekasētās naudas sadales termiņš

Jaunais Autortiesību kolektīvā pārvaldījuma likums uzliek par pienākumu MTKPO sadalīt naudu noteiktā termiņā. Tas radīs problēmas, jo, kā liecina pieredze, būs grūti laicīgi saņemt atskaites no izmantotājiem, lai varētu savlaicīgi aprēķināt un izmaksāt saņemto naudu.

MTKPO licences darbu izmantošanai izsniedz uz noteiktu termiņu. Taču Publiskošanas gadījumā darbi un autortiesību objekti tiks padarīti pieejami sabiedrībai bez termiņa beigām. Tādēļ nav saprotams, kā rīkoties pēc tam, kad beidzas izsniegtās licences termiņš, bet darbs atrodas datu bāzē.

Terminoloģijas problemātika

Autortiesību likumā iekļauts termins "reprogrāfiskā Reproducēšana" – darba faksimileksemplāru izgatavošana ar jebkura līdzekļa palīdzību fotokopēšanas ceļā, izņemot iespiešanu.

Autortiesību direktīva terminu "reprogrāfija" nedefinē. Saskaņā ar LNB sniegto skaidrojumu – tā ir bibliotēkai nepieciešamo iespieddarbu u.c. dokumentu Reprodukciju izgatavošana. Parasti Reproducē sevišķi vērtīgus izdevumus, kurus grūti vai neiespējami iegādāties, un daudz pieprasītus izdevumus, lai tos pasargātu no nolietojuma⁶⁰.

Saskaņā ar Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas sniegto skaidrojumu – tā ir datu vai signālu nolasišana no ierakstes vides (magnētiskās lentes vai diska, CD-ROM u.c.)⁶¹.

⁶⁰Silvija Liniņa, Anna Mauliņa, LNB, 1993; Tilde, 2009. Pieejams:

<https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1107&q=reproduc%C4%93%C5%A1ana&id=194666&g=1>

⁶¹ Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas Informācijas tehnoloģijas, telekomunikācijas un elektronikas terminoloģijas apakškomisija; Tilde, 2009. Pieejams:

<https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?cid=970869&r=1107&lid=970869&g=1&q=reproduc%C4%93%C5%A1ana&h=2442>

3 ATMIŅAS INSTITŪCIJU RĪCĪBĀ ESOŠO MATERIĀLU REPRODUCĒŠANAS UN PUBLISKOŠANAS PRAKSE

Eiropas reģionālās attīstības fonda projekta "Kultūras mantojuma satura digitalizācija (1. kārtā)" ietvaros identificētas Atmiņas institūcijas, kuru krājumā pieejamie materiāli tiks Reproducēti un pēc iespējas padarīti pieejami sabiedrībai. Kopumā, lai sasniegtu projekta mērķus, plānots Reproducēt un Publiskot apmēram 3,7 miljoni objektu vienības⁶². Šī uzdevuma izpildes nodrošināšanai, jāpārlicinās par ar materiāliem saistītajām autortiesībām un blakustiesībām. Lai gan uz daļu no šiem materiāliem autortiesības un blakustiesības vairs nav attiecināmas, tomēr paredzēts Reproducēt un nodrošināt Publiskošanas iespējas arī materiāliem, kuriem autortiesības un blakustiesības ir aktuālas.

Turpmāk šajā nodaļā aprakstīta ar autortiesību un blakustiesību pārvaldību saistītā prakse identificētajās Atmiņas institūcijās un saistītajās iestādēs, prakses analīzi strukturējot pa materiālu veidiem.

3.1 Kultūras mantojuma materiāli un Atmiņas institūcijas

Autortiesību esošās situācijas analīzes ietvaros veikta kultūras mantojuma materiālu Reproducēšanas un Publiskošanas prakses izpēte Atmiņas institūcijās, kuru rīcībā esošos materiālus paredzēts Reproducēt un padarīt pieejamus sabiedrībai. Šīs institūcijas ir:

- LNB;
- LNA;
- VKPAI;
- NKC;
- LTV;
- LR;
- Latvijas Nacionālā kultūras centrs (LNKC);
- Latvijas Nacionālais mākslas muzejs (LNMM);
- Latvijas Nacionālā opera un balets (LNOB);
- Jauno mediju kultūras centrs RIXC (RIXC);
- Rakstniecības un mūzikas muzejs (RMM).

Materiālu Reproducēšana norisināsies arī citās Atmiņas institūcijās (citās bibliotēkās (Latvijas Universitātes Bibliotēkā, Rīgas Tehniskās universitātes Zinātniskajā bibliotēkā, Rīgas Stradiņa

⁶² Sīkāk par Reproducējamo materiālu apjomiem un atlases kritērijiem skat. SIA "Corporate Consulting" Eiropas reģionālās attīstības fonda projekta "Kultūras mantojuma satura digitalizācija (1.kārta)" ietvaros sagatavoto ziņojumu "Digitalizācijas esošie procesi, metadati un materiālu saraksti".

universitātes bibliotēkā, Liepājas bibliotēkā), teātros, muzejos un radošo un pasākumu producentu institūcijās), bet izpētei izvēlētas pēc materiālu veidiem un apjoma lielākās Institūcijas. Papildu iepriekš minētajām Institūcijām ņemts vērā arī šādu saistīto Institūciju viedoklis:

- KM;
- KISC;
- Latvijas Kinematogrāfistu asociācija (LKS);
- MTKPO (skat. 3.2. nodaļu).

Autortiesību esošās situācijas izpēte veikta pa materiālu veidiem, neatkarīgi no tā, ka konkrētā materiāla veids var atrasties vairāku Institūciju krājumā (skat. Tabula Nr. 4. tabulu).

Tabula Nr. 4. Reproducējamo materiālu veidi

Materiālu veidi	Iestādes, kuru krājumā pieejami materiāli
Papīra dokumenti un attēli	LNB u.c. bibliotēkas, LNA, muzeji, u.c.
Audiovizuālie materiāli (video materiāli un kinodokumenti)	LNA, LNB u.c. bibliotēkas, LTV, muzeji, teātri u.c.
Audio materiāli	LNB u.c. bibliotēkas, LR u.c.
Muzeju priekšmeti	> 100 Latvijas akreditētie muzeji
Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu lietas	VKPAI
Nemateriālā kultūras mantojuma vērtības un jaunrade	LNKC, teātri, radošie un pasākumu producenti u.c.
Vēsturiski digitāli radītie objekti	> 100 ar kultūras saturu saistītas iestādes

3.2 Mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas

Ikvienam autortiesību īpašniekam/subjektam pieder individuālās tiesības realizēt savas autora tiesības, slēdzot autora līgumus vai izsniedzot licences par autordarba izmantošanu jebkādā veidā. Individuāla autortiesību pārvaldība var tikt realizēta arī ar advokāta vai juridiskas firmas starpniecību uz pilnvarojuma līguma pamata.⁶³ Savukārt, ja autortiesību vai blakustiesību īpašnieku mantisko tiesību aizsardzība ir apgrūtināta vai to nevar nodrošināt individuāli, šo tiesību pārvaldību veic MTKPO.⁶⁴

Latvijā mantisko tiesību kolektīvo pārvaldījumu iespējams veikt tikai pēc KM atļaujas saņemšanas. Kopumā pastāv septiņas⁶⁵ MTKPO:

⁶³ AKKA/LAA (2018). Autortiesību individuālais pārvaldījums. Pieejams: <http://www.akka-laa.lv/lv/par-autortiesibam/autortiesibu-individualais-parvaldijums/> [12.01.2018.]

⁶⁴ AKKA/LAA (2018). Autortiesību kolektīvais pārvaldījums. Pieejams: <http://www.akka-laa.lv/lv/par-autortiesibam/autortiesibu-kolektivais-parvaldijums/> [12.01.2018.]

⁶⁵ Latvijas Republikas KM. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/kultura/autortiesibas/nozares-organizacijas/kolektiva-parvaldijuma-organizacijas>, 09.01.2018.

- AKKA/LAA;
- LaIPA;
- LaPAA;
- Biedrība „Māksla. Autortiesības. Kultūrizglītība.”;
- LKPA;
- Biedrība „Atbalss”;
- Biedrība „LATREPRO”.

Tālāk sniegts apraksts par MTKPO Latvijā, kuras ir attiecināmas uz Projekta laikā Reproducējamajiem un Publiskojamajiem materiāliem. MTKPO „LATREPRO”, LKPA un „Atbalss” nevar sniegt atļauju izmantot darbu vai blakustiesību objektu Reproducēšanai vai Publiskošanai, jo nav saņēmušas atbilstošu atļauju no KM. Savukārt biedrība „Māksla. Autortiesības. Kultūrizglītība.” vēl nav uzsākusi reālu darbību.

AKKA/LAA	LaIPA	LaPAA	Biedrība „Māksla. Autortiesības. Kultūrizglītība.” ⁶⁶
<p>AKKA/LAA pārstāv vairāk nekā 5 500 Latvijas autoru un vairāk kā 4 miljonus ārvalstu autoru, pamatojoties uz vairāk kā 130 savstarpējās pārstāvniecības līgumiem, kas noslēgti ar ārvalstu autortiesību organizācijām. AKKA/LAA ir saņēmusi KM atļauju veikt autoru mantisko tiesību kolektīvo pārvaldījumu attiecībā uz:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ publisku patapināšanu; ■ publiskā patapinājuma administrēšanu citu organizāciju vārdā; ■ publisku izpildījumu (saskaņā ar Autortiesību likuma 63. (5.1) pantu); ■ retranslēšanu par kabeļiem (saskaņā ar Autortiesību likuma 63. (5.3) pantu); ■ vizuālās mākslas oriģināldarbu tālākpārdošanu; ■ Reproducēšanu personiskām vajadzībām; ■ Reproducēšanas personiskām vajadzībām administrēšanu citu organizāciju vārdā; ■ publicēšanu; ■ publisku izpildījumu (izņemot publisku izpildījumu saskaņā ar Autortiesību likuma 63. (5.1) pantu); ■ izplatīšanu; ■ raidīšanu; ■ retranslēšanu; ■ darbu padarīšanu pieejamu sabiedrībai pa vadiem vai citādā veidā tādējādi, ka tiem var piekļūt individuāli izraudzītā vietā un laikā; ■ Reproducēšanu; ■ Reproducēšanu profesionālajām vajadzībām fonogrammu producentus pārstāvošo MTKPO vārdā tiktāl, ciktāl par šādu kolektīvo pārvaldījumu ir tikusi panākta vienošanās ar fonogrammu producentus pārstāvošo MTKPO un tik ilgi, kamēr šāda vienošanās ir spēkā. 	<p>LaIPA ir izpildītāju un producentu dibināta biedrība, kas pārstāv vairāk kā 2000 Latvijas izpildītājus, fonogrammu producentus, kā arī 2 miljonus ārvalstu izpildītājus un fonogrammu producentus, pamatojoties uz vairāk kā 90 savstarpējās pārstāvniecības līgumiem, kas noslēgti ar ārvalstu izpildītāju un fonogrammu producentu tiesību organizācijām. LaIPA ir saņēmusi KM atļauju veikt mantisko tiesību kolektīvo pārvaldījumu attiecībā uz:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ raidīšanu, ieskaitot vienlaicīgu raidīšanu elektronisko sakaru tīklā un raidīšanu tikai elektronisku sakaru tīklā; ■ retranslēšanu pa kabeļiem; ■ Publiskošanu (fonogrammu atskaņošanu sabiedriskās vietās un no komerciālos nolūkos publicētām fonogrammām sastāvošu raidījumu Publiskošanu); ■ Reproducēšanu personiskām vajadzībām; ■ nomu un īri; ■ līdz 1993. gada 15. maijam publicēto fonogrammu Reproducēšanu un izplatīšanu (izpildītāju vārdā); ■ Reproducēšanu (fonogrammu producentu vārdā); ■ Reproducēšanu profesionālajām vajadzībām autorus pārstāvošās MTKPO vārdā tiktāl, ciktāl par šādu kolektīvo pārvaldījumu ir tikusi panākta vienošanās ar autorus pārstāvošo MTKPO un tik ilgi, kamēr šāda vienošanās ir spēkā; ■ fonogrammās fiksēto izpildījumu padarīšanu pieejamu sabiedrībai pa vadiem vai citādā veidā tādējādi, ka tiem var piekļūt individuāli izraudzītā vietā un individuāli izraudzītā laikā. 	<p>LaPAA ir biedrība, kas pārstāv 370 profesionālos aktierus un brīvmāksliniekus. LaPAA ir saņēmusi KM atļauju veikt izpildītāju (aktieru, brīvmākslinieku) mantisko tiesību kolektīvo pārvaldījumu attiecībā uz:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ raidīšanu, ieskaitot vienlaicīgu raidīšanu elektronisko sakaru tīklā un raidīšanu tikai elektronisko sakaru tīklā; ■ retranslēšanu pa kabeļiem; ■ Reproducēšanu personiskām vajadzībām; ■ Reproducēšanu; ■ padarīšanu pieejamu sabiedrībai pa vadiem vai citādā veidā tādējādi, ka tiem var piekļūt individuāli izraudzītā vietā un laikā. 	<p>Biedrība „Māksla. Autortiesības. Kultūrizglītība.” ir saņēmusi KM atļauju veikt vizuālās mākslas autoru darbu mantisko tiesību kolektīvo pārvaldījumu attiecībā uz:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Publiskošanu; ■ publicēšanu; ■ publisku izpildījumu (izņemot publisku izpildījumu saskaņā ar Autortiesību likuma 63. (5.1) pantu); ■ izplatīšanu; ■ raidīšanu; ■ retranslēšanu (izņemot retranslēšanu pa kabeļiem saskaņā ar Autortiesību likuma 63. (5.3) pantu); ■ padarīšanu pieejamu sabiedrībai pa vadiem vai citādā veidā tādējādi, ka tiem var piekļūt individuāli izraudzītā vietā un laikā; ■ nomu un īri; ■ Reproducēšanu; ■ tulkošanu; ■ aranžēšanu, dramatisēšanu, ekranizēšanu vai citādu pārveidošanu.

⁶⁶ KM biedrībai „Māksla. Autortiesības. Kultūrizglītība.” atļauju veikt vizuālās mākslas autoru mantisko tiesību kolektīvo pārvaldījumu izsniedza 2017.gada 12.aprīlī.

3.3 Reproducēšanas un Publiskošanas prakse

Analizējot Atmiņas institūciju kultūras mantojuma materiālu Reproducēšanas un Publiskošanas praksi, iezīmējas trīs aspekti, kuri analizēti un aprakstīti šajā nodaļā:

- institūciju pieredze kultūras mantojuma materiālu Reproducēšanā un Publiskošanā;
- institūciju prakse darbu nodošanas / izmantošanas līgumu slēgšanā;
- institūciju IS uzkrāto datu struktūra par autoriem, autortiesībām un blakustiesībām.

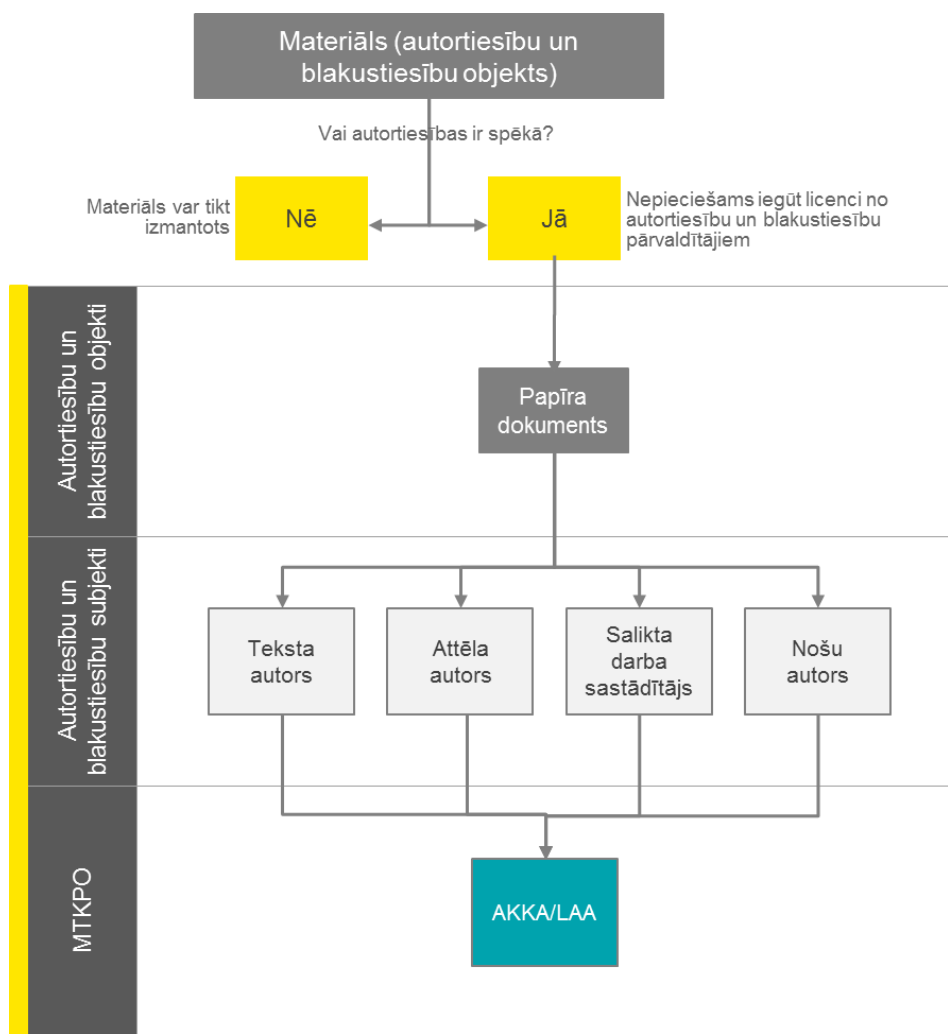
3.3.1 Institūciju pieredze kultūras mantojuma materiālu Reproducēšanā un Publiskošanā

3.3.1.1 Papīra dokumenti

Papīra dokumentu⁶⁷ autortiesību subjekti, saskaņā ar Autortiesību likuma 7. pantu ir darbu autori, līdzautori, viņu mantinieki un citi autoru tiesību pārņēmēji. Savukārt Autortiesību likuma 8. (2) pants nosaka, ka, ja darbs ir Publiskots vai publicēts, nenorādot autoru, autora vārdā un interesēs darbojas redaktors, ja arī redaktors nav norādīts – izdevējs vai autora pilnvarota persona (līdz brīdim, kad darba autors atklāj savu personību un piesaka autorību). Kā arī tiesības tikt atzītam par autoru saskaņā ar Autortiesību likuma 10. (1) pantu ir arī salikta darba autoram (sastādītājs, kura radošās darbības rezultāts ir materiālu atlase vai izkārtojums).

Lai saņemtu noteikta darba izmantošanas atļauju, nepieciešams saņemt licenci no visiem darba autoriem (autortiesību subjektiem) vai tos pārstāvošās MTKPO. Attēls Nr. 1 sniedz pārskatu par autortiesību pārvaldītājiem, no kuriem nepieciešams iegūt darba izmantošanas licenci darba izmantošanas gadījumā. Ja darba autorus nepārstāv neviena MTKPO, darba potenciālajam izmantotājam jāsazinās ar darba autortiesību subjektu personīgi.

⁶⁷ Šī ziņojuma kontekstā definēti kā teksta dokumenti - žurnāli, avīzes, periodiskie izdevumi, grāmatas, notis, rokraksti, arhīva dokumentu lietas, valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu lietas un to atvasinātie darbi saskaņā ar Autortiesību likuma 5. (1) pantu.

Attēls Nr. 1. Autortiesību kolektīvie pārvaldītāji papīra dokumentu izmantošanas licences iegūšanai

Ziņas par autortiesību subjektiem

Atbilstoši Autortiesību likuma 36. pantā norādītajam, secināms, ka papīra dokumentu autortiesību termiņš Eiropas Savienībā radītam darbam ir 70 gadi pēc autora nāves. Bet gadījumā, ja autors darbu padarījis pieejamu sabiedrībai anonīmi vai ar pseidonīmu, Autortiesību likuma 37. (1) pants nosaka, ka autortiesības uz darbu ir spēkā 70 gadus no brīža, kad tas likumīgi kļuvis pieejams sabiedrībai. Ja šo 70 gadu laikā autors atklāj savu personību vai viņa personība vairs nerada šaubas, tiek piemēroti Autortiesību likuma 36. panta noteikumi.

Īpaši izteikti anonīmi papīra dokumentu autori vai autori, kuri publicē darbus ar pseidonīmu, novērojami PSRS periodā, kad ziņas par darbu autoriem netika uzturētas atbilstoši mūsdienu izpratnei par autortiesībām. Tomēr līdzīgi gadījumi, kad ne visus zināmos autorus iespējams viennozīmīgi identificēt (saīsinājumi, pseidonīmi, bieži sastopami vārdi), novērojami arī Latvijas brīvvalsts periodā. Pēc PSRS sabrukšanas šajā laikā izdotās periodikas mantiskās tiesības netika nodotas valstij, līdz ar to tiek uzskatīts, ka tās pieder autoram.

Saskaņā ar LNB sniegto informāciju LNB krājumos ir liels apjoms ar papīra dokumentiem, kuriem autortiesību subjekts nav zināms vai nav viennozīmīgi identificējams. LNB praksē ziņas par šo darbu autortiesību subjektiem tiek meklētas tikai gadījumos, kad rodas darba izmantošanas nepieciešamība (materiālu Reprodukcēšana, Publiskošana LNB vajadzībām). Turklāt autortiesību subjekta identificēšana var būt apgrūtināta, jo ne vienmēr autortiesību subjekts ir arī darba autors. Autortiesību subjekts var būt arī:

- Autortiesību mantinieks, kuram šādas tiesības pāriet saskaņā ar Autortiesību likuma 16. (1) pantu;
- Jebkura fiziska vai juridiska persona, kura kļuvusi par autortiesību subjektu saskaņā ar starp šo personu un autoru noslēgtu līgumu. Šie līgumi var būt konfidenciāli, kas apgrūtinā legālas darba izmantošanas iespējas.

Lai noteiktu autortiesību termiņa beigas, ir jāiegūst informācija par autora miršanas faktu, tomēr šobrīd šī informācija nav viennozīmīgi iegūstama, jo vienīgā Institūcijām pieejamā meklēšanas metodoloģija ir tiešsaistes meklēšana, t.i. Institūciju darbiniekiem nav pieejami, piemēram, ledzīvotāju reģistra dati. Arī mantinieku vai citu autora tiesību pārņēmēju meklēšana pēc autora nāves rada būtisku darba apjomu. Ja zināms, ka materiāls izdots ārzemēs vai autors ir trimdas latvietis, meklēšanas procesā tiek iesaistītas arī ārzemju latviešu biedrības. Saskaņā ar LNB sniegto informāciju reizi gadā tiek veikta sistemātiska autortiesību termiņa pārbaude materiāliem, kuriem zināmas autortiesību termiņa beigas (pārsvārā pazīstami autori, kuru radītajam saturam ir būtiska kultūrvēsturiskā vērtība), tomēr šis process tiek veikts manuāli un tiek pārbaudīta tikai neliela daļa krājumā esošo materiālu.

Laika posmā no 1940. gada jūnija līdz 1990. gada maijam Latvijā aizliegto autoru darbiem var tikt noteikts autortiesību termiņa pagarinājums, no autortiesību noilguma termiņa atskaitot aizlieguma vai ierobežojuma gadus, tomēr šāds pagarinājums iespējams tikai ar tiesas lēmumu. Šāds tiesas lēmums autortiesību aizsardzības termiņa pagarināšanai noteikts Leonīdam Breikšam, Aleksandram Grīnam un Edvardam Virzam.⁶⁸

Izaicinājumi papīra dokumentu Reprodukcēšanā un Publiskošanā

Trūkstošo un neprecīzo autortiesību subjektu datu dēļ Institūcijas autortiesību jautājumus risina tikai tad, ja tas nepieciešams pašas Institūcijas vajadzībām (darbu Reprodukcēšanas un Publiskošanas nolūkos). Citos gadījumos atbildību par autortiesību subjektu identificēšanu un to tiesību ievērošanu nodod tās personas rīcībā, kura vēlas darbu izmantot⁶⁹.

⁶⁸ KISC (2014) Nacionālā muzeju krājumu priekšmetu aprakstīšanas rokasgrāmatas 3. sējums, Par darbu ar autortiesību objektiem un personas datiem.

⁶⁹ Vairāk par ar autortiesībām saistītajiem līgumiem, kurus sagatavo un uztur Institūcijas, skat. 3.3.2. nodaļu.

Saskaņā ar Autortiesību likuma 23. (1) pantu tiek pieļauta autordarbu Reproducēšana bibliotēkās, arhīvos un muzejos saglabāšanas nolūkos, bez tieša vai netieša komerciāla nolūka. Ievērojot šī panta nosacījumus, Institūcijām ir tiesības veikt senu un vērtīgu papīra dokumentu Reproducēšanu, tomēr tas nenodrošina to Publiskošanas iespējas ārpus Institūcijas, jo bieži šādi materiāli vēl ir aizsargāti.

Papīra dokumenti, kuri radīti ārzemēs, saskaņā ar Autortiesību likuma 23. pantu bez tieša vai netieša komerciāla nolūka izmantošanai zinātniska pētījuma vai pašizglītības nolūkā pieejami tikai attiecīgās bibliotēkas, arhīva vai muzeja telpās uz īpaši ierīkoti datoriem. Līdz ar to ārvalstīs publicētie latviešu radītie darbi, piemēram, diasporas periodika, nav pieejama ārpus bibliotēkas telpām, ierobežojot šo materiālu iegūšanu un izmantošanu pētniecības un izglītības nolūkiem citās iestādēs (piemēram, materiāli nav pieejami izglītības iestāžu bibliotēkās).

Turklāt, neskatoties uz to, ka Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/29/EK (22.05.2001) nenosaka aizliegumu Reproducēšanai ciparu formātā komerciālā aprītē esošiem darbiem, Latvijas Autortiesību likums to aizliedz. Pie tam ir jāņem vērā, ka nepastāv viennozīmīgu šādu datu pārbaudes iespēja (nav pieejami atbilstoši rīki), lai noskaidrotu vai darbs atrodas vai neatrodas komerciālā aprītē, nesazinoties ar katru autoru vai materiāla izdevniecību atsevišķi.

Darbu autori bieži nodevuši savu mantisko tiesību pārvaldību MTKPO, kas atvieglo darbu Reproducēšanas un Publiskošanas iespējas, it īpaši, ja darbam ir vairāki autori. Tomēr, joprojām ir autori, kuri paši administrē savas autortiesības. Tādēļ Institūcijām jāveic papildu darbības autoru identificēšanai un meklēšanai, lai saņemtu darba izmantošanas atļauju, un, ja neizdodas sazināties ar autoru, tad darbs nevar tikt Publiskots. Arī MTKPO nodotās mantiskās tiesības atšķiras no autora uz autoru, tāpēc nav pietiekami ar, piemēram, AKKA/LAA mājas lapā publicēto pārstāvēto autoru saraksta pārlikošanu, lai noskaidrotu, kādā veidā darbu iespējams izmantot.

Praksē, iesniedzot darbu Institūcijām glabāšanā (piemēram, bibliotēkā), autori mēdz izmantot savas likumā noteiktās tiesības ierobežot šo darbu pieejamību izmantošanai (piemēram, nosakot, ka darbs pieejams tikai bibliotēkas telpās vai ka tam netiek noteikti pieejamības ierobežojumi).

Grāmatu Reproducēšana var tikt ierobežota arī nezināmu tajās ietvertu fotogrāfiju autoru dēļ (detalizētāks izklāsts par ierobežojumiem, kas saistīti ar fotogrāfijām 3.3.1.2. nodaļā).

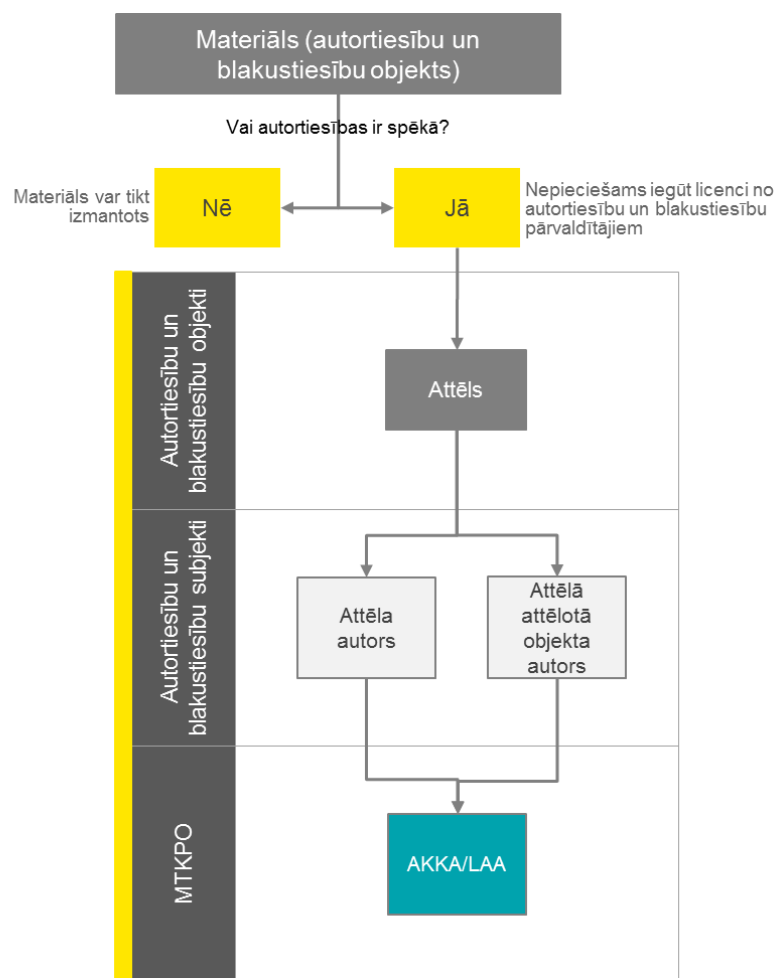
Institūciju krājumā atrodams arī liels apjoms materiālu, kuriem nav zināmi autori, tāpēc Reproducēšana un Publiskošana nav iespējama, tomēr daļa no Institūciju krājumā esošajiem darbiem var būt klasificējami kā Bāreņu darbi. Šajā nolūkā atbilstoši Autortiesību likuma IX nodaļai par Nenosakāmu autortiesību subjektu darbu izmantošanu LNB ir izstrādājusi vadlīnijas Bāreņu statusa noteikšanai, tomēr esošais Bāreņu darbu identificēšanas process ir ļoti laikietilpīgs un prasa apjomīgus iestāžu resursus autoru meklēšanai un šī procesa dokumentēšanai.

Īpaši starp papīra dokumentiem jāizceļ notis, jo saskaņā ar Autortiesību likuma 35. (1) pantā noteikto, fiziskajai personai atļauts publicētus darbus reprogrāfiski reproducēt personiskai lietošanai bez tieša vai netieša komerciāla nolūka, izņemot notis. Tas nozīmē, ka nošu pieejamība ir ierobežota arī privātiem mērķiem (skat. 2.4.2. nodaļu).

3.3.1.2 Attēli

Uz attēliem attiecināmais normatīvais regulējums un attēlu autortiesību pārvaldības prakse lielā mērā sakrīt ar 3.3.1.1. nodaļā aprakstīto, tādēļ šajā nodaļā minētas tikai būtiskākās atšķirības attēlu Reproducēšanas un Publiskošanas praksē.

Ņemot vērā, ka attēli bieži tiek izmantoti dažādu izstāžu sagatavošanā, jāmin Autortiesību likuma 25. pantā noteiktais, ka fotogrāfijas un vizuālās mākslas darbus, kuri pastāvīgi izstādīti publiskās vietās, drīkst izmantot personiskai lietošanai, informācijā ziņu raidījumos vai notikumu apskatos vai ietvert darbos nekomerciālā nolūkā. Bet, lai šo darbu izmantotu komerciālos nolūkos, jāsaņem darba izmantošanas atļauja no daba autora vai to pārstāvošās MTKPO (skat. 2.attēlu).

Attēls Nr. 2. Autortiesību kolektīvie pārvaldītāji, attēlu izmantošanas licences iegūšanai

Ziņas par autortiesību subjektiem un izaicinājumi attēlu Reproducēšanā un Publiskošanā

Attēli Institūciju krājumā nonāk dažādi, pie tam praksē bieži attēlu iegūšana norisinājusies, nedokumentējot ar autortiesību subjektiem saistīto informāciju. Tāpēc Institūcijas, kuru krājumā atrodas attēli, kā būtiskāko izaicinājumu min šo materiālu autoru noteikšanu. Turklāt, ņemot vērā, ka fotogrāfijas un vizuālie darbi netiek pakļauti Bāreņu darbu regulējumam (izņemot gadījumus, kad tie ir iekļauti kāda cita darba sastāvā, skat. 2.4.2. nodaļu), ja šiem darbiem nav zināms autors, nepastāv legāli līdzekļi, kā tos padarīt pieejamus sabiedrībai.

Grūtības sagādā arī fotogrāfijās attēloto personu identifikācija, jo arī šāda informācija visbiežāk netiek iesniegta materiālu nodošanas brīdī. Lai gan fotogrāfijās attēloto personu identifikācija nav autortiesību, bet gan cilvēktiesību (personas datu aizsardzības) jautājums, fotogrāfijas izmantošanas atļauja būtu jāprasa arī personām, kas attēlotas fotogrāfijās.

Neskaidras ir arī vēsturiski darba devēju uzdevumā radītu darbu izmantošanas iespējas, jo gan šobrīd, gan agrāk autora mantisko tiesību pāreja no darbinieka uz darba devēju ne vienmēr tikusi fiksēta darba

līgumos (skat. 2.5.4. nodaļu). Šī iemesla dēļ daļa Institūcijās strādājošo darbinieku faktiski var pretendēt uz autoratlīdzību gadījumā, ja viņa radīts darbs tiek izmantots.

3.3.1.3 Audiovizuālie materiāli

Atbilstoši Autortiesību likuma 1. (5) pantam filma ir audiovizuāls vai kinematogrāfisks darbs vai kustīgi attēli ar skaņu pavadījumu vai bez tā, kuras autori, saskaņā ar Autortiesību likuma 11. (1) pantu ir:

- režisors;
- scenārija autors;
- dialogu autors;
- attiecīgajam audiovizuālajam darbam radīta muzikāla darba (ar tekstu vai bez tā) autors;
- citas personas, kas radošās darbības rezultātā devušas savu ieguldījumu darba tapšanā.

Audiovizuālo darbu gadījumā blakustiesības saskaņā ar Autortiesību likuma 47. pantu ir filmu producentu un raidorganizāciju tiesības, attiecīgi blakustiesību objekti ir fiksācijas, filmas un raidījumi. Savukārt Filmu likuma 3. (1) pants papildu iepriekš minētajam kā filmas autorus min filmas mākslinieku, animācijas mākslinieku un operatoru.

Saskaņā ar LKS sniegto informāciju Latvijas filmu producentiem ir dažāda attieksme par to, kas ir filmas autori, līdz ar to filmas sagatavošanā iesaistītie radošā darba veicēji ne vienmēr tiek atzīti par autoriem un nesaņem atbilstošu atlīdzību par filmas komerciālu izmantošanu, t.i. par autoriem tiek atzīti Autortiesību likumā definētie autori, ignorējot citas personas, kas sniegušas radošo ieguldījumu darba tapšanā (piemēram, scenogrāfs, galvenais operators, animācijas filmas mākslinieks u.tml.).⁷⁰

Tikai audiovizuālā darba muzikālā darba autors saglabā gan personiskās, gan mantiskās tiesības. Citi audiovizuālā darba autori saglabā tikai personiskās tiesības un nevar šo darbu patstāvīgi izmantot neatkarīgi no audiovizuālā darba kopumā, ja vien līgumā ar audiovizuālā darba producentu nav noteikts citādāk.

Lai saņemtu noteikta darba izmantošanas atļauju, nepieciešams saņemt licenci no visiem autortiesību un blakustiesību pārvaldītājiem attiecībā uz katru darba izmantošanas veidu un katru izmantošanas reizi. Audiovizuālo darbu gadījumā šāds atļaujas izsniedz tādas MTKPO kā AKKA/LAA, LaPAA un LaIPA. Ja darba autorus nepārstāv neviena MTKPO, darba potenciālajam izmantotājam jāsaazinās ar darba autortiesību un blakustiesību subjektu personīgi.

⁷⁰ Intervija ar LKS priekšsēdētāju Ievu Romanovu [08.12.2017.].

Bernes konvencijas 14.bis 2(a) pants nosaka, ka personas, kurām pieder autortiesības uz kinematogrāfisku darbu, nosaka tās valsts likumdošanas akti, kurā aizsardzība tiek pieprasīta.

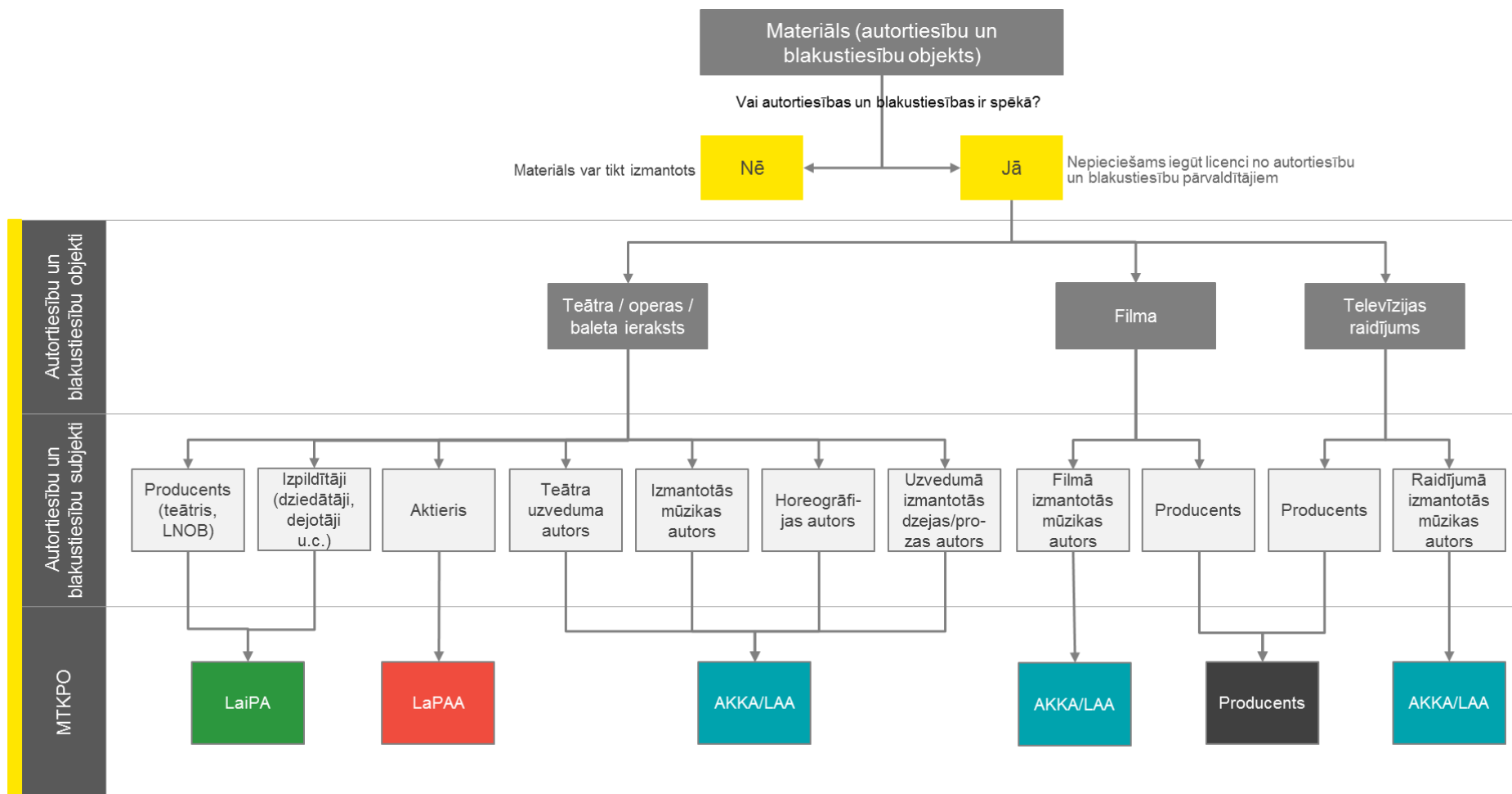
Šobrīd Latvijā nav izveidota audiovizuālo darbu producentu MTKPO⁷¹. Tāpēc, lai iegūtu audiovizuālā darba izmantošanas atļauju no producenta, ar šo producentu ir jāslēdz individuāla vienošanās.

Savukārt audiovizuālā darba izpildītāji (aktieri, dziedātāji, mūziķi, dejotāji u.c. personas) saskaņā ar Autortiesību likuma 49. (1) pantu, nodod darba producentam tiesības uz sava darba izpildījuma fiksāciju, Reproducēšanu un Publiskošanu, ja līgumā nav noteikts citādi. Bet saskaņā ar Autortiesību likuma VIII nodaļu blakustiesību subjektiem (izpildītājiem, filmu producentiem, fonogrammu producentiem un raidorganizācijām) ir tiesības darbus izplatīt un Reproducēt. Tomēr tas nemaina autortiesību subjektu tiesības saņemt taisnīgu atlīdzību par to darbu Publiskošanu, izņemot gadījumus, ja autortiesību subjekti savas mantiskās tiesības ir nodevuši blakustiesību subjektiem.

Pēc nepieciešamo licenču saņemšanas, audiovizuālos materiālus nosacīti var iedalīt trīs grupās (skat Attēls Nr. 3. attēlu):

- televīzijas raidījums – šī darba kontekstā materiāls, kura autortiesību subjekts var būt raidījumā izmantotās mūzikas autors, savukārt blakustiesības tiek attiecinātas uz raidījuma producentu;
- filma – šī darba kontekstā materiāls, kura autortiesību subjekts var būt filmā izmantotās mūzikas autors, savukārt blakustiesības tiek attiecinātas uz filmas producentu;
- teātra / operas / baleta izrāde – šī darba kontekstā materiāls, kura autortiesību subjekti var būt izmantotās mūzikas autors, teātra uzveduma autors, horeogrāfijas autors, izrādē izmantotās prozas vai dzejas autors savukārt blakustiesības tiek attiecinātas uz izrādes producentu un izpildītāji (aktieri, dziedātāji, dejotāji).

⁷¹ LKPA veic mantisko tiesību kolektīvo pārvaldījumu attiecībā uz reproducēšanu tikai personiskām vajadzībām. Saskaņā ar Autortiesību likuma 50. pantu filmu un televīzijas raidījumu producentam kā blakustiesību subjektam ir izņēmuma tiesības filmas oriģinālu vai tās kopiju izplatīt, retranslēt pa kabeļiem, padarīt pieejamu sabiedrībai, nomāt, īrēt un publiski patapināt un reproducēt.

Attēls Nr. 3. Autortiesību un blakustiesību kolektīvie pārvaldītāji, audiovizuālā darba izmantošanas licences iegūšanai

Ziņas par autortiesību un blakustiesību subjektiem

Autortiesības uz audiovizuālu darbu saskaņā ar Autortiesību likuma 37. (1) pantu ir spēkā 70 gadus pēc tam, kad ir mirusi pēdējā no audiovizuālā darba radīšanā iesaistītajām personām – režisors, scenāriju autors, dialogu autors un audiovizuālajam darbam radīta muzikāla darba autors.⁷² Lielā Institūciju rīcībā esošo materiālu apjoma, ierobežoto cilvēkresursu un piemērotu rīku trūkuma dēļ, ziņas par autoru nāvi netiek regulāri meklētas un atjaunotas.

Tāpat kā papīra dokumentiem, audiovizuālajiem darbiem, kuri radīti PSRS laikā, ziņas par darbu autoriem nav uzturētas atbilstoši mūsdienu vajadzībām autortiesību un blakustiesību kontekstā (skat. 2.5.5. nodaļu). Tāpēc saskaņā ar LNA, LTV un citu Institūciju sniegto informāciju šajā laikā radīto materiālu autortiesību un blakustiesību subjekti var nebūt zināmi vai nav viennozīmīgi identificējami, tādējādi apgrūtinot materiālu Reproducēšanu (izņemot saglabāšanas nolūkos) un Publiskošanu.

Institūcijas ar autortiesībām saistītos datus par analogajiem materiāliem uzkrāj atbilstoši savām procedūrām, tomēr visas Institūcijas atzīst, ka dati bieži ir nepilnīgi. Piemēram, LNA uzkrāj šādus datus: autora/u pilns vārds, dzimšanas un miršanas gads. LTV katram materiālam tiek pievienota apraksta lapa, bet tās saturs atkarīgs no materiāla iesniedzēja; trūkstošos datus par autoriem un darbu izmantošanas tiesībām LTV meklē Reproducēšanas procesā.

Papildu iepriekš minētajam autortiesību un blakustiesību subjektu identificēšana ir apgrūtināta, jo autortiesību un blakustiesību subjekts ne vienmēr ir darba autors, izpildītājs vai producers. Tāpat kā papīra dokumentu gadījumā autortiesību un blakustiesību subjekts var būt arī:

- Autortiesību un blakustiesību mantinieks, kuram šādas tiesības pāriet saskaņā ar Autortiesību likuma 16. (1) pantu;
- Jebkura fiziska vai juridiska persona, kura kļuvusi par autortiesību un blakustiesību subjektu saskaņā ar starp šo personu un autoru noslēgtu līgumu. Šie līgumi var būt konfidenciāli, tādējādi apgrūtinot legālas darba izmantošanas iespējas.

Izaicinājumi audiovizuālo materiālu Reproducēšanā un Publiskošanā

Trūkstošo un neprecīzo autortiesību un blakustiesību subjektu datu dēļ tāpat kā papīra dokumentu gadījumā Institūcijas autortiesību un blakustiesību jautājumus risina tikai, ja tas ir nepieciešams Institūcijas vajadzībām (darbu Reproducēšanas un Publiskošanas nolūkos). Pretējā gadījumā atbildību par autortiesību un blakustiesību ievērošanu bieži nodod personai, kura vēlas darbu izmantot⁷³. Turklāt

⁷² Blakustiesību subjektu blakustiesību aizsardzības temiņus skat. 2.5.1. nodaļā.

⁷³ Vairāk par ar autortiesībām un blakustiesībām saistītajiem līgumiem, kurus sagatavo un uztur Institūcijas, skat. 3.3.2. nodaļu.

ne visi audiovizuālo darbu autori ir nodevuši savu mantisko tiesību pārvaldību MTKPO, kas atvieglotu to Reproducēšanas un Publiskošanas iespējas, it īpaši tāpēc, ka audiovizuālajiem darbiem ir vairāki autori.

Saskaņā ar Autortiesību likuma 53. (1.6) pantu raidorganizācijām uz saviem raidījumiem ir izņēmuma tiesības fiksēt jebkuru raidījumu ar skaņas vai videoaparātūras palīdzību, tieši vai netieši, īslaicīgi vai pastāvīgi Reproducēt raidījuma fiksāciju un izplatīt jebkuru šādu fiksāciju. Bet LTV arhīvā glabājas arī neatkarīgo producentu radīti materiāli, kuru izmantošana tiek ierobežota licences līguma ietvaros. Lielu daļu šādu materiālu LTV atļauts raidīt tikai 60 – 90 sekundes no ieraksta garuma. Daļu LTV materiālu līgumā definēto nosacījumu dēļ nav iespējams raidīt pat šādā apjomā (licences nosacījumi nosaka termiņu, kurā iespējams materiālu raidīt, bet pēc tam to iespējams tikai uzglabāt). LTV šo materiālu uzglabāšanu uztver kā "misiju", jo, ja tie netiks saglabāti šobrīd, pastāv iespēja, ka nākotnē tie vairs nebūs pieejami.⁷⁴

Tāpat kā papīra dokumenti, arī Institūciju krājumā esošie ar autortiesībām un blakustiesībām aizsargātie audiovizuālie darbi plašākai publikai saskaņā ar Autortiesību likuma 23. (2) pantu bez tieša vai netieša komerciāla nolūka izmantošanai zinātniska pētījuma vai pašizglītības nolūkā pieejami tikai attiecīgās bibliotēkas, arhīva vai muzeja telpās uz īpaši ierīkotiem datoriem. Autortiesību likuma izpratnē, šos darbus pat Institūciju telpās var apskatīt tikai viena fiziska persona pie viena datora vienlaicīgi, līdz ar to ierobežojot šo darbu izmantošanu izglītības vai pētniecības nolūkos arī Institūciju telpās, izglītības iestādēs u.c. saistītajās iestādēs.

3.3.1.4 Audio materiāli

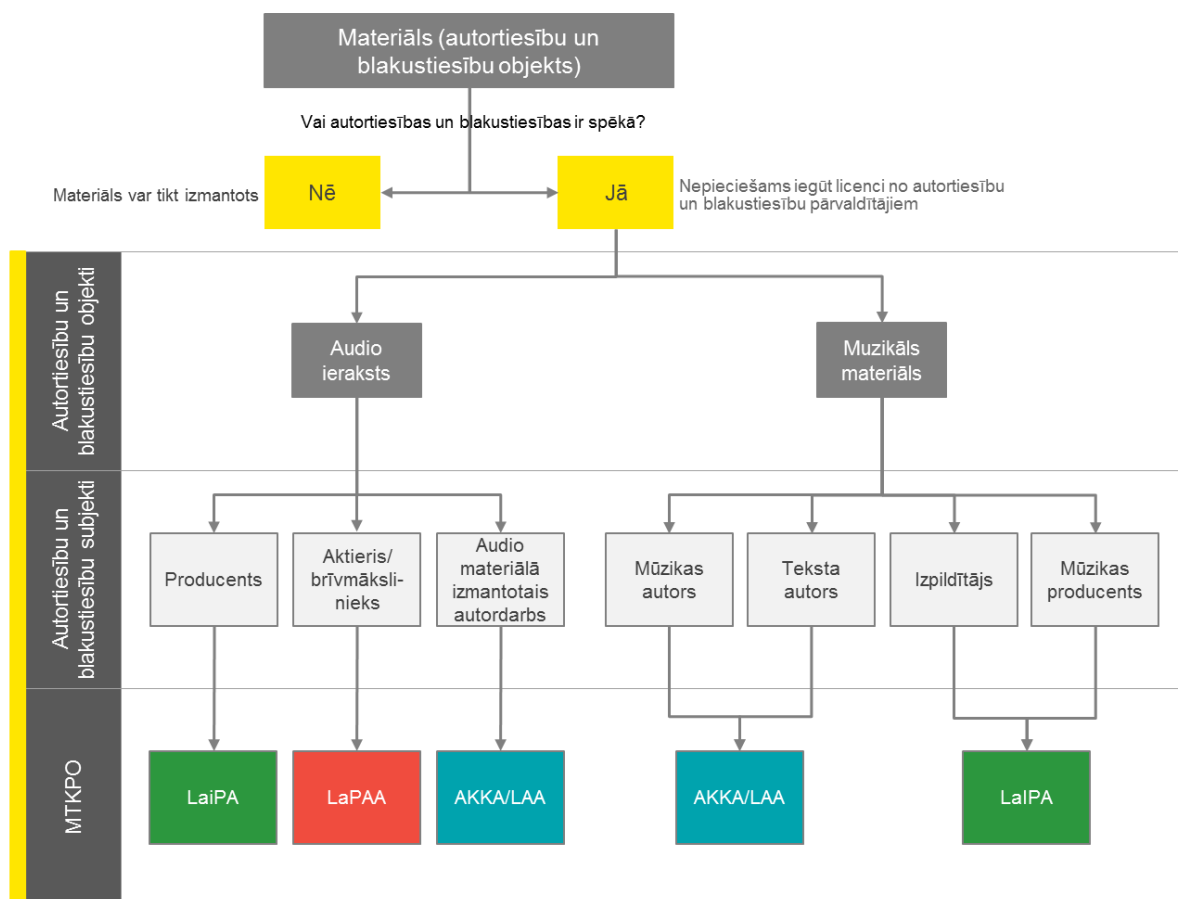
Lai saņemtu audio materiāla izmantošanas atļauju, nepieciešams saņemt licenci no visiem darba autortiesību un blakustiesību subjektiem vai tos pārstāvošajām MTKPO.

Audio materiālus var nosacīti iedalīt divās grupās (skat. Attēls Nr. 4. attēlu):

- audio ieraksts – šī darba kontekstā ar audio ierakstu tiek saprasts audio materiāls, kura tapšanā ir iesaistīts producers, izpildītājs un audio materiālā izmantotā autordarba autors (piemēram, LR producēti raidījumi). Audio ieraksta ietvaros var tikt vai var netikt izmantots kāds cits autordarbs (piemēram, muzikāls materiāls);
- muzikāls materiāls – šī darba kontekstā – darbs, kuram ir mūzikas autors un teksta autors (ja ir) (autortiesību subjekti), kā arī fonogrammas producers un izpildītājs (blakustiesību subjekti).

Attēls Nr. 4 sniedz pārskatu par autortiesību un blakustiesību pārvaldītājiem, no kuriem nepieciešams iegūt darba izmantošanas licenci. Ja darba autortiesību un / vai blakustiesību subjektus nepārstāv neviena MTKPO, darba potenciālajam izmantotājam jāsazinās ar darba autortiesību un/ vai blakustiesību subjektu personīgi.

⁷⁴ Intervija ar LTV juristu Jāni Jeronoviču un videoarhīva daļas vadītāju Gunitu Baškeri [28.11.2017.]

Attēls Nr. 4. Autortiesību un blakustiesību kolektīvie pārvaldītāji, audio materiālu izmantošanas licences iegūšanai

Ziņas par autortiesību un blakustiesību subjektiem

Saskaņā ar Autortiesību likuma 48. (5) pantu izpildītājam, neatkarīgi no tā vai mantiskās (iznomātāja) tiesības ir nodotas saskaņā ar līgumu, ir tiesības saņemt taisnīgu atlīdzību. LR arhīvā pieejamie ieraksti satur informāciju par autortiem un izpildītājiem, tomēr ir gadījumi, kad vēsturiskajiem muzikālajiem darbiem un audio ierakstiem (kas radīti padomju gados) šādas ziņas nav tikušas fiksētas. Piemēram, vēsturiskajiem kora mūzikas ierakstiem nav piefiksēts katrs kora dalībnieks un teātra izrāžu audio ierakstiem nav piefiksēti visi aktieri.

Izaicinājumi audio materiālu Reproducēšanā un Publiskošanā

LR nodrošina gan citu producentu ierakstu raidīšanu, gan paši producē fonogrammas. Producēšanas nolūkos tiek iegādātas licences, kurās iekļautās tiesības atšķiras atkarībā no iesaistīto autortiesību un blakustiesību subjektu interesēm, kas paredz fonogrammas izmantošanas nosacījumus.

Gada laikā LR fiksē vairākus simtus pasākumu ierakstu (koncerti, operas izrādes, teātra izrādes u.c.), slēdzot līgumu ar producentiem un, nepieciešamības gadījumā, arī ar izpildītājiem. Līgumā tiek noteikti materiālu izmantošanas veidi, termiņi u.c. nosacījumi.

Licences par audio materiālu izmantošanu LR tiek iegādātas par katru publiska izpildījuma vai darba raidīšanas reizi no attiecīgās MTKPO. Atlīdzība par darbu izmantošanu raidīšanai tiek veikta par katru izmantošanas reizi, iesniedzot atskaiti MTKPO.

LR sagatavotā atskaite ar raidītajiem ierakstiem, kura tiek iesniegta MTKPO, satur arī nezināmu autoru darbus, savukārt MTKPO veic autortiesību atlīdzības izmaksu gadījumā, ja autors tomēr tiek identificēts.

Visi LNB krājumā atrodamie audio materiāli ir pieejami LNB lasītavā, tomēr Reproducēti tiek tikai tie materiāli, kuriem autortiesības ir beigušās un kuriem Reproducēšana nodrošināma saglabāšanas nolūkos saskaņā ar Autortiesību likuma 23. pantu.

Ja audio materiālam zināmi visi autortiesību un blakustiesību subjekti, tad materiāls ir pieejams sabiedrībai. Ja audio materiālam nav zināmi vai daļēji zināmi autortiesību un blakustiesību subjekti, tad materiāls nav pieejams sabiedrībai.

Izaicinājums audio materiālu Reproducēšanas un Publiskošanas nodrošināšanai ir ārzemēs veidoti ieraksti, jo pat, ja darba autori ir no Latvijas, saskaņā ar Autortiesību likuma 23. (1) pantu to Reproducēšana nav atļauta pat bibliotēku, arhīvu un muzeju vajadzībām saglabāšana nolūkos.

3.3.1.5 Muzeju priekšmeti

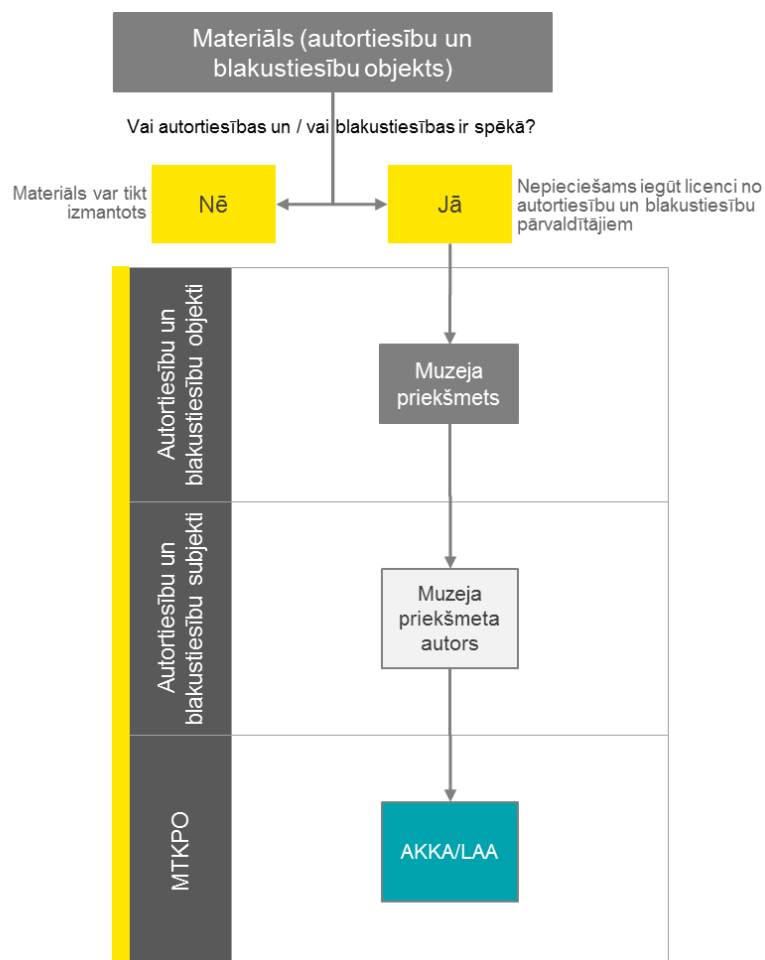
Lai nodrošinātu muzeju darbību, Muzeju likuma 10. (1.3) pantā ir noteiktas muzeja tiesības īstenot autortiesības attiecībā uz tā valdījumā esošo muzeju krājumu. Muzeja priekšmets saskaņā ar likumu ir priekšmets, kas pēc izpētes un apstrādes ir atzīts par priekšmetu ar kultūrvēsturisku nozīmi un atrodas muzeja krājumā. Muzeju priekšmetu veidi ir ļoti daudzveidīgi un tie ietver:

- rakstiskos priekšmetus (t.sk. papīra dokumentus);
- audiovizuālos (t.sk. video materiāli, kinodokumenti un audio materiāli) un IT priekšmetus;
- tēlojošos priekšmetus;
- lietiskos priekšmetus;
- dabas priekšmetus.

Daļa no muzeju priekšmetiem pēc to formas ir iepriekš 3.3.1. nodaļā aprakstītie materiālu veidi. Arī šo priekšmetu autortiesību un blakustiesību pārvaldības prakse ir līdzīga. Tādēļ šajā nodaļā minētas tikai būtiskākās atšķirības muzeju krājumā esošo materiālu autortiesību pārvaldības praksē.

Arī muzeju priekšmetu izmantošanas gadījumā, ja uz tiem ir attiecināmas autortiesības, nepieciešams saņemt autora atļauju. To var izdarīt ar MTKPO starpniecību vai, ja autoru nepārstāv neviena MTKPO, darba potenciālajam izmantotājam jāsazinās ar darba autortiesību un blakustiesību subjektu personīgi. Vienkāršākais pārskats par autortiesību pārvaldītājiem, no kuriem nepieciešams iegūt darba izmantošanas licenci, attēlots Attēls **Nr. 5.** attēlā. Tomēr, ņemot vērā muzeja priekšmetu daudzveidību,

šāda veida shēmas par citiem materiāliem, kuras tiek ietvertas muzeju priekšmetu klāstā skatīt 3.3.1.1. līdz 3.3.1.4. nodaļās (Attēls Nr. 1. - Attēls Nr. 4. attēls).

Attēls Nr. 5. Autortiesību un blakustiesību kolektīvie pārvaldītāji, muzeja priekšmetu izmantošanas licences iegūšanai⁷⁵

Ziņas par autortiesību un blakustiesību subjektiem

Muzeju krājumā pārsvarā ir atsevišķu mākslinieku darbi (darbiem ir tikai viens autors), tikai atsevišķos gadījumos darbiem ir vairāki autori, piemēram, ja autors izmantojis cita autora darbu. Tāpat kā citiem autortiesību objektu veidiem, autortiesību termiņš saskaņā ar Autortiesību likuma 36. pantu ir 70 gadi pēc autora nāves. Un arī šajā gadījumā autoru miršanas datu noteikšana ir izaicinājums. Kaut arī LNMM krājumā esošajiem priekšmetiem pārsvarā ir zināmi autori, autortiesību termiņiem netiek sistemātiski sekots. Autortiesību statuss tiek noskaidrots brīdī, kad tiek plānota priekšmeta izmantošana.

⁷⁵ MTKPO par citiem muzeju priekšmetu veidiem, kas aprakstīti 3.3.1.1. – 3.3.1.4. nodaļās, skatīt 1. - 4. attēlā.

Izaicinājumi muzeju priekšmetu Reproducēšanā un Publiskošanā

Ņemot vērā, ka atbilstoši Muzeju likuma 2. (1) pantam muzejiem ir jānodrošina muzeju krājumā esošo priekšmetu pieejamība, šobrīd LNMM tiek Reproducēti (digitalizēti) visi jaunie (ienākošie) priekšmeti. Digitalizēti ir vairāk kā 50 % no kopējā muzeja krājuma, jo priekšmetu digitālo kopiju izmantošana ir labāka arī objektu saglabāšanas nolūkos (tie nav lieki jāpārvieta, tos var atlasīt izstādēm digitālā formā).

Muzeju priekšmetu Reproducēšanas rezultātā rodas jauns tiesību objekts, kuram ir vairāki autortiesību īpašnieki (fiziska objekta tiesību īpašnieks un objekta reprodukcijas/fotogrāfijas tiesību īpašnieks). Ne vienmēr muzeju praksē ir atrunāta muzeja darbinieku uzņemto fotogrāfiju, kurās attēloti muzeju priekšmeti, mantisko tiesību pāreja muzejam, kaut gan Autortiesību likuma 12. (1) pants paredz, ka autora mantiskās tiesības atbilstoši darba līgumam var tikt nodotas darba devējam.

Kā norāda LNMM, pastāv dilemma starp augstas un zemas kvalitātes muzeju priekšmetu attēlu publicēšanu, jo augstas kvalitātes attēlu gadījumā nevar garantēt to neizmantošanu komerciāliem mērķiem bez muzeja un/vai autora atļaujas, toties no augstas kvalitātes attēlu pieejamības iegūtu cilvēki, kas materiālus izmantotu pētniecības un izglītības mērķiem. Tāpēc, lai novērstu attēlu izmantošanu komerciālos nolūkos, bez atbilstošas atlīdzības samaksas, LNMM saskaņo katru izmantošanas pieprasījumu atsevišķi.

LNMM autortiesību pārvaldība ir nodota tikai par divu mākslinieku darbiem (līgums ar AKKA/LAA), bet par citiem muzeja priekšmetiem šādu tiesību nav.

3.3.1.6 Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu lietas

VKPAI uztur valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu lietas (ar pieminekļiem saistītu papīra dokumentu un attēlu kopa) par ļoti dažādiem pieminekļu veidiem, kas saskaņā ar likuma Par kultūras pieminekļu aizsardzību 2. pantu ir:

- nekustamie kultūras pieminekļi:
 - atsevišķi objekti (ēkas, mākslas darbi, iekārtas un priekšmeti, atsevišķas apbedījuma vietas);
 - kompleksi objekti (arheoloģiskās senvietas, arhitektūras ansambļi un kompleksi, pilsētu un citu apdzīvoto vietu vēsturiskie centri, ielas, laukumi, kvartāli, kultūrslānis, kapsētas, kultūrvēsturiskas ainavas, piemiņas vietas, vēsturiskas vietas un teritorijas);
- kustamie kultūras pieminekļi:
 - atsevišķi objekti (arheoloģiskie atradumi, senlietas, nekustamo pieminekļu elementi, vēsturiskas relikvijas, mākslas darbi, rokraksti, reti iespieddarbi, kinodokumenti, fotodokumenti un videodokumenti, skaņu ieraksti);

- kompleksi objekti (vēsturiski izveidojušies kompleksi, atsevišķu objektu fondi un Kolekcijas, kas ir nedalāma kultūrvēsturiska vērtība).⁷⁶

Ņemot vērā valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu dažādību, arī lietas materiāli satur dažāda rakstura materiālus, pārsvarā papīra dokumentu (apraksti, sarakstes u.c.) un attēlu formā (fotogrāfijas, vizualizācijas, kartes, topogrāfiskie plāni u.c.). Papildu tam iepriekš minētie dokumenti tiek uzkrāti arī elektroniskā formātā (t.s. pieminekļu 3D modeļi, digitālās fotogrāfijas). Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu lietās pieejamie dokumenti iedalāmi atbilstoši to veidam:

- izpētes grupu pētījumi (pētījumi veikti pēc īpašnieku pieprasījuma, kuru rezultāti tiek nodoti VKPAI, vai VKPAI pasūtījuma);
- PSRS laika dokumentācija par valsts aizsargājamajiem kultūras pieminekļiem;
- jaunāko laiku hronoloģijas (piemēram, 3D);
- būvprojekti (piemēram, par būvju atjaunošanu, restaurāciju vai pārbūvi⁷⁷; šobrīd būvprojekti var tikt iesniegti arī elektroniskā formātā).

Ziņas par autortiesību subjektiem

Autortiesības nav attiecināmas uz lielāko daļu vietējas nozīmes, valsts un UNESCO⁷⁸ kultūras pieminekļu, jo tie radušies vai radīti pietiekami sen. Likuma Par kultūras pieminekļu aizsardzību 3. pants nosaka, ka kultūras pieminekļus ir aizliegts iznīcināt, bet ir pieļaujama kultūras pieminekļa pārveidošana vai tā oriģinālo daļu aizstāšana ar jaunām daļām, ja tā ir vienīgā iespēja, kā saglabāt pieminekli, vai arī, ja pārveidojuma rezultātā nepazeminās pieminekļa kultūrvēsturiskā vērtība. Tāpēc laika gaitā pieminekļi piedzīvo dažādas izmaiņas, kas nodrošina to saglabāšanu un prasa radošu pieeju no izmaiņu veicējiem, līdz ar to ietekmē arī autortiesību sastāvu (piemēram, ēkas rekonstrukcija).

Ārējie materiālu iesniedzēji, nododot materiālus VKPAI, neiesniedz ziņas par to autoriem un materiālu izmantošanas tiesībām (šādas ziņas no dokumentu iesniedzējiem netiek pieprasītas). Tāpēc, pat ja zināms dokumenta sagatavotājs, ne vienmēr minēti citi iesaistītie autori (piemēram, pievienoto fotogrāfiju un zīmējumu autori), un netiek dotas arī norādes par darbu izmantošanas tiesībām, t.i. dati par dokumentu autoriem netiek sistemātiski uzkrāti un šobrīd trūkst kapacitātes šādu datu iegūšanas nodrošināšanai.

⁷⁶ Par kultūras pieminekļiem atzīstami gan savā sākotnējā izskatā saglabājušies objekti, gan to atsevišķas daļas un fragmenti. Senlietas ir cilvēka apzinātas darbības rezultātā radīti priekšmeti — artefakti (piemēram, rotaslietas, ieroči, darbarīki, iedzīves priekšmeti, keramikas izstrādājumi, monētas veselā vai fragmentārā veidā), kas atrasti zemē, virs zemes vai ūdenī. Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu lietas satur lielu skaitu dokumentu, kas saistīti ar valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu izveidošanu un uzturēšanu (t.sk. sarakstes par attiecīgo objektu).

⁷⁷ Būvprojektus iesniedz objekta īpašnieks vai projektētājs.

⁷⁸ MK noteikumi Nr. 474 par kultūras pieminekļu uzskaiti, aizsardzību, izmantošanu, restaurāciju un vidi degradējoša objekta statusa piešķiršanu 5. pants.

Izaicinājumi valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu lietu Reproducēšanā un Publiskošanā

Ņemot vērā, ka ziņas par valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu lietās esošo dokumentu autoriem un dokumentu izmantošanas tiesībām netiek uzkrātas, šīs lietas būtībā tiek nodotas VKPAI glabāšanā. Tās ir iespējams apskatīt VKPAI lasītavā.

3.3.1.7 Jaunrade un nemateriālā kultūras mantojuma vērtības

Jaunrades un nemateriālā kultūras mantojuma vērtības pārsvarā tiek fiksētas video, audio, papīra dokumentu un attēlu formātos. Par šīm materiālu grupām un ar tām saistītajiem izaicinājumiem Institūciju darbībā skatīt 3.3.1.1. - 3.3.1.4. nodaļas. Šajā nodaļā tiks sniegts ieskats specifiskajos ar jaunradi un nemateriālās kultūras mantojumu saistītos izaicinājumos.

Jaunrades darbi šī Projekta kontekstā tiek radīti LNOB, Latvijas teātros un kultūras centros, kur tiek organizēti dažāda veida kultūras pasākumi (operas, baleta, teātra u.c. izrādes, pasākumi un koncertnotikumi). Savukārt nemateriālais kultūras mantojums Nemateriālā kultūras mantojuma likuma izpratnē ir Latvijas kultūrvēsturiskā mantojuma daļa, kas atspoguļo Latvijas kultūras tradīcijas un ir no paaudzes paaudzē pārmantotas, apkārtējās vides noteiktas, mijiedarbībā ar vēsturi, dabu un radošo darbību izstrādājušās zināšanas, prasmes, vērtības un rīcības modeļi, tai skaitā mutvārdu tradīcijas un izpausmes, spēles mākslas, paražas, rituāli, svētki, zināšanas par dabu un Visumu, tradicionālās amatniecības prasmes, kā arī ar iepriekš minēto saistītie instrumenti, priekšmeti, artefakti un kultūrtelpas. Šī mantojuma pārraudzība nodota LNKC pārziņā, īpaši izceļot Dziesmu un deju svētku organizēšanas nozīmību. Papildu tam, LNKC koordinē kultūras izglītības mācību līdzekļu sagatavošanu.

Ziņas par autortiesību un blakustiesību subjektiem

Dati par autoriem un izpildītājiem operas un baleta izrādēm LNOB ir zināmi un fiksēti papīra formātā, daļēji arī ziņas par darbu un izpildījumu izmantošanas tiesībām ir pieejamas autoru un izpildītāju līgumos.

Savukārt LNKC krājumos sistemātiski netiek uzkrāti nemateriālā kultūras mantojuma materiāli, krājumā glabājas neliels daudzums attēlu un video ierakstu analogā formātā, kuri izmantoti noteiktos gadījumos, tomēr tiem nav sagatavoti apraksti (t.sk. dati par autortiesībām un blakustiesībām). Ciparu formātā Reproducēti metodiskie materiāli (koru audio ieraksti, deju apraksti, audio un video materiāli un lugas), šiem materiāliem ir norādīti autori un autordarba nosaukumi.

Izaicinājumi jaunrades un nemateriālā kultūras mantojuma vērtību Reproducēšanā un Publiskošanā

Saskaņā ar LNKC sniegto informāciju nemateriālā kultūras mantojuma materiāli parasti tiek uzglabāti kādā no Atmiņas institūciju arhīviem, piemēram, video ieraksti glabājas LTV arhīvā. Šādas materiālu glabāšanas rezultātā materiāli par vienu tēmu var būt uzkrāti dažādās iestādēs, kas apgrūtina to meklēšanu un apkopošanu, piemēram, ja nepieciešams apkopot informāciju par konkrētu nemateriālā kultūras mantojuma jomu, jāapzina dažādas iestādes, kurās materiāli tiek uzkrāti.

LNOB arhīvā glabājas operas un baleta izrāžu ieraksti⁷⁹, liela daļa no tiem nav paredzēti publiskai apskatei, jo to galvenais mērķis ir nodrošināt izpildītājiem mācību materiālus savas lomas apgūšanai izrādē. Tiek sagatavotas arī kvalitatīvas daudzkameru LNOB izrāžu fiksācijas (piemēram, operavision.eu vajadzībām, translēšanai televīzijā u.c.). Tomēr LNOB izrāžu fiksāciju izplatīšana ir sarežģīta vairāku faktoru dēļ:

- izrādes tapšanā iesaistīto autortiesību un blakustiesību subjektu definēto nosacījumu dēļ ierakstu sagatavošana var būt dārga;
- atšķirīgs izrādē iesaistīto autoru un izpildītāju viedoklis par darba Reproducēšanu un Publiskošanu (līgumos tiek pieļauta Reproducēšana LNOB vajadzībām; piekāpīgāka attieksme ir pret ierakstu izmantošana pētniecības un izglītības nolūkos);
- praktiski visās izrādēs tiek izmantoti ārvalstu autoru darbi un/ vai piedalās ārvalstu izpildītāji, tādejādi apgrūtinot atļaujas iegūšanu, apmaksu.

Lai veiktu samaksu autortiesību un blakustiesību subjektiem izrāžu organizēšanas vajadzībām, LNOB sadarbojas ar AKKA/LAA, LaIPA un atsevišķi ar individuāliem autoriem un izpildītājiem, kurus nepārstāv neviena MTKPO. Bet izrādes ierakstu Reproducēšanas un Publiskošanas nosacījumi vienas izrādes ietvaros atkarībā no autoriem un izpildītājiem var būtiski atšķirties.

Ir bijuši daži gadījumi, kad LNOB ir saņēmusi lūgumu tās izrāžu ierakstu izmantošanai (LTV vai LR arhīvā glabātie ieraksti). Šādās reizēs LNOB ierakstītā vēstulē sagatavo informāciju, ka ieraksta iznomātājs drīkst ierakstu izmantot, ja ir saņemtas nepieciešamās atļaujas no autortiesību un blakustiesību subjektiem.

Saskaņā ar LNKC nolikumu, tā pārziņā ir arī mākslas, mūzikas un dejas profesionālās izglītības programmu īstenošanai nepieciešamo mācību un metodisko materiālu izstrādes un izdošanas organizēšana, kā arī mācību un metodisko materiālu nemateriālā kultūras mantojuma jomā izstrāde. Šī uzdevuma ietvaros LNKC organizē konkursus šo materiālu izstrādes nodrošināšanai, līgumā definējot, ka gatavo materiālu mantiskās tiesības pēc materiālu sagatavošanas tiks nodotas LNKC īpašumā.

⁷⁹ Salīdzinoši zemas kvalitātes ieraksti, kuri filmēti ar stacionāro kameru no viena leņķa.

Viens no lielākajiem LNKC rīkotajiem projektiem ir Dziesmu un deju svētki, kuru nodrošināšanā iesaistīti vairāki producenti, tomēr autortiesību un blakustiesību pārvaldība paliek LNKC rīcībā. Šo svētku kontekstā autortiesību un blakustiesību pārvaldība ir ļoti sarežģīta, jo, piemēram, svētku noslēguma koncertā tiek iesaistīts liels skaits dalībnieku un tiek atskaņots liels skaits skaņdarbu ar dažādiem autortiesību un blakustiesību nosacījumiem. Autortiesību un blakustiesību jautājumi jāaskaņo arī ar katru svētku dalībnieku (kolektīvu). Jāpiebilst, ka autortiesību un blakustiesību nosacījumu dēļ daļa Dziesmu un deju svētku satura fiksāciju var būt pieejama Reprodukcēšanai un Publiskošanai, bet daļa satura var nebūt pieejama, pat vienas svētku pasākuma fiksācijas ietvaros.

Saistībā ar kultūras izglītību un gatavošanos Dziesmu un deju svētkiem LNKC ir izveidoti katalogi dziesmu, deju un lugu materiālu izplatīšanai. Šiem katalogiem pieeja (ar paroli⁸⁰) tiek izsniegta ar kultūras izglītību saistītām un LNKC apstiprinātām fiziskām personām/kolektīvu vadītājiem (šobrīd ~17 000 lietotāju). Šajos katalogos pieejamie materiāli paredzēti tikai māksliniecisko kolektīvu repertuāra apguvei, bet autortiesību un blakustiesību jautājumi, iestudēto lugu, deju un dziesmu publiska izpildījuma gadījumā, jārisina pašiem kolektīviem atbilstoši normatīvajam regulējumam.

3.3.1.8 Vēsturiski digitāli radītie objekti

Vēsturiski radīto digitālo objektu autortiesību un blakustiesību pārvaldības prakse šī pētījuma ietvaros analizēta saistībā ar Projektā iesaistīto Institūciju rīcībā esošajiem materiāliem.

Vēsturiski digitāli radītais saturs no autortiesību un blakustiesību pārvaldības viedokļa būtu administrējams līdzīgi kā tā analogs (piemēram, blogu ieraksti būtu jāuztver kā papīra dokumenti; skat. 3.3.1.1. līdz 3.3.1.4. nodaļas). Tomēr šajā nodaļā aprakstīti specifiski izaicinājumi saistībā ar digitāli radītiem objektiem.

Ziņas par autortiesību un blakustiesību subjektiem

Pārsvārā RICX pārziņā nodotajiem vēsturiski digitāli radītajiem objektiem ir viens autors, vairāki autori ir darbiem, kuros tiek izmantoti skaņu ieraksti, un vēstkopām, kā piemēram:

- 90to gadu DJ mūzikas ieraksti – miksēti dažādu autoru darbi, bet nav pievienots izmantoto skaņdarbu un to autoru saraksts;
- vēstkopas⁸¹ – liels skaits nenosakāmu autoru, kuri kā vārdu norādījuši pseidonīmus un saīsinājumus. Autori norādījuši arī e-pasta adreses, tomēr nav pētīts, vai tās vēl ir aktuālas.

⁸⁰ AKKA/LAA ieteikts risinājums.

⁸¹ Vēstkopas ir informācijas apmaiņas rīki (piemēram, [Xchange] ir 1997.gadā izveidota vēstkopa, galvenokārt radīta, lai izplatītu paziņojumus par tiešraidēm no mediju mākslas pasākumiem, kā arī ziņas par jaunākajiem skaņu mākslas projektiem un citiem skaņu mākslas notikumiem un pārraidēm radio un internetā, bet [NICE] ir tikla interfeiss kultūras apmaiņai, kas izveidots 1999. gadā, šajā vēstkopā norisinās komunikācija un informācijas apmaiņa par jauno mediju kultūras pasākumiem, aktivitātēm un projektiem Baltijas un Ziemeļvalstīs). Pieejams: <http://rixc.org/lv/center/> [24.01.2017.]

Izaicinājumi vēsturiski digitāli radītu objektu Reproducēšanā un Publiskošanā

Analogie materiāli, ja netiek digitalizēti, laika gaitā nolietojas un var tikt neatgriezeniski sabojāti. Līdzīga situācija ir arī ar vēsturiski digitāli radītajiem materiāliem. Ja tie netiks Reproducēti kādā no mūsdienās pieejamajiem digitālajiem formātiem, to apskatīšana un izmantošana novecojušu tehnoloģiju dēļ var būt apgrūtināta. Arī šobrīd RIXC mājas lapā atrodamas saites uz deviņdesmito gadu beigās radītiem darbiem, kuri šobrīd tehnoloģiju novecošanas dēļ nav apskatāmi.

Saskaņā ar RIXC sniegto informāciju RIXC krājumā atrodamo vēsturiski digitāli radīto objektu autori rēķinās ar to, ka viņu radītie darbi ir pieejami internetā, kur ar attiecīgām zināšanām jebkuram ir iespēja šos darbus Reproducēt. Tāpēc visi līgumi par autoru darbu izmantošanu tiek noslēgti mutiski vai pēc noklusējuma, t.i. netiek sagatavoti rakstiski līgumi.

Radio raidījumi, vēstkopas un citi publiski nepieejamie materiāli atrodas RIXC rīcībā. Lai šos materiālus Reproducētu un Publiskotu, atļauja būs jālūdz katram autoram atsevišķi.

Atbilstoši Obligāto eksemplāru likuma 4. (3) pantu, LNB veic tīmekļa vietņu vākšanu un arhivēšanu jeb rasmošanu, kā arī individuāli komplektē tiešsaistes publikācijas (piemēram, e-grāmatas, e-avīzes u.c.), kuras tiek atspoguļotas LNB Digitālajā bibliotēkā un Valsts nozīmes bibliotēku elektroniskajā kopkatalogā.

Plānots, ka LNB veiks visu *.lv un *.gov.lv domēnu rasmošanu reizi gadā⁸², tomēr līdz šim ierobežoto resursu dēļ LNB ir veikusi selektīvo rasmošanu, pamatā koncentrējoties uz šādām tēmām:

- kultūra (māksla, literatūra utt.) Latvijā;
- izglītība Latvijā;
- zinātne Latvijā;
- inovācijas Latvijā;
- profesionālās organizācijas Latvijā;
- Latvijas sabiedrība;
- Latvijas valdība un pašvaldības u.c.

Tā kā nav noteikts, cik "dziļi" (cik satura līmeņos) mājas lapas saturs būtu jā saglabā, šobrīd LNB veic visas mājas lapas satura rasmošanu. Tāpat kā citu materiālu gadījumā, saskaņā ar Autortiesību likuma 23. (2) pantu nav atļauts rasmot ārzemēs radītas mājas lapas (piemēram, Latviešu diasporas mājas lapas), tomēr tās tiek rasnotas saskaņā ar starp LNB un Latviešu diasporu noslēgtajiem līgumiem. Toties

⁸² Atsevišķas tīmekļa vietnes plānots rasmot biežāk.

izaicinājums ir Latvijā radītu mājas lapu rasmošana, ja tajās ir izmantotas ārzemēs radītas fotogrāfijas vai citi attēli.

Rasmošanas rezultātā iegūto tīmekļa vietņu kopiju izplatīšana nav regulēta, tāpēc rasmotie materiālie šobrīd nav pieejami, tomēr nākotnē plānots, ka materiāli tiks atrādīti bibliotēkās uz ierobežota datoru skaita.

3.3.2 Institūciju prakse darbu nodošanas/ izmantošanas līgumu slēgšanā⁸³

Saskaņā ar Autortiesību likuma 40. (1) pantu, lai iegūtu darba izmantošanas tiesības, darba izmantotājiem attiecībā uz katru darba izmantošanas veidu un katru darba izmantošanas reizi jāsaņem autortiesību subjekta atļauja. Ja nav saņemta atļauja, tad ir aizliegts izmantot darbus, izņemot likumā noteiktos gadījumus. Autortiesību subjekta atļauja darba izmantotājam tiek izsniegta gan licences līguma, gan licences veidā. Laiks, uz kādu noslēgts licences līgums vai izsniegta licence, tiek noteikts, pusēm vienojoties. Licences līgumā vai licencē norādāma teritorija, kurā līgums vai licence ir spēkā. Ja licences līgumā vai licencē nav norādīta teritorija, kurā tie ir spēkā, tie attiecas uz valsti, kurā noslēgts licences līgums vai izsniegta licence.

Saskaņā ar Autortiesību likuma 41. (1) pantu, licences līgums ir līgums, ar kuru viena puse — autortiesību subjekts — dod atļauju otrai pusei — darba izmantotājam — izmantot darbu un nosaka darba izmantošanas veidu, vienojoties par izmantošanas noteikumiem, atlīdzības lielumu, tās izmaksāšanas kārtību un termiņu. Licences līgumu var slēgt gan mutvārdos, gan rakstveidā. Rakstveidā slēdzams:

- izdevniecības līgums;
- līgums par darba Publiskošanu;
- līgums par audiovizuāla darba radīšanu;
- līgums, kas nosaka tādas tiesības, kādas ietvertas vispārējā vai izņēmuma licencē.

Licences līgumā var paredzēt, ka licencē tiek piešķirtas tiesības darbu izmantot vienā vai vairākos norādītajos veidos, kā arī tiesības nodot licenci trešajām personām (sublicence). Attiecīgās tiesības var nodot pilnībā vai daļēji. Ja līgumā tādu norādījumu nav, darba izmantotāja tiesības tiek ierobežotas ar tām darbībām, kas izriet no līguma un ir nepieciešamas līguma mērķa sasniegšanai.

Savukārt saskaņā ar Autortiesību likuma 42. (1) pantu licence ir atļauja izmantot attiecīgo darbu tādā veidā un ar tādiem noteikumiem, kādi norādīti licencē. Jebkura licence izsniedzama rakstveidā. Ir vienkārša licence, izņēmuma licence un vispārēja licence (skat. Tabula Nr. 6. tabulu).

⁸³ Šajā nodaļā veiktās Institūciju krājumā esošo darbu nodošanas un izmantošanas prakses analīzes veikšanai izmantas Institūciju sagatvotās un izmantotās līgumu formas.

Vienkāršā licence	Izņēmuma licence	Vispārējā licence
Dod licences saņēmējam tiesības veikt tajā norādītās darbības vienlaikus ar autoru vai citām personām, kuras ir saņēmušas vai saņems attiecīgo licenci.	Dod tiesības veikt tajā norādītās darbības vienīgi licences saņēmējam.	Izsniedz MTKPO, un šī licence dod tiesības izmantot visu to autoru darbus, kurus pārstāv šī organizācija.

Saskaņā ar Autortiesību likuma 46. pantu autortiesību subjektam ir tiesības darbu iznomāt, nodot darba izmantošanas tiesības nomniekam un saņemt atlīdzību par nomu. Autors saglabā tiesības saņemt taisnīgu atlīdzību par iznomāšanu arī tad, ja viņš ir nodevis savas iznomātāja tiesības attiecībā uz fonogrammu, audiovizuāla darba oriģinālu vai to kopijām producentam. Ja autors ir nodevis savas iznomātāja tiesības attiecībā uz fonogrammu, audiovizuāla darba oriģinālu vai to kopijām trešajām personām, viņš saglabā tiesības saņemt atlīdzību par nomu. Vienošanās par autora atteikšanos no tiesībām uz atlīdzību uz turpmāko laiku nav spēkā.

Institūciju pieredze autortiesību mantisko tiesību nodošanā atšķiras atkarībā no autortiesību subjektu vēlmēm, autortiesību objektu īpatnībām, izmantošanas mērķa u.c. nosacījumiem. Reproducēšanas un Publiskošanas tiesības tiek nodotas ar:

- līgumu (deponēšanas līgumu, pirkuma līgumu, dāvinājuma līgumu, darba līgumu, tipveida līgumu, autorlīgumu, pakalpojuma līgumu, sadarbības līgumu);
- licences līgumu (standarta, nestandarta, atlīdzības, bezatlīdzības);
- licenci (vienkāršo, izņēmuma, vispārējo);
- vēstuli;
- iesniegumu;
- apliecinājumu;
- pieprasījumu pasūtījumam;
- mutisku norunu.

Materiālu nodošana krājumā

Institūciju materiālu krājums tiek papildināts, pērkot darbus ar kultūrvēsturisku vērtību vai saņemot šādus darbus kā dāvinājumu, bet, lai šādu darbu glabāšanas tiesības kļūtu oficiālas, un darbu īpašnieki neceltu pretenzijas, tiek slēgti dažāda veida līgumi atkarībā no Institūcijas līgumu slēgšanas prakses.

LNA rīcībā materiāli kopš pagājušā gadsimta deviņdesmitajiem gadiem tiek nodoti, slēdzot līgumu par dokumentu nodošanu pastāvīgā valsts glabāšanā. Lielākoties materiālus nodod paši autori. Fiziska vai juridiska persona, kura nodod materiālus LNA glabāšanā (fondradis), ar līgumu nodod LNA tiesības:

- izgatavot materiālu kopijas pēc LNA pētnieku pasūtījuma;
- atļaut LNA izmantot materiālus popularizēšanas nolūkos;
- ievietot materiālus LNA sociālajās vietnēs un LNA interneta vietnē www.redzidzirdilatviju.lv, publicējot tos samazinātā izmērā ar LNA logo un bez lejuplādes iespējām.

Muzeji (LNMM un RMM) muzeja priekšmetus pieņem krājumā, pamatojoties uz dāvinājuma vai pirkuma līguma pamata. Ar šo līgumu muzeji iegūst tiesības eksponēt dāvinātos/ pirktos priekšmetus muzeja pasākumos un muzeja reklāmas materiālos, kā arī iegūst tiesības muzeja priekšmetu informācijas ievietošanai muzeja datu bāzēs un tos izsniegt izmantošanai pētnieciskiem un izglītības nolūkiem.

Kopš 2017. gada RMM dāvinājuma/ pirkuma līguma ietvaros iegūst neatsaucamas, teritoriāli un laikā neierobežotas, trešajām personām nododamas uz dāvinājuma priekšmetu attiecināmas neekskluzīvās izmantošanas tiesības jeb vienkāršo licenci attiecībā uz visiem to izmantošanas veidiem. Līdz tam RMM slēdza dāvinājuma vai pirkuma līgumus, ietverot autora mantisko tiesību nodošanu muzejam uz vienu vai vairākiem Autortiesību likumā norādītajiem darba no izmantošanas veidiem.

Šajos līgumos pārsvarā netiek atrunātas darbu Publiskošanas un Reproducēšanas tiesības to plašākā nozīmē, t.i. lai izmantotu konkrēto darbu ārpus Institūcijām ar līgumu noteiktajām tiesībām, jāsazinās ar autoriem vai tos pārstāvošajām MTKPO par katru gadījumu atsevišķi.

LNB krājums tiek papildināts saskaņā ar Obligāto eksemplāru likumā noteikto, kā arī fiziskas un juridiskas personas iesniedz citus to īpašumā esošus materiālus, bet, ja LNB radusies vajadzība pēc oriģināldarbiem (autordarbs tiek radīts LNB vajadzībām), tiek slēgts autoratlīdzības līgums. Pārsvarā šādos līgumos tiek noteikts, ka darbu iespējams neierobežoti Publiskot internetā bez iespējas lejuplādēt. Papildus tiek atrunāta darba pārveidošanas iespēja (palielināšana, samazināšana, pārstāstīšana, saīsināšana, kopsavilkuma izveidošana u.c.) LNB vajadzībām un neierobežota blakustiesību nodošana LNB, ja tādas radušās.

Tipveida autorlīgumi tiek sagatavoti arī pēc LTV pasūtījuma (LTV vajadzībām), šādos līgumos iekļauj visplašākās darbu izmantošanas tiesības (t.sk. neierobežotas Reproducēšanas un Publiskošanas tiesības), kā arī tiek noteikts, ka, ja autors ir MTKPO biedrs, viņš garantē, ka par līgumā minētā darba izveidi un izmantošanu neprasis atlīdzību no organizācijas un informēs attiecīgo organizāciju par izņēmumu no tai nodotajām tiesībām.

Arī LNKC nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas ietvaros pasūta pasākumu fiksāciju veikšanu. LTV pasākumu ierakstu nodrošināšanas līgumā tiek noteikta neierobežota mantisko tiesību nodošana

LNKC izmantošanai visas pasaules teritorijā nekomerciālos nolūkos. LNKC nepatur tiesības nodot raidījumus vai to fragmentus citām nacionāla mēroga raidorganizācijām pārraidīšanai Latvijas teritorijā vai izvietojšanai citās mediju platformās. LR līguma ietvaros LNKC iegūst ierakstīto pasākumu fonogrammu producenta tiesības izmantošanai nekomerciāliem mērķiem, kā arī tiesības bez skaita un termiņa ierobežojuma Publiskot fonogrammu radio ēterā un internetā, kā arī uzglabāt fonogrammu LR arhīvā ar publisku pieejamību. Savukārt līgumos ar fotogrāfiem LNKC pārņem visas autortiesību subjekta mantiskās tiesības uz foto attēliem.

Saskaņā ar starp NKC un filmu producentu noslēgtu līgumu NKC ir nodotas 14 filmu blakustiesības. Līgumu ietvaros producenti nodod valstij tai piederošās izņēmuma tiesības, t.sk. tiesības Reproducēt un Publiskot, attiecībā uz minētajām 14 filmām, proti, filmu oriģinālu vai to kopiju.

Materiālu Reproducēšana un Publiskošana

Lielākā daļa materiālu nodošanas, glabāšanas un izmantošanas līgumi nosaka ierobežotas Reproducēšanas un Publiskošanas tiesības, lai samazinātu darbu nelikumīgu izmantošanu komerciālam nolūkam. Atvērtāki autortiesību objektu īpašnieki ir Reproducēšanas un Publiskošanas tiesību nodošanā, ja darbs tiek izmantots izglītības un pētniecības nolūkos. Tomēr bieži rodas nepieciešamība Reproducēt un Publiskot darbus citiem mērķiem.

LNB darbu izmantošanas līgumus slēdz ar privātpersonām un dažādām juridiskajām personām, piemēram, Latvijas izdevniecībām, latviešu trimdas izdevniecībām, dažādām biedrībām un organizācijām. Līgumi ar latviešu trimdas izdevniecībām tiek slēgti, jo saskaņā ar Autortiesību likuma 23. pantu ārzemēs izdotus materiālus Reproducēt ir aizliegts. Šādos līgumos pārsvarā tiek atrunātas tiesības LNB publicēt darbus tiešsaitē visā pasaulē, kā arī iespēja darbus lejuplādēt (lejuplādes iespēja, lielākoties, pieejama vecākiem izdevumiem). Biedrības un organizācijas, kurām pieder darbu autortiesības un blakustiesības, pārsvarā dod atļauju darbu izmantot konkrētam mērķim/projektam, norādot Reproducēšanas un Publiskošanas iespējas (t.sk. tiesības atrādīt internetā, bez lejuplādes iespējas). Savukārt privātpersonas var sniegt apliecinājumu par iesniegto darbu izmantošanu konkrētiem mērķiem vai licenci/iesniegumu, norādot Reproducēšanas un Publiskošanas nosacījumus pēc saviem ieskatiem. Nosacījumi darba izmantošanai visos šajos līgumos var būt noteikti ļoti dažādi, piemēram:

- neierobežota pieeja tīmeklī visā pasaulē ar iespēju lejuplādēt;
- pieeja tīmeklī visā pasaulē bez iespējas lejuplādēt;
- pieeja Latvijas bibliotēku tīklā ar iespēju lejuplādēt;
- pieeja Latvijas bibliotēku tīklā bez iespējas lejuplādēt;
- pieeja LNB telpās bez iespējas lejuplādēt;
- pieeja LNB telpās uz ne vairāk kā 8 datoriem bez iespējas lejuplādēt.

Papildu tam, ne visi autori vēlās sagatavot apliecinājumu, iesniegumu vai līgumu. Šādos gadījumos tiek lūgts autoram LNB nododamo darbu izmantošanas tiesību aprakstīt e-pasta vēstulē. LNB darbiniekiem drošības nolūkos tiek lūgts dzēst e-pastus, kas ir vecāki par vienu gadu, līdz ar to daļa e-pastos doto atļauju darba izmantošanai var būt dzēsti, jo tie netiek mērķtiecīgi uzkrāti.

Muzeju un LNA krājumā esošos darbus šo Institūciju klienti var Reproducēt, sagatavojot pieprasījumu vēstules formā (LNMM), iesniegumu par muzeja priekšmetu Reproducēšanu (RMM) vai noslēdzot pakalpojumu līgumu (LNA) un veicot samaksu atbilstoši Institūcijas pakalpojumu cenrādī. Darbi tiek izsniegti tikai izmantošanai vēstulē/iesniegumā/līgumā norādītajam lietošanas mērķim, bet, ja uz materiālu attiecas autortiesības vai blakustiesības, klientam par pienākumu tiek noteikts saņemt attiecīgu autora vai MTKPO atļauju.

Izmantošanai nekomerciāliem nolūkiem ir iespējams saņemt LNMM krājumā esošos muzeja priekšmetus, noslēdzot deponēšanas līgumu. Deponēšanas līgumā noteiktās tiesības dod sadarbības partnerim tiesības izmantot mākslas darbus attiecīgās izstādes nekomerciālai publicitātes nodrošināšanai, drukāšanai izglītojošajos materiālos un izstādes katalogā. Arī šī līguma ietvaros sadarbības partnerim ir pienākums segt visas ar autortiesībām saistītās izmaksas. Sadarbības partnerim pēc rakstiskas vienošanās ar LNMM ir iespēja izmantot mākslas darbu komerciālai publicitātei, maksājot Reproducēšanas maksu saskaņā ar LNMM cenrādi.

Arī Dziesmu un deju svētku kontekstā LNKC nodrošina katra dalībnieka un skaņdarba autora autortiesību un blakustiesību ievērošanu, t.sk. svētku dalībnieku izpildījuma blakustiesību ievērošanu. Tāpēc katrs kolektīva vadītājs paraksta iesniegumu par izpildījuma izmantošanu un par to informē kolektīva dalībniekus. Iesniegumā tiek atrunāts, ka dalībnieks nodod visas savas izpildītāja mantiskās tiesības LNKC, t.sk. tiesības izpildījuma fiksējumam Reproducēt un Publiskot, ekskluzīvās tiesības un tiesības saņemt atlīdzību par izpildījuma fiksācijas izmantošanu. Savukārt LNKC apņemas ievērot Dziesmu un deju svētku dalībnieka kā izpildītāja personiskās tiesības – tikt identificētam kā izpildītājam un apņemas neveikt nekādas izmaiņas Dziesmu un deju svētku dalībnieka izpildījumā.

LTV, slēdzot līgumus ar neatkarīgajiem producentiem par ierakstu izmantošanas tiesībām, cenšas noteikt neierobežotas raidīšanas tiesības un neierobežotu licences darbības termiņu. LTV nosaka ekskluzīvas neierobežotas tiesības izmantot filmu un tās fragmentus raidīšanai, kā arī padarīt to pieejamu sabiedrībai visa veida skaņu un audiovizuālajā sektorā vārda visplašākajā nozīmē (kas pašlaik ir zināms un kas vēl tiks radīts nākotnē), tai skaitā internetā, visos laikos un visas pasaules teritorijā, kā arī izmantot filmu un tās fragmentus jebkādā veidā visos laikos visas pasaules teritorijā. Neatkarīgajam producentam šāda līguma ietvaros nav tiesības filmu demonstrēt pirms LTV pirmizrādes. Bet neatkarīgajam producentam ir tiesības izmantot filmu demonstrēšanai festivālos un kinoteātros, gan komerciālos, gan nekomerciālos nolūkos, kā arī padarīt filmu pieejamu sabiedrībai, izvietojot to producenta mājaslapā

nekomerčiālos nolūkos, pēc filmas televīzijas pirmizrādes. Par jebkādu citu filmas izmantošanas veidu producentam ir atsevišķi rakstiski jāvienojas ar LTV.

Arī audio un video ierakstu Reproducēšanas un Publiskošanas nolūkos tiek slēgti līgumi, kur ierakstu Reproducēšanas un Publiskošanas tiesības ir izmantojamas tikai projekta ietvaros. Piemēram, Eiropas reģionālās attīstības fonda finansētā projekta par Latvijas audiovizuālo materiālu pieejamības nodrošināšanu e-vidē (portālā diva.lv un filmas.lv) ietvaros KISC ir noslēdzis divus līgumus ar LR un LTV par LR fonotēkā un LTV arhīvā esošo kultūrvēsturisko audio un audiovizuālo materiālu digitalizāciju.

NKC nekomerčiālas latviešu filmu izplatīšanas nodrošināšanas nolūkos slēdz līgumus ar filmu producentiem:

- licences līgums par tiesībām veikt filmas Publiskošanu internetā – producenti piešķir NKCC neekskluzīvu licenci veikt filmas ievietošanu internetā, Publiskojojot filmu tiešsaistē, vietnē filmas.lv ar mērķi bez maksas padarīt to pieejamas trešajām personām (skatītājiem neierobežotā teritorijā);
- licences līgums par Latvijas filmu nekomerčiālu izplatīšanu - Producenti dod atļauju NKCC veikt filmas nekomerčiālo izplatīšanu šādos veidos un tikai producentam piederošo tiesību apjomā:
 - NKCC ir tiesības veikt filmas Reproducēšanu, izgatavojot filmas rezerves kopiju vai atbilstoši šim mērķim citādi Reproducēt, lai nodrošinātu NKCC veidotās filmu Kolekcijas saglabāšanu;
 - NKCC, īstenojot filmas nekomerčiālās izplatīšanas tiesības, ievēro filmas autoru un producenta tiesības un likumīgās intereses.

Programmas "Latvijas filmas Latvijas simtgadei" kontekstā NKCC ar filmu producentiem noslēdzis filmu finansēšanas līgumus, kuros noteikti šo filmu demonstrēšanas nosacījumi (laiks, vieta, skaits utt.), lai nodrošinātu šo filmu vispārēju pieejamību Latvijas simtgades ietvaros.

MTKPO izsniegtās licences

Ja Institūcijai radies iemesls Reproducēt un/vai Publiskot tās rīcībā esošus materiālus, kuru autori ir MTKPO biedri, līgumi tiek slēgti ar šīm organizācijām. Šie līgumi pēc būtības tiek noslēgti ar ļoti dažādiem noteikumiem, atkarībā no darbu izmantošanas mērķa un izmantošanas laika, nosakot izmantošanas samaksu atbilstoši MTKPO cenrādim.

LR apmaksā par katru darba translēšanas reizi tiek veikta, pamatojoties uz LR sagatavotām atskaitēm, kurās iekļauti dati par visiem LR ēterā atskaņotajiem audio ierakstiem, t.sk. darbiem, kuriem nav zināms autors (samaksas veikšana nezināmu autoru gadījumā tiek nodota AKKA/LAA pārziņā). Savukārt, ja nepieciešams apmaksāt Publisko izpildījumu LR pasākuma ietvaros, licence no LaIPA tiek saņemta pirms izpildījuma veikšanas. Arī LTV autoratlīdzību par ēterā pārraidītajiem muzikālajiem darbiem (šo darbu autortiem, ierakstu fonogrammu producentiem un izpildītājiem) apmaksā AKKA/LAA un LaIPA, pamatojoties uz LTV sagatavotajām un šīm organizācijām nosūtītajām atskaitēm.

Lai saskaņotu autordarbu izmantošanu LNOB izrāžu nodrošināšanai, LNOB slēdz sezonas līgumu ar AKKA/LAA, kurā tiek iekļautas ziņas par sezonas laikā paredzētajām izrādēm un to autoriem.

Savukārt KISC un AKKA/LAA ticis noslēgts nestandarta licences līgums, par tiesībām Reproducēt un Publiskot autoru vizuālos darbus Nacionālajā muzeju krājuma kopkatalogā (turpmāk – NMKK). Nestandarta licences līgums atļauj Reproducēt un Publiskot darbus NMKK sistēmā, padarot tos pieejamus sabiedrībai individuāli izraudzītā vietā un laikā.

NKC saņem licences līgumu no AKKA/LAA par tiesībām Publiskot autoru audiovizuālus darbus pieprasījumuvideo (*Video on Demand*) pakalpojuma ietvaros. Licence sniedz atļauju vienā eksemplārā Reproducēt audiovizuālus darbus uz NKC servera, ņemot vērā, ka vienīgais šādas Reproducēšanas mērķis ir Publiskot audiovizuālus darbus, padarot tos pieejamus sabiedrībai individuāli izraudzītā vietā un laikā, līgumā noteiktajā apmērā un kārtībā. NKC ir tiesīgs saņemtās tiesības nodot KISC, kurš NKC sniedz tehniskos pakalpojumus audiovizuālo darbu izmantošanas nodrošināšanai.

LTV un LaIPA slēdz līgumus par fonogrammās fiksēto izpildījumu padarīšanu pieejamu sabiedrībai, kuri ietver tiesību piešķiršanu un atlīdzības iekasēšanu attiecībā uz fonogrammās fiksēto izpildījumu padarīšanu pieejamu sabiedrībai individuāli izraudzītā vietā un laikā (internets) – pieprasot maksāt atlīdzību atkarībā no apmeklējumu skaita vai arī no mūzikas izmantojuma apjoma raidorganizācijas programmā.

Bieži Institūcijas slēdz līgumus ar MTKPO par darbu izmantošanu atsevišķu projektu ietvaros, piemēram:

- LNA saņem AKKA/LAA licences par konkrētu darbu izmantošanu noteiktam mērķim gan Reproducēšanas, gan Publiskošanas nolūkos vai par to ievietošanu LNA IS arhīvi.gov.lv. Līguma nosacījumi ir atkarīgi no lietošanas mērķa un autora AKKA/LAA nodoto tiesību apjoma;
- LNB tiek izsniegta AKKA/LAA licence par konkrētu darba izmantošanas veidu, uz noteiktu laiku, bez lejuplādes iespējas un bez tiesībām darbu izmantot citos projektos vai Kolekciju veidošanai;
- NKC slēdz ar AKKA/LAA licences līgumu par tiesībām izmantot autoru muzikālus darbus publiskā izpildījumā, demonstrējot filmas un translējot koncertus. Licences līgums attiecas uz AKKA/LAA pārstāvēto Latvijas un ārvalstu autoru darbu izmantošanu, tos publiski izpildot Latvijas teritorijā, demonstrējot filmas un īstenojot simultānu koncertu translāciju objektā.

MTKPO līgumi/licences nedod Institūcijām tiesības tieši vai netieši pilnībā, vai daļēji nodot ar Līgumu iegūtās tiesības tālāk trešajām personām, ja vien līgumā nav specifiski norādīts. Līgumos minētie darbi izmantojami tikai un vienīgi līgumos norādītajiem mērķiem.

Mutiski līgumi

Kā minēts iepriekš, vēsturiski digitāli radītu darbu autori apzinās, ka viņu darbi tikuši Publiskoti internetā un, ja nepieciešams, šo darbu var nokopēt. Tāpēc autori atļauju par darba izmantošanu izstādēs vai citiem mērķiem sniedz mutiski. Kamēr šie darbi glabājas RIXC un darbu izmantošanas atļauja tiek saskaņota par katru izmantošanas reizi, autori pretenzijas neceļ, tomēr, lai šos darbus padarītu pieejamus sabiedrībai, jāsaazinās ar katru autoru atsevišķi, lai pārliecinātos par darba izmantošanas iespējām.

3.3.3 Institūciju IS uzkrāto datu struktūra par autoriem, autortiesībām un blakustiesībām

Autortiesību esošās situācijas izpētes darba uzdevuma ietvaros tika pētīta ar autortiesībām un blakustiesībām saistīto datu struktūra un Digitālo objektu skaits IS, kurās tiek uzturēti dati par kultūrvēsturiskajiem Digitālajiem objektiem⁸⁴:

- LNB Digitālā bibliotēka (dom.lnb.lv);
- KISC diva.lv;
- KISC filmas.lv;
- NMKK;
- LTV videoarhīvs;
- LTV un LR lsm.lv;
- LNA Kinofotofonodokumentu arhīva informācijas sistēma (KAIS);
- LNA lvva-raduraksti.lv⁸⁵;
- RMM Muzeja priekšmetu uzskaites sistēma (MUPUS);
- LNKC lnc.gov.lv (deju un lugu katalogs, koku sadaļa);
- VKPAI Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu reģistrs (VAKPR);
- RIXC datu bāzes.

Kopumā minētās IS uztur ziņas par apmēram 771 tūkstošiem objektu vienību (skat. 1. pielikumu), no kurām apmēram 60 % ir NMKK ievadītie muzeju priekšmeti⁸⁶. Bet 24 % ziņas par objektu vienībām tiek uzglabātas Digitālajā bibliotēkā. Plānots, ka Digitālajā bibliotēkā tiks uzturēti dati, kuri šobrīd glabājas vairākās LNB IS (gramatas.lnb.lv, periodika.lnb.lv, kartes.lnb.lv, zudusilatvija.lv u.c.), tāpēc pašreiz norisinās šo datu migrācija, kā rezultātā Digitālo objektu skaits Digitālajā bibliotēkā palielināsies⁸⁷.

⁸⁴ LNOB neuztur IS, kurā glabātos dati par kultūrvēsturiskajiem materiāliem un ar tiem saistītajām autortiesībām.

⁸⁵ LNA IS lvva-raduraksti.lv visi pieejamie Digitālie objekti ir publiski dokumenti uz kuriem autortiesības nav attiecināmas, tāpēc netika veikta šajā sistēmā ar autortiesībām saistīto datu lauku izpēte.

⁸⁶ NMKK datus ievada tie akreditētie muzeji vai privātpersonas, kuru valdījumā vai īpašumā ir Nacionālā muzeju krājuma priekšmeti.

⁸⁷ Datu migrāciju no citām LNB IS (gramatas.lnb.lv, periodika.lnb.lv, kartes.lnb.lv, zudusilatvija.lv u.c.) uz Digitālo bibliotēku plānots pabeigt pēc autortiesību esošās situācijas izpētes darba uzdevuma izpildes termiņa beigām.

Minētajās IS tiek uzturēti dati par Digitālo objektu autortiesībām un blakustiesībām, tomēr datu uzturēšanas pieeja ir atšķirīga (skat. 1. pielikumu), pie tam dažkārt tiek uzturētas nepilnīgas ziņas par autortiesību un blakustiesību subjektiem (piemēram, vairāku autoru darbiem, lielāka izpildītāju skaita gadījumā).

Dažās IS ziņas par autortiesībām, blakustiesībām un pašiem autoriem netiek uzturētas. RMM atzīst, ka MUPUS šādas ziņas netiek iekļautas laika un cilvēku resursu trūkuma dēļ (darbinieki nav pietiekami apmācīti autortiesību jautājumu risināšanā, kā arī muzeja krājumā ir daudzveidīgi priekšmeti un autoru un autortiesību subjektu meklēšana aizņem ievērojamu laiku). Neskaidrie autortiesību jautājumi ir arī galvenais iemesls, kāpēc MUPUS nav pieejama ārpus muzeja telpām. VAKPR dati par autortiesībām praktiski nav norādīti (nelielam skaitam arhitektūras pieminekļu ir norādīts būvprojekta autors – arhitekts). Sistēma ir novecojusi un tā nenodrošina iespēju ievadīt visus nepieciešamos datus. Ir uzsākts darbs pie jaunas IS izveides, tomēr resursu trūkuma dēļ sistēmas izstrāde ir aizkavējusies.

Ziņas par darbu izmantošanas tiesībām LNKC katalogos un RIXC datu bāzēs netiek norādītas, bet ir pieejams datu lauks, kur tiek ievadīti autoru vārdi.

Savukārt LTV videoarhīvā, kaut arī nepastāv atsevišķa ar autortiesībām saistīto datu uzskaitē (t.i. nav definēti atsevišķi datu lauki), visi pieejamie dati par autortiesībām tiek ievadīti brīvā tekstā komentāru laukā.

LTV un LR materiāli tiek Publiskoti arī šo institūciju vienotajā ziņu portālā lsm.lv. lsm.lv ievietotie raidījumi pieejami skatītājiem un klausītājiem atkarībā no:

- Laika un ģeogrāfiskajiem raidīšanas ierobežojumiem;
- Lejuplādes ierobežojumiem (lejuplādēt iespējams tikai LTV raidījumus, uz kuriem neattiecas autortiesības, savukārt LR raidījumiem netiek nodrošināta lejuplādes iespēja).

Ģeogrāfiskie ierobežojumi bieži tiek noteikti ārvalstu raidījumiem un sporta raidījumiem, savukārt pašu LTV un LR veidotie raidījumi, lielākoties, ir brīvi pieejami jebkurā laikā un vietā.

Ziņas par darbu autoriem LNA KAIS tiek ievadītas pēc vajadzības norādot visus zināmos autorus un saistītās personas, piemēram, filmām/raidījumiem - režisors, operators, mūzikas autors, scenārija autors, producents, studija, mākslinieks, fotogrāfs, izpildītāji u.c., bet fotogrāfijām – fotogrāfs. Bet saistībā ar darba izmantošanas tiesībām ir dota iespēja atzīmēt, vai uz darbu attiecas autortiesības (I/Nav) vai norādīt, ka autortiesību īpašnieks nav zināms. Bet, ja tiek norādīts, ka uz darbu autortiesības ir attiecināmas, tad paredzēta iespēja norādīt autortiesību subjektu (privātpersonu vai organizāciju). Tomēr liela daļa šo datu lauku LNA KAIS nav aizpildīti.

NMKK ticis ieviests divās kārtās, kur pirmajā kārtā saistībā ar autortiesībām ieviests datu lauks "Autortiesību apraksts" un "Autortiesību turētājs", kurus aizpilda brīvā formā. Datu lauks ar iespēju

atzīmēt, vai autortiesības ir attiecināmas vai nav attiecināmas (Jā/Nē) ieviests NMKK ieviešanas otrajā kārtā, un tam paredzēts izvērsums, norādot autortiesību piederību (AKKA/LAA, muzejs, cita vērtība) vai autortiesību neesamības iemeslu (izvēles iespēja no definētu atbilžu saraksta).

NMKK atvēlēts datu lauks autortiesību subjekta norādīšanai, kurš netiek aizpildīts, ja autortiesību subjekts nav zināms. Tam var būt vairāki iemesli:

- pirmkārt, muzeju darbinieki, kuri veic datu ievadi NMKK, ziņas par autortiesību subjektiem pārbauda, izmantojot tikai AKKA/LAA publicēto sarakstu. Ja sarakstā nav atrodamas nepieciešamās ziņas, meklēšana netiek turpināta;
- otrkārt, materiāls iesniegts muzejam laikā, kad autortiesību jautājumi saziņā ar materiālu iesniedzēju nebija standarta procedūra, līdz ar to materiālu iesniedzējs šīs ziņas nav norādījis.

LNB Digitālajā bibliotēkā, diva.lv un filmas.lv ir definēti datu lauki materiālu autoru fiksēšanai, autortiesību esamības noteikšanai un piekļuves tiesību norādīšanai, tomēr informācijas ievadīšanas veids atšķiras.

LNB pastāv standarts, kā tiek aprakstītas ziņas par autoriem, bet Digitālajā bibliotēkā ziņām par Digitālo objektu autoriem atvēlēts viens datu lauks, tāpēc saskaņā ar LNB sniegto informāciju, ja darbam ir vairāki autori, ne vienmēr visi tiek norādīti Digitālajā bibliotēkā, it īpaši, ja darbam ir liels skaits autoru. Tajā pašā laikā diva.lv un filmas.lv tiek ievadīti visi zināmie autori.

Diva.lv un filmas.lv ir iespēja norādīt autortiesību spēkā esamības faktu, atzīmējot vai autortiesības ir attiecināmas (Ir/Nav). Bet LNB papildus šīm izvēlēm ir iespēja norādīt, ka autortiesību īpašnieks nav zināms.

Visvairāk iespējamo pieejamības variantu tiek definēti Digitālajā bibliotēkā, kur, papildu telpas ierobežojumam (pieejams tīmeklī, bibliotēku tīklā, LNB tīklā vai nav pieejams), ir paredzēts norādīt, vai ir iespējama Digitālo objektu lejuplāde (ja Digitālais objekts ir pieejams tīmeklī vai bibliotēku tīklā). Turklāt lejuplādēt iespējams lielāko daļu no Digitālajā bibliotēkā šobrīd pieejamajiem materiāliem (~62 %). Savukārt ~17 % gadījumu piekļuve Digitālajiem objektiem ir ļoti ierobežota (pieejami tikai LNB tīklā vai LNB tīklā uz atsevišķiem datoriem).

Diva.lv un filmas.lv Digitālie objekti, atkarībā no filmas izmantošanas tiesībām, pieejami visur vai tikai bibliotēkās, bet filmas.lv pastāv papildu ierobežojumi, t.i.:

- ir iespēja apskatīt pieejamos Digitālos objektus Latvijā (nav pieejami ārzemēs);
- atsevišķa projekta ietvaros, nokārtojot piekļuves tiesības, daļa filmu ir pieejamas Latvijas skolās.

Šobrīd neviena no filmas.lv esošajām filma nav apskatāma ārzemēs (visur).

Kopumā Institūcijas atzīst, ka, ja Institūcijas darbiniekam, kurš veic Digitālo objektu ievadīšanu IS, trūkst kompetences autortiesību objekta izmantošanas tiesību novērtēšanā, vai nav iespējas veikt pilnvērtīgu

objekta izmantošanas tiesību noteikšanu, dati jau sākotnēji var būt ievadīti nepareizi. Visbiežāk šaubu gadījumā tiek atzīmēts, ka uz darbu ir attiecināmas autortiesības. Tāpat Institūcijas, kuras uzkrāj datus par autortiesībām, atzīst, ka, ievadot informāciju par darbu IS, laika gaitā tā var kļūt nepatiesa, jo dati par autortiesībām IS netiek sistemātiski pārbaudīti vai tiek pārbaudīti manuāli (piemēram, netiek pārbaudīts, vai nav pagājuši 70 gadi pēc darba autora/u nāves). Iestādes pārbauda datus tikai tad, ja radusies nepieciešamība materiāla izmantošanai⁸⁸.

⁸⁸ Intervijas ar LNB, LNA, LNMM pārstāvjiem.

4 SECINĀJUMI

Pētījuma veikšanas laikā tika identificētas jomas, kurās normatīvais regulējums ir nepietiekams vai nav izstrādāts, kā arī tika identificētas jomas, kurās normatīvais regulējums ir pietiekams, bet tas netiek atbilstoši piemērots praksē.

- Direktīva 2001/29/EK atļauj Atmiņas institūcijām bez atļaujas prasīšanas autoriem:
 - dažos īpašos gadījumos Reproducēt darbus, ja tādējādi netiek gūts komerciāls labums;
 - to Kolekcijās esošus darbus padarīt pieejamus atsevišķiem sabiedrības locekļiem Atmiņas institūciju telpās.⁸⁹
- Atmiņas institūcijām atļauts bez komerciāla nolūka Reproducēt to krājumā esošus darbus, lai tos saglabātu, tomēr to drīkst darīt tikai, ja:
 - kopiju nav iespējams iegūt citā pieņemamā veidā;
 - Reproducēšana notiek atsevišķos un savstarpēji nesaistītos gadījumos.
- Reproducēt ciparu formātā atļauts tikai tādus darbus:
 - kuri publicēti Latvijā;
 - kuri nav pieejami komerciālā apritē.
- Latvijas normatīvie akti nosaka, ka Atmiņas institūcijām atļauts to krājumā esošus darbus bez komerciāla nolūka pēc pieprasījuma padarīt pieejamus (Publiskot) fiziskām personām:
 - izmantošanai zinātniska pētījuma vai pašizglītības nolūkā;
 - Atmiņas institūciju telpās uz īpaši ierīkoti datoriem;
 - izmantojot tikai īpaši aizsargātus iekšējos tīklus;
 - izmantojot valsts vienotajā bibliotēku IS iekļautās valsts, pašvaldību un citu atvasinātu publisku personu bibliotēkas, kurām slēgtā tīklā pieejama Latvijas digitālā bibliotēka.

Visos pārējos darba izmantošanas gadījumos ir jāprasa atļauja tiesību subjektam (autoram, izpildītājam, producentam) vai MTKPO.

Papildu normatīvā regulējuma problemātikai identificētas problēmjas Institūciju rīcībā esošo materiālu Reproducēšanas un Publiskošanas praksē:

1. *Materiālu autori un autortiesību subjekti*

- Institūciju praksē ziņas par autoriem un autortiesību statusu ne vienmēr tiek fiksētas brīdī, kad materiāli tiek nodoti Institūciju krājumā.

⁸⁹ Direktīva atļauj noteikt arī dažus citus mazāk svarīgus izņēmumus vai ierobežojumus, taču tas attiecas tikai uz analogu izmantošanu un nedrīkst ietekmēt preču un pakalpojumu brīvu apriti ES.

- Praksē Atmiņas institūcijas dažkārt uztur nepilnīgas ziņas par autortiesību un blakustiesību subjektiem (piemēram, vairāku autoru darbiem un darbiem, kuriem ir liels izpildītāju skaits).
- Institūciju IS netiek uzkrātas pilnīgas ziņas par autortiesību un blakustiesību statusu. Lielākajā daļā gadījumu tiek fiksēts autors (vairāku autoru gadījumā dažkārt netiek fiksēti visi autori) un (iespējams, nepārbaudīts) autortiesību spēkā esamības fakts.
- Institūciju IS dati par autoriem un autortiesību, blakustiesību statusu netiek uzkrāti pēc vienotiem principiem.
- Autortiesību spēkā esamības noteikšanai ziņas par autoru miršanas datiem tiek meklētas, izmantojot tiešsaistes meklēšanas rīkus, jo netiek nodrošināts sistemātisks šādu datu meklēšanas process un tam atbilstoši rīki.
- Darbi, kuriem beidzies autortiesību termiņš, netiek sistemātiski identificēti (tiek noteikti neregulāri un izmantojot manuālu meklēšanu). Arī Institūciju IS uzkrātā informācija par autortiesību un blakustiesību faktu netiek sistemātiski pārbaudīta un atjaunota.
- Ne visi zināmie autori ir viennozīmīgi identificējami (lietoto saīsinājumu, pseidonīmu dēļ, kā arī bieži sastopamu vārdu gadījumā).
- Darbiem, kuriem nav zināms autors, ziņas par autortiesību subjektiem tiek meklētas tikai gadījumos, kad rodas nepieciešamība (piemēram, Reproducēšanas un Publiskošanas gadījumos). Gadījumos, kad darbu Atmiņas institūcijai pieprasa kāda trešā puse, atbildība par autortiesību subjektu identificēšanu, maksājumu veikšanu, kā arī citu ar autortiesībām saistīto normatīvo aktu ievērošanu tiek nodota darbu pieprasītājam.
- Autora mantisko tiesību subjektu meklēšana un identifikācija var būt apgrūtināša (mantinieku un citu autora mantisko tiesību pārņēmēju gadījumos). Turklāt informācija par autora mantisko tiesību subjektu var nebūt publiski pieejama. Atsevišķos gadījumos informācija par autora mantisko tiesību pāreju nav pieejama.
- Bāreņu darbu regulējumam netiek pakļautas fotogrāfijas un vizuālie darbi, ja tie nav iekļauti citos darbos.
- Neskaidrs ir vēsturiski darba devēju uzdevumā radītu darbu autortiesību statuss, jo ne vienmēr autora tiesību pāreja no darbinieka uz darba devēju tiek fiksēta rakstiski (darba līgumos vai citos dokumentos).
- Autortiesību likumā iekļautie nosacījumi Bāreņu darbu meklēšanai praksē ir ierobežojoši un prasa ievērojamus iestāžu resursus.

2. *Materiālu Reproducēšana*

- Reproducēt ciparu formātā atļauts tikai tādus darbus, kuri publicēti Latvijā, tomēr Latvijas kultūras mantojuma tvērumā būtu iekļaujami arī ārzemēs publicēti materiāli, piemēram, latviešu diasporas darbi.
- Darbu Reproducēšanas rezultātā var rasties jauns tiesību objekts, kuram ir vairāki tiesību īpašnieki (fiziska objekta tiesību īpašnieks, Reproducēta objekta tiesību īpašnieks).
- Reproducēt ciparu formātā atļauts tikai tādus darbus, kuri nav pieejami komerciālā apītē, tomēr komerciālas aprites statusu nav iespējams viennozīmīgi pārbaudīt.

- Autortiesību likuma 23. pants „Darbu izmantošana bibliotēku, arhīvu un muzeju vajadzībām” neaptver visas kultūras jomas institūcijas (piemēram, izglītības iestādes), līdz ar to šo institūciju rīcībā esošo materiālu Reproducēšana saglabāšanas nolūkos un pieejamības nodrošināšana pētnieciskiem un izglītības nolūkiem bez autora atļaujas nav iespējama.
- Digitāli radīto darbu Reproducēšana var būt apgrūtināta to pieejamības nodrošināšanai izmantoto tehnoloģiju novecošanas dēļ.

3. *Materiālu Publiskošana*

- Daļa līgumu, kas noslēgti starp autoriem un Atmiņas institūcijām par darbu nodošanu Atmiņas institūciju krājumā un Publiskošanu, nav noslēgti rakstveidā.
- Starp autoriem un Atmiņas institūcijām noslēgtajos līgumos, kas paredz darbu nodošanu Publiskošanas nosacījumus, tiek noteikts atšķirīgs nodoto tiesību apjoms.
- Ne visi autortiesību un blakustiesību subjekti ir nodevuši savu mantisko tiesību pārvaldību MTKPO (īpaša problemātika – vairāku autoru gadījumā), tādēļ Institūcijām jāveic papildu darbības autoru identificēšanai un meklēšanai, lai saņemtu darba izmantošanas atļauju. Tāpat pastāv atšķirīgs MTKPO nodoto mantisko tiesību pārvaldības apjoms.
- Ārzemēs publicēti latviešu darbi pieejami tikai bibliotēkas, arhīva vai muzeja telpās uz īpaši ierīkotiem datoriem izmantošanai bez tieša vai netieša komerciāla nolūka.
- Daļā gadījumu līgumi par Latvijā vai ārvalstīs radītiem video darbiem pieļauj tikai īsa darba fragmenta izmantošanu citu raidījumu saturā vai nepieļauj pat šādu izmantošanas iespēju.
- Liela skaita autoru gadījumā materiālu izplatīšanas iespējas ir sarežģītas, jo izplatīšanas nosacījumi jāaskaņo ar visiem autortiesību un blakustiesību subjektiem (piemēram, Dziesmu un deju svētku noslēguma koncerts, teātra, operas vai baleta izrāde).
- Institūcijām nav vienotas darbu iegūšanas, glabāšanas, Reproducēšanas un Publiskošanas prakses. Katra iestāde organizē līgumu sagatavošanu pēc saviem, MTKPO un autortiesību subjektu ieskatiem.

Ņemot vērā iepriekš minēto, turpmāk Projekta ietvaros ir nepieciešams definēt tādu tiesisko regulējumu un rīkus praktiskai autortiesību un blakustiesību pārvaldībai, kas atļautu Atmiņas institūcijām (visplašākajā mērogā) Reproducēt digitālā formātā (skenēt, fotografēt, digitalizēt) visu kultūras mantojumu, kas atrodas to krājumos. Būtu vēlams atrast risinājumu, lai pirms šādas Reproducēšanas Atmiņas iestādēm nebūtu jāveic sarežģītās darbības, lai noskaidrotu, vai darbs atrodas komerciālā aprīvē, vai arī tas atbilst Bāreņa darba statusam. Tādejādi nākamajām paaudzēm tiktu saglabāts iespējami plašs kultūras mantojums, ko tauta radījusi, galvenokārt, latviešu valodā vai saskaņā ar latviskajām tradīcijām. Iespējams, ka šādas darbības tiks atļautas, pieņemot jaunu direktīvu par autortiesībām digitālajā tirgū.

Saskaņā ar šobrīd spēkā esošo normatīvo regulējumu un Institūciju praksi visu Reproducēto materiālu Publiskošana (piekļuve tiešsaistē) bez ierobežojuma nav iespējama. Neierobežoti var padarīt pieejamus tikai tos materiālus, kuru autortiesības aizsardzības termiņš ir beidzies vai kuru piekļuve atbilst tiesību aktos noteiktajiem tiesību izņēmumiem (piemēram, bibliotēkas telpās, īpaši aizsargātos iekšējos tīklos

u.tml.). Pārējos gadījumos ir nepieciešama atļauja – vai nu tā, kas saņemta iepriekš (no paša tiesību subjekta vai MTKPO), vai tāda, kuru gala lietotājs varēs saņemt piekļuves brīdī (iespējams – veicot attiecīgu samaksu). Iespējams, to nākotnē vajadzētu uzlabot, normatīvajos aktos ieviešot kolektīvās licencēšanas modeli (ECL).

Tāpat jācer, ka ES līmenī tiks grozītas direktīvas, kas nosaka dažādus arhaiskus ierobežojumus (piemēram – bibliotēku telpas), kā arī pieņemtas jaunas regulas un direktīvas, kas ļaus nodibināt taisnīgu līdzsvaru starp autoru tiesībām un visas sabiedrības interesēm. Līdz ar to arī Latvijas nacionālajā regulējumā varēs iekļaut plašākas iespējas materiālus pieejamībai tiešsaistē.

PIELIKUMI

1.pielikums - Ar autortiesībām saistīto datu un digitalizēto objektu uzturēšana IS

Tabula Nr. 7. Ar autortiesībām saistīto datu un digitalizēto objektu uzturēšana IS⁹⁰

Nr.	Informācijas sistēma	Ar autortiesībām saistītie datu lauki	Digitālo objektu skaits	Komentāri
1.	LNB Digitālā bibliotēka	<ol style="list-style-type: none"> Piekļuves tiesības: <ul style="list-style-type: none"> pieejams tīmeklī; pieejams tīmeklī (bez iespējas lejuplādēt); pieejams bibliotēku tīklā; pieejams bibliotēku tīklā (bez iespējas lejuplādēt); pieejams LNB tīklā (bez iespējas lejuplādēt); pieejams LNB lasītavās atsevišķos datoros (bez iespējas lejuplādēt); nav pieejams). Autortiesības: <ul style="list-style-type: none"> nav aizsargāts ar autortiesībām; ir aizsargāts ar autortiesībām, autortiesību īpašnieks nav zināms. Autors. 	<ol style="list-style-type: none"> Digitālo objektu skaits atbilstoši darbu veidiem: <ul style="list-style-type: none"> turpinājumi/izdevumi 115 295 fotogrāfija 31 670 atklātne 8 102 grāmata 5 011 skaņu ieraksts 4 707 plakāts 4 622 raksts 3 864 zīmējums 2 394 cits 12 490 Digitālo objektu skaits atbilstoši piekļuves tiesībām: <ul style="list-style-type: none"> pieejams tīmeklī 116 299 	Šobrīd norisinās datu migrācija no citām IS (gramatas.Inbd.lv, periodika.Inbd.lv, kartes.Inbd.lv, zudusilatvija.lv u.c.) uz Digitālo bibliotēku, tāpēc dati norādīti par 04.01.2018. Digitālajā bibliotēkā pieejamajiem Digitālajiem objektiem.

⁹⁰ Institūciju sniegtā informācija.

Nr.	Informācijas sistēma	Ar autortiesībām saistītie datu lauki	Digitālo objektu skaits	Komentāri
			<ul style="list-style-type: none"> ■ pieejams tīmeklī (bez iespējas lejuplādēt) 2 810 	
			<ul style="list-style-type: none"> ■ pieejams bibliotēku tīklā 32 617 	
			<ul style="list-style-type: none"> ■ pieejams bibliotēku tīklā (bez iespējas lejuplādēt) 3 715 	
			<ul style="list-style-type: none"> ■ pieejams LNB tīklā (bez iespējas lejuplādēt) 4 854 	
			<ul style="list-style-type: none"> ■ pieejams LNB lasītavās atsevišķos datoros (bez iespējas lejuplādēt) 28 001 	
			<ul style="list-style-type: none"> ■ nav pieejams 69 	
		3. Digitālo objektu skaits atbilstoši darbu izmantošanas statusam:		
			<ul style="list-style-type: none"> ■ nav aizsargāts ar autortiesībām 12 284 	
			<ul style="list-style-type: none"> ■ ir aizsargāts ar autortiesībām 112 621 	
			<ul style="list-style-type: none"> ■ autortiesību īpašnieks nav zināms 63 462 	
2.	KISC diva.lv	1. Trešo pušu autortiesības:	1. Ir attiecināmas autortiesības	10 084

Nr.	Informācijas sistēma	Ar autortiesībām saistītie datu lauki	Digitālo objektu skaits	Komentāri								
		<ul style="list-style-type: none"> ■ nav; ■ ir. <p>2. Atskaņojams:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ visur (ja nav attiecināmas autortiesības); ■ tikai bibliotēkās (ja ir attiecināmas autortiesības). <p>3. Autori: atbilstoši Digitālā objekta veidam.</p>	2. Nav attiecināmas autortiesības	10 135								
3.	KISC filmas.lv	<p>1. Digitālais objekts aizsargāts ar autortiesībām:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ nav; ■ ir. <p>2. Pieejas līmenis:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ visur; ■ Latvijā; ■ bibliotēkās; ■ skolās. <p>3. Autori: atbilstoši Digitālā objekta veidam.</p>	<p>1. Pieejamo Digitālo objektu skaits atbilstoši pieejas līmenim:</p> <table border="1"> <tbody> <tr> <td>■ visur</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>■ Latvijā</td> <td>132</td> </tr> <tr> <td>■ bibliotēkās</td> <td>237</td> </tr> <tr> <td>■ skolās (atsevišķs projekts: https://www.filmas.lv/filmas-skolas/)</td> <td>35</td> </tr> </tbody> </table>	■ visur	0	■ Latvijā	132	■ bibliotēkās	237	■ skolās (atsevišķs projekts: https://www.filmas.lv/filmas-skolas/)	35	<p>Pieejamo Digitālo objektu skaits pēc pieejas līmeņa var dublētis:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Ja Digitālais objekts pieejams Visur, tad pieejams arī Latvijā un Bibliotēkās; ■ Ja Digitālais objekts pieejams Latvijā, tad pieejams arī Bibliotēkās; ■ Ja Digitālais objekts pieejams Bibliotēkās, tad pieejams tikai slēgtajā bibliotēku tīklā.
■ visur	0											
■ Latvijā	132											
■ bibliotēkās	237											
■ skolās (atsevišķs projekts: https://www.filmas.lv/filmas-skolas/)	35											
4.	NMKK	<p>Pie muzeja priekšmeta apraksta (izveidoti NMKK 1.kārtā):</p> <p>1. Autortiesību apraksts (teksta lauks, nav obligāts):</p>	Kopējais NMKK ievadīto muzeja priekšmetu skaits (visi muzeji)	464 528	NMKK ieviešanas 2. kārtā bija paredzēts 1. kārtā izveidotos ar autortiesībām saistītos datu laukus aizvietot ar 2. kārtā izveidotajiem datu laukiem. Iepriekš par							

Nr.	Informācijas sistēma	Ar autortiesībām saistītie datu lauki	Digitālo objektu skaits	Komentāri
		2. Autortiesību turētājs (ja tas zināms). Pie priekšmeta pielikuma datnes (izveidoti NMKK 2.kārtā):		
		1. Autortiesības:	1. Autortiesību apraksts 62 654	autortiesībām ievadītos datu laukus bija paredzēts migrēt uz jaunajiem. Šāda ideja netika realizēta, un 2.kārtā izveidotie datu lauki pievienoti priekšmeta pielikumam, nevis aprakstam, kā tam būtu jābūt. Autortiesības nosakāmas apmēram pusei NMKK ievadīto priekšmetu. Praksē visbiežāk muzeja darbinieki uzrāda autortiesību esamību, bet autortiesību subjekts var nebūt zināms.
		■ jā (ir);	2. Autortiesību turētājs 27 140	
		■ nē (nav).	3. Autortiesības:	
		2. Autortiesību piederība (ja autortiesību laukā atzīmēts "jā"):	■ jā (ir) 67 232	
		■ AKKA/LAA;	■ nē (nav) 397 296	
		■ muzejam;	4. Autortiesību piederība:	
		■ cita vērtība.	■ AKKA/LAA 4779	
		3. Autortiesību neesamības iemesls (ja autortiesību laukā atzīmēts "nē"):	■ cita vērtība 2171	
		■ autors ir miris pirms 70 gadiem;	■ muzejam 37 063	
		■ aAutors nav noskaidrots;	5. Autortiesību neesamības iemesls:	
		■ Bāreņu darbi;	■ autors ir miris pirms 70 gadiem 1404	
		■ nav autortiesību subjekts;	■ autors nav noskaidrots 8 278	
		■ nezinu.	■ Bāreņu darbi 2 237	
			■ nav autortiesību subjekts 62 892	
			■ nezinu 15 298	

Nr.	Informācijas sistēma	Ar autortiesībām saistītie datu lauki	Digitālo objektu skaits	Komentāri						
5.	LTV videoarhīvs	1. Videoarhīvā nepastāv atsevišķa autortiesību uzskaitē, tomēr ziņas par autortiesībām tiek ievadītas videoarhīva komentāru laukā (Izmantošanas nosacījumi).	1. Kopējais videoarhīvā pieejamo Digitālo objektu skaits	~6 800 Kopā ~10 511 stundas. Apmēram 1/3 no Digitālajiem objektiem autortiesības pieder LTV.						
6.	LTV un LR lsm.lv	1. Piekļuves tiesības: <ul style="list-style-type: none"> ■ LTV un LR raidījumiem parasti nav raidīšanas ierobežojumu lsm.lv; ■ producentu veidotajiem raidījumiem parasti ir laika ierobežojums raidīšanai lsm.lv (tiek norādīts pie raidījuma); ■ ārvalstu raidījumiem ir gan laika, gan ģeogrāfiskie raidīšanas ierobežojumi; ■ raidījumus, uz kuriem pilnībā neattiecas autortiesības, ir iespējams lejuplādēt. 	1. Liels skaits materiālu, kuriem netiek veikta regulāra uzskaitē.	-						
7.	LNA KAIS	1. Autortiesības: <ul style="list-style-type: none"> ■ ir aizsargāts ar autortiesībām; ■ nav aizsargāts ar autortiesībām; ■ autortiesību īpašnieks nav zināms. 2. Autortiesību turētāji: <ul style="list-style-type: none"> ■ privātpersonas vai organizācijas, kuras kārtā konkrētā darba autortiesības. 3. Autori: atbilstoši Digitālā objekta veidam.	1. Pieejami iekšējā arhīva tīklā KAIS: <table border="1"> <tr> <td>■ audiovizuālie dokumenti</td> <td>1193</td> </tr> <tr> <td>■ fotodokumenti</td> <td>38 847</td> </tr> </table> 2. No tiem publicēti redzidzirdilatviju.lv: <table border="1"> <tr> <td>■ audiovizuālie dokumenti</td> <td>1 002</td> </tr> </table>	■ audiovizuālie dokumenti	1193	■ fotodokumenti	38 847	■ audiovizuālie dokumenti	1 002	IS Digitālo objektu skaits katram autortiesību veidam vai pazīmei nav nosakāms, jo lielai daļai objektu šīs vērtības nav aizpildītas.
■ audiovizuālie dokumenti	1193									
■ fotodokumenti	38 847									
■ audiovizuālie dokumenti	1 002									

Nr.	Informācijas sistēma	Ar autortiesībām saistītie datu lauki	Digitālo objektu skaits	Komentāri
8.	RMM MUPUS	1. MUPUS nav pieejami dati par autortiesībām.	1. Apraksti, kuriem ir pievienoti attēli un datnes ~45 000	T.sk., priekšmetu attēli (96 dpi, 640x480) un skaņu ierakstu fragmenti (30 sekunde). Dati par autortiesībām netiek ievadīti kvalificētu resursu trūkuma dēļ.
9.	LNKC deju un lugu katalogs, koru sadaļa	1. Autors	1. Lugu materiāli 146 2. Deju materiāli ~790 3. Koru dziesmu materiāli 34	Daļa lugu katalogā pieejamo lugu materiālu pieejami arī citās interneta vietnēs bez maksas. Koru dziesmu katalogs satur Dziesmu un deju svētku koprepertuāra apguvei nepieciešamos materiālus.
10.	VKPAI VAKPR	2. VKPAI VAKPR un mantojums.lv, kur tiek publicēti VAKPR dati par nekustamajiem valsts aizsargājamajiem kultūras pieminekļiem, nav pieejami dati par autortiesībām.	4. Kopējais nekustamo valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu skaits. Dati par pievienoto Digitālo objektu skaitu nav iegūti tehnoloģiski novecojušo VAKPR risinājumu dēļ 7 333	VAKPR ir iespējams pievienot Digitālos objektus, tomēr datņu formāta atbalsts ir ierobežots (piemēram, nevar pievienot PDF failus). Tāpēc daļa Digitālo objektu tiek glabāti PRIS datu bāzē un daļa uz ārējā servera. Plānots izveidot jaunu IS, tomēr šī projekta izstrāde ir aizkavējusies.

2.pielikums – Projekta ietvaros intervētās personas

Tabula 8. Projekta ietvaros intervētās personas

Nr.	Institūcijas	Intervējamās personas	Interviju laiki
1.	LNB	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uldis Zariņš, Attīstības departamenta direktors ■ Jurgis Īvāns, Digitālās bibliotēkas projektu vadītājs 	17.11.2017. 27.11.2017.
2.	KISC	<ul style="list-style-type: none"> ■ Jānis Ziediņš, Projekta vadītājs ■ Inta Miklūna, Projekta vadītāja asistente, juriste ■ Una Balode, Projektu koordinatore 	03.11.2017.
3.	LNA	<ul style="list-style-type: none"> ■ Māra Sprūdža, Direktore ■ Ingūna Slaidiņa, Direktora vietniece nacionālā dokumentārā mantojuma saglabāšanas un pieejamības jautājumos 	06.11.2017.
4.	VKPAI	<ul style="list-style-type: none"> ■ Simona Čevere, Pieminekļu dokumentācijas centra vadītāja ■ Vivita Viksna, Inspekcijas vadītāja vietniece ■ Baiba Valentinoviča, Juridiskās un pieminekļu uzskaites daļas vadītāja ■ Krišjānis Jantons, Pieminekļu dokumentācijas centra vadītāja vietnieks ■ Kristaps Kupšāns, Pieminekļu dokumentācijas centra speciālists 	16.11.2017.
5.	LNKC	<ul style="list-style-type: none"> ■ Signe Pujāte, Direktore 	29.11.2017.
6.	NKC	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dita Rietuma, Vadītāja ■ Edgars Mednis, Jurists 	21.11.2017.
7.	LTV	<ul style="list-style-type: none"> ■ Jānis Jeronovičs, Jurists ■ Gunita Baškere, Videoarhīva vadītāja 	28.11.2017.
8.	LR	<ul style="list-style-type: none"> ■ Sandra Ķirse, Juridiskā dienesta vadītāja 	29.11.2017.
9.	LNOB	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dace Rungēvica, Juridiskās un personāla daļas vadītāja ■ Astra - Irmeja Šēfere, Mākslinieciskās plānošanas un producēšanas nodaļas vadītāja 	13.12.2017.
10.	LNMM	<ul style="list-style-type: none"> ■ Iveta Derkusova, Direktora vietniece krājuma darbā 	17.11.2017.
11.	RIXC	<ul style="list-style-type: none"> ■ Raitis Šmits, Mākslinieciskais direktors ■ Rasa Šmite, Māksliniece 	04.12.2017.

Nr.	Institūcijas	Intervējamās personas	Interviju laiki
12.	RMM	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ineta Antone, Direktora vietniece krājuma darbā ■ Ilgvars Imša, Direktores vietnieks 	05.12.2017.
13.	LKS	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ieva Romanova, Valdes priekšsēdētāja 	08.12.2017.
14.	KM	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ilona Pētersone, Autortiesību nodaļas vadītāja ■ Linda Zommere, Autortiesību nodaļas vecākā juriskonsulte 	20.12.2017.
15.	AKKA/LAA	<ul style="list-style-type: none"> ■ Inga Mūrniece, Vizuālo darbu nodaļas vadītāja ■ Reinis Norkarkls, Mediju nodaļas vadītājs ■ Ieva Kolmane, Sabiedrisko attiecību speciāliste 	30.11.2017.
16.	LaIPA	<ul style="list-style-type: none"> ■ Inese Stankeviča, Juriste 	29.11.2017.
17.	LaPAA	<ul style="list-style-type: none"> ■ Jānus Johansons, Valdes priekšsēdētājs 	15.12.2017.
18.	LKPA	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kārlis Rudzītis, Viceprezidents 	23.11.2017.